

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inhoudsopgave	3
Abstract	6
INLEIDING	7
1. DE RELATIE TUSSEN DUITSLAND EN FRANKRIJK TIJDENS DE EUROCRISIS	9
1.1 Franse vooroordelen tegenover Duitsland volgens het boek “So sieht uns die Welt”	9
1.2 De eurocrisis.....	12
De rol van Griekenland tijdens de eurocrisis.....	14
1.3 Frans-Duits leiderschap tijdens de eurocrisis.....	17
Merkel en Sarkozy.....	17
Federalisme vs. centralisatie.....	18
Toepassing van Hofstede op verschillen tussen Frankrijk en Duitsland	19
1.4 Duitsland in Europa.....	21
Duitse Europese integratie.....	21
Het bondskanselierschap van Angela Merkel.....	22
Duitsland als hegemon.....	23
1.5 Conclusie.....	25
2. FRAMING	26
2.1 Definitie van frames	26
2.2 Framing in verschillende disciplines	27
2.3 Het analyseren van nieuwsframes	29
2.4 Frames veranderen	30
2.5 Relevantie van het framingonderzoek	31

3. ONDERZOEKSDOEL EN ONDERZOEKSVRAGEN	32
4. OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK	33
4.1. Keuze en verantwoording van de onderzoeksstrategie	33
4.2. Keuze van de onderzoekseenheden	34
4.3. Beschrijving en verantwoording van het onderzoeksinstrument	36
4.4. Dataverzameling	37
4.5. Beschrijving en verantwoording van de analysebeslissingen.....	39
4.6. Betrouwbaarheid en geldigheid	40
5. RESULTATEN.....	41
5.1 Dataverkenning	41
5.2 Voorstelling van de frames	41
1. De egoïstische Duitse mieren	42
2. Duitsland als strenge huisvader	45
3. Moeilijk huwelijk	48
4. De Frans-Duitse motor	51
5. Twijfelende crisismanager.....	54
6. Interne problemen.....	57
7. Pro-Europese euroredder	60
8. Onwillige geldschietter.....	63
9. Schuldige exportkampioen	66
10. Harde onderhandelaar.....	69
11. Minor frame: Duitsland wil zijn Duits model opleggen.....	72
5.3 Vergelijking van alle frames	73
Bespreking van de resultaten	74
5.4 Samenvatting van de <i>reasoning devices</i>	76
6. CONCLUSIE EN DISCUSSIE	78
Lijst van geraadpleegde werken	82

Bijlagen

Bijlage 1 Lijst met krantenartikelen uit het corpus	86
Bijlage 2 Resultaten van het framingonderzoek.....	106
Bijlage 3 Vergelijking met resultaten van een tweede beoordelaar.	107
Bijlage 4 Buitenlandse berichtgeving in <i>Le Monde</i>	108
Bijlage 5 Bronnen in Le Monde en Le Figaro	109
Bijlage 6 Kleurcodes die gebruikt werden in de artikels	114

Abstract

During the euro crisis, France and Germany played a highly important and visible role. Since the spring of 2010, the beginning of the Greek crisis, the importance of Germany to the European Union has become remarkably clear. German participation was indispensable for Greek rescue. However, during the spring of 2010, it became apparent that the traditional alliance of France and Germany, long the engine of European integration, was weakening. Differences in leadership style and political culture have made bilateral leadership arduous. In that context, we examine in this thesis the way two French newspapers report on Germany during two periods of the crisis. The first period runs from December 2009 until July 2010. The second covers June 2011 until January 2012. The newspapers concerned are *Le Monde* and *Le Figaro*. In the newspaper articles we looked for frames of Germany. Journalists, consciously or unconsciously, use frames to encourage certain interpretations of reality and discourage others. Ten frames of Germany were found in the articles: *selfish German ants*, *rigorous paterfamilias*, *difficult marriage*, *French-German engine for the eurozone*, *hesitant crisis manager*, *Merkel struggles with internal problems*, *Germany is pro-European savior*, *reluctant moneylender*, *guilty exporter* and *harsh negotiator*. The results indicated that in both newspapers negative frames about Germany were dominant. However, *Le Figaro* more frequently used positive frames like *pro-European savior* and *the French-Germany engine* while *Le Monde* on the other hand, used more critical frames of Germany.

Keywords: Germany, France, eurocrisis, European politics, framing

INLEIDING

Duitsland en Frankrijk hebben doorheen de Europese geschiedenis steeds een sleutelrol gespeeld. De geschiedenis van de laatste eeuw is opmerkelijk. Tussen 1870 en 1945, op een periode van 75 jaar, heeft Duitsland drie pogingen gedaan om zijn macht in Europa uit te breiden (Paterson, 2011, p. 57). Op korte tijd hebben de twee buurlanden drie keer oorlog gevoerd. “In de nadagen van WOII drong zich dan ook als vanzelf de denkpiste op dat de vroegere vijanden verenigd moesten worden in overkoepelende structuren” (Dehullu, 2012, p. 19). Het was Winston Churchill in 1946 die de idee lanceerde toen hij opriep om “the United States of Europe” te creëren. Op 5 mei 1949 werd de Raad van Europa opgericht en het verdrag van Maastricht in 1991 introduceerde de Europese Monetaire Unie. Volgens Dankert (1992) had Europese integratie “de volstrekt politieke motivatie [...] om oorlog tussen de betrokken volkeren ondenkbaar te maken” (p. 2). Frankrijk en Duitsland spelen al sinds het begin van Europese integratie een hoofdrol in het monetaire en fiscaal beleid van de EU (Schild, 2013, p. 25 & MacGregor, 2013, p. 53). Deze hoofdrol correspondeert met het wijdverbreide idee dat de Frans-Duitse motor essentieel is voor Europa (Schild, 2013, p. 25).

Amper zeventig jaar na de Tweede Wereldoorlog is er echter opnieuw een conflict in Europa, een conflict dat zich grotendeels afspeelt in het Europees Parlement in Brussel. Duitsland en Frankrijk, hoewel beiden geïntegreerd in Europa, staan opnieuw in een sleutelpositie. Deze masterthesis gaat over de manier waarop twee Franse kwaliteitskranten, *Le Monde* en *Le Figaro*, Duitsland bespreken tijdens de eurocrisis. Het is bijzonder interessant om naar Duitsland te kijken vanuit een Frans perspectief. Frankrijk en Duitsland hebben namelijk een soort haat-liefde verhouding. Hun relatie is een combinatie van twee verschillende gevoelens: oud vijandschap en rivaliteit aan de ene kant en vriendschap en samenwerking in de context van de Europese Unie aan de andere kant.

In de Franse kranten zoeken we naar de dominante ‘frames’ of beelden over Duitsland bij het berichten over de eurocrisis. Deze ‘frames’ hebben volgens Gamson en Modigliani (1989, p. 5) een impliciet cultureel thema dat bepaalde aspecten van een probleem of een gebeurtenis benadrukt en andere aspecten minimaliseert. Een frame bepaalt dus mee op welke manier lezers naar de werkelijkheid kijken. Ook onderzoeken we of het gebruik van de dominante frames over Duitsland verschilt tussen de twee onderzochte kranten. *Le Monde* en *Le Figaro* zijn namelijk niet alleen interessant omdat het twee kwaliteitskranten zijn die een groot publiek bereiken, maar ook omdat ze een verschillende ideologische strekking hebben. *Le Figaro* is een rechts-conservatieve krant van de Franse centrumrechtse partij UMP en *Le*

Monde is eerder een links progressieve krant. De hypothese is dat Duitsland positiever geframed zal worden in *Le Figaro* omwille van de eerder rechtse strekking van de krant.

De eurocrisis had Europa in haar greep van begin 2009 tot eind 2012. In deze thesis lag de nadruk op de rol van Duitsland. Daarom kozen we twee periodes waarin er opmerkelijk meer artikels over Duitsland verschenen in *Le Monde* en *Le Figaro*. Het corpus begint in december 2009, wanneer het duidelijk wordt dat Griekenland in zeer slechte papieren zit. Periode één eindigt in juli 2010, twee maanden nadat de Europese ministers van Financiën het noodplan voor Griekenland goedkeurden. De tweede periode start in juni 2011 en loopt tot januari 2012, de maand waarin de kredietbeoordelaars Frankrijks gouden AAA-status afnemen. We gingen daarom ook na of het gebruik van dominante frames over Duitsland verschilt tussen deze twee periodes.

Het krantencorpus werd geanalyseerd op basis van de definitie van Van Gorp (2005, 2007). Hij definieert frames als tweedelig: *framing devices* en *reasoning devices*. *Framing devices* zijn specifieke taalelementen zoals metaforen, gekleurde adjectieven, werkwoorden of zelfstandige naamwoorden om iets te beschrijven. In de definitie van Entman (1993) vond Van Gorp (2007) de bouwstenen om een *reasoning device* op te stellen: een probleemdefinitie, een oorzaak, een moreel oordeel en een oplossing. Om een frame te identificeren werd dus gezocht naar een combinatie van *framing devices* en *reasoning devices*.

Het eerste hoofdstuk van deze thesis bespreekt de Frans-Duitse relaties tijdens de eurocrisis. Als inleiding staat één artikel uit de Duitse bestseller *So sieht uns die Welt* centraal. Dit boek is een verzamelwerk waarin onderzocht werd hoe naties vandaag over Duitsland denken. Het artikel over Frankrijk geeft al een eerste beeld over de vooroordelen die Fransen hebben tegenover Duitsers. De rest van het eerste literatuurhoofdstuk gaat over de relatie van Frankrijk en Duitsland tijdens de eurocrisis en over de positie van Duitsland en Merkel in de Europese Unie. Het tweede hoofdstuk schetst de lange en multidisciplinaire onderzoekstraditie van het concept *framing*. Hoofdstuk drie vat de onderzoeksvragen samen. Het vierde hoofdstuk bespreekt de methodologie die gebruikt werd om het krantencorpus te analyseren en in het vijfde resultatenhoofdstuk worden de tien gevonden frames over Duitsland kwalitatief en kwantitatief besproken en met elkaar vergeleken.

1. DE RELATIE TUSSEN DUITSLAND EN FRANKRIJK TIJDENS DE EURCRISIS

1.1 FRANSE VOOROORDELEN TEGENOVER DUITSLAND VOLGENS HET BOEK “SO SIEHT UNS DIE WELT”

Dit inleidend deel is een samenvatting van een artikel uit het boek *So sieht uns die Welt* van Hanni Hüsch (2013). *So sieht uns die Welt* is een verzamelwerk waarin Hüsch en veertien buitenlandse correspondenten onderzochten hoe andere naties over Duitsland denken. Is Duitsland op politiek, economisch of cultureel vlak een rolmodel of niet? Boezemt Duitsland nog steeds angst in? Heeft Duitsland de eurozone gered of vernietigd? Op deze vragen proberen Hüsch en haar informanten een antwoord te vinden. Het boek was een bestseller in Duitsland. Daaruit blijkt dat Duitsers geïnteresseerd zijn in wat andere landen over hen denken. Het artikel over Frankrijk, *Fremde Freunde, oder das Leben in einer Zwangspartnerschaft*, werd geschreven door de Duitse journalist Michael Stempel die tot 2012 correspondent was in Parijs voor de Duitse openbare omroep ARD.

De titel van Stempels artikel spreekt boekdelen: leven in een gedwongen partnerschap. Frankrijk en Duitsland zijn veroordeeld om met elkaar overweg te kunnen, aldus Stempel. Hij schrijft over twistpunten tussen de twee landen. Het eerste punt gaat over een deugdzaam Duitsland dat zich aan de regels houdt, en niets liever zou willen dat zijn burens even ijverig en spaarzaam zijn als zij. Het tweede punt gaat over Duitsland en zijn Duits model. Het derde punt gaat over moeilijke, maar noodzakelijke Frans-Duitse relaties en de politieke en culturele verschillen tussen deze twee landen.

Regels zijn regels, dat is hoe de meeste Fransen de Duitse mentaliteit zouden beschrijven (p. 12). *Le Figaro* en *Le Monde* spreken vaak over: “*l’ortodoxie budgétaire Allemande*”. Volgens Stempel is de incarnatie van die spaarzaamheid niemand minder dan Madame Merkel. De Fransen zouden haar zien als de perfecte allegorie voor “*la rigueur Allemande*”. Volgens Stempel (p. 13) breken Franse politici zich het hoofd over hoe ze zich tegenover Duitsland moeten verhouden. Wat met die “strengere Duitse spaarzaamheid?” Voor de Franse conservatieven is het Duitse model de laatste hoop om Frankrijk van de afgrond te bewaren. Voor de Franse socialisten is Duitsland het synoniem geworden voor koud neoliberalisme dat heel Europa de afgrond in leidt. Een voorbeeld is de Franse politicus Montebourg, van de Franse socialisten. Hij beschuldigt de Duitse bondskanselier Angela Merkel ervan een politiek

à la Bismarck te voeren. Dit is zeker geen compliment aldus Stempel. Fransen hebben geen positief gevoel bij de figuur van Bismarck en zo is ook Montebourg niet positief over Merkel. Hij noemt haar “*der Merkelschen Spardokterin*” (p. 23). Montebourg is dan wel een populist, maar hij is wel realistisch en hij beseft dat Duits geld in de eurocrisis absoluut noodzakelijk is. De positie van Frankrijk wordt namelijk steeds zwakker. Ze mag dat Duitse geld dus niet verliezen (2013, p. 23).

Dat Duitse geld en bij extensie de Duitse economie leidt tot het tweede vooroordeel. De Duitsers zouden willen dat de andere eurolanden een beetje Duitser worden. Met andere woorden, de eurolanden zouden het Duitse model moeten overnemen. Dat lezen we ook in artikel 26 van het corpus (zie bijlage 1). “Pour le gouvernement Allemand, la zone euro doit devenir à l'image de l'Allemagne.” (LM 26) Volgens Stempel vinden vele Fransen Merkel toch een aantrekkelijke politica, zolang ze haar *modèle Allemand* niet te veel bovenhaalt, want daar zouden de Fransen allergisch aan zijn (p. 14). De Fransen zijn afgunstig omdat de Duitse economie ondanks de crisis floreert. Dat zadelt de Fransen met een minderwaardigheidscomplex op aldus Stempel (p. 14).

Een derde punt waar het in de artikels van *Le Monde* en *Le Figaro* vaak over gaat, zijn de Frans-Duitse relaties. Volgens Stempel is de vraag “hoe verhoudt je je tegenover Duitsland?” een belangrijke kwestie in de Franse politiek. Duitsland is immers belangrijk voor Frankrijk. Een eerste reden is dat Duitsland de belangrijkste handelspartner is van Frankrijk, zowel wat import als export betreft (p. 17). Omgekeerd is dat echter niet zo en dit zorgt voor een ongelijke handelsbalans en bijgevolg voor ongelijkheid tout court. Ten tweede zijn Frankrijk en Duitsland de grootste economieën van de eurozone, en dat betekent dat ze overeen moeten komen, maar dat lukt niet zo goed omdat ze erg verschillend zijn. Frankrijk is een erg gecentraliseerd land, een land van grote structuren (p. 17). De macht van de president is groot en hij aarzelt niet om in te grijpen in welk domein dan ook. In Duitsland daarentegen, zou dat ondenkbaar zijn, want daar is het absoluut niet de gewoonte dat de staat zich met ondernemingen bemoeit. Culturele verschillen tussen de twee grootmachten vertragen en bemoeilijken de economische betrekkingen. Tijdens de eurocrisis werd hun samenwerking zelfs nog meer op de proef gesteld. Hun leiders zijn de verpersoonlijkingen van hun verschillende culturen. Sarkozy voert in Frankrijk het hoogste woord, hij is bij wijze van spreken almachtig. Merkel daarentegen is eerst en vooral een gewone *Bürgerin* die haar inkopen zelf doet en in de rij staat net zoals alle anderen (p. 13). Daarom geniet Merkel veel

respect in Frankrijk. Het verschil kon immers niet groter zijn met de Franse politici die volgens Stempel onbereikbaar aanvoelen.

Ten slotte vraagt Stempel zich af of Duitsland Frankrijk zeventig jaar na WOII nog angst inboezemt? Volgens hem is dat verleden vandaag verleden tijd. De kiemen van de geërfde vijandigheid zijn verdwenen (p. 25). Europa heeft gezorgd dat er nooit meer oorlog kan zijn. Hoewel de Franse media, niet aarzelen om Duitsland streng, onbuigzaam, of zelfs egoïstisch te noemen, ze beelden Merkel nooit af in nazi-uniform (p. 26). De bijzondere relatie tussen Frankrijk en Duitsland creëert respect langs beide zijden. Het is misschien een gedwongen huwelijk, beide partijen klampen er zich toch aan vast (p. 26). De hierboven vermelde punten zien we ook terugkomen in de artikels van *Le Monde* en *Le Figaro*.

1.2 DE EUROCRISIS

Tot december 2008 ging het de eurozone voor de wind, tot de crisis als een donderslag bij heldere hemel uitbrak in de Verenigde Staten. De vastgoedcrisis in de VS zorgde ervoor dat banken grote verliezen leden, en zo werd de vastgoedcrisis een bankencrisis. Doordat banken niet meer konden lenen werden de ondernemingen het volgende slachtoffer en sinds december 2008 is ook echte economie in crisis (Bähr, 2009, p. 56). In deze geglobaliseerde wereld heeft een nationale crisis de capaciteit om een domino-effect te veroorzaken. Europese banken waren genoodzaakt om staatssteun te vragen, met als gevolg dat de staatsschuld van vele landen de hoogte in schoot (Lemaitre, 2013, p. 5). Maar niet iedereen werd even hard getroffen. In de noordelijke lidstaten en in Duitsland ging het nog steeds goed. Tijdens de eurocrisis waren het vooral de Zuid-Europese landen en Ierland die hard getroffen werden. Deze landen worden ook wel honend de PIGS genoemd, een acroniem dat staat voor Portugal, Italië, Griekenland, en Spanje.

In Spanje en Ierland was het vooral een bankenprobleem en in Italië en Griekenland was het vooral een probleem van te grote publieke en private schulden en een verlies aan competitiviteit (Meunier, 2012, p. 9). Voordat er een muntunie bestond was de oplossing tijdens economisch slechte tijden simpeler.

In het geval dat investeerders vrezen voor een solvabiliteitsprobleem van een alleenstaand land (geen lid van een muntzone), zullen zij hun overheidsobligaties verkopen en bijgevolg de interest van deze obligaties de hoogte in sturen. Het verkregen geld zullen ze willen verkopen op de wisselkoersmarkt waardoor de waarde van dit geld zal dalen. Op die manier zal het geld wel in het land blijven, waardoor de geldhoeveelheid ongewijzigd blijft en de export aangewakkerd wordt door de zwakkere munt. Een deel hiervan zal waarschijnlijk opnieuw geïnvesteerd worden in overheidsobligaties. Indien dit niet het geval zou zijn, kan de overheid de centrale bank verplichten de obligaties op te kopen door geld bij te drukken. De overheid van het alleenstaande land heeft dus de zekerheid dat er altijd liquiditeiten ter beschikking zijn om zijn schuld te financieren. (Meunier, 2012, p. 17)

Maar bij het invoeren van de euro in januari 2002 werd de monetaire macht overgedragen aan één gemeenschappelijke centrale bank, de Europese Centrale Bank (ECB), opgericht in 1998. De belangrijkste taak van de ECB is prijsstabiliteit handhaven. “In functie daarvan kan de ECB de rente waartegen ze krediet verleent aan de commerciële banken, verhogen of verlagen [...] en ze zal afremmen als ze vreest dat de inflatie te hoog zou kunnen oplopen” (Dehullu, 2012, p. 126). Doordat alle eurolanden hun macht overgedragen hebben aan de ECB, kan een

individueel land zijn inflatie niet langer zelf bestrijden. Devaluatie van hun nationale munt is dus niet langer een oplossing en dat heeft verstrekende gevolgen (Maas, 2012, pp. 121-122). “De enige uitweg [...] is een lange pijnlijke periode van loonsvermindering, hogere belastingen en een daling van de welvaart tot de financiële problemen van de overheid wegdeinen” (Auerback, 2011, geciteerd in Meunier, 2012, p. 9). De ECB heeft de moeilijke taak een beleid te voeren dat voor alle landen van de muntzone aanvaardbaar is. Dat betekent dus dat noch de zwakke economische gebieden als Griekenland, noch de sterke economische landen als Duitsland, Frankrijk en de Nederlanden een optimaal beleid kunnen verwachten van de ECB (Meunier, 2012, p. 16). De ECB zoekt voortdurend een gulden middenweg.

Volgens Maas (2012, p. 121) is het probleem dat de vrijheid van kapitaal in de eurozone totaal is. Investeerders kunnen gemakkelijk hun kapitaal investeren in een ander land van de muntzone. De sterke munt blijft onveranderd en het land in de problemen kan niet meer concurreren met de sterke landen (Meunier, 2012, pp. 15-16). Griekenland wordt dus verstikt door de dure euro. De Griekse economie krijgt daardoor zijn producten en diensten niet verkocht aan buitenlandse consumenten (Maas, 2012, p.124).

Als de kapitaalmarkten vrij zijn, maar de arbeidsmarkten niet, dan kunnen economieën volledig ontsporen. Binnen een muntunie is er dan geen correctiemechanisme meer. Vroeger devalueerde een land in zo'n geval zijn munt, [...] maar dat kan niet binnen een muntunie. (Maas, 2012, pp. 121-122)

Een belangrijke speler tijdens de eurocrisis zijn de ratingbureaus of kredietbeoordelaars. Met behulp van risicomodellen schatten kredietbeoordelaars in hoe groot de kans is dat een land, een bank of een bedrijf failliet gaat en zijn schulden niet meer kan terugbetalen. De uitkomst bepaalt welke kredietstatus een land of bedrijf krijgt (“Kredietbeoordelaar”, z.j.). Kredietbeoordelaars geven een ‘rapportcijfer’. Een rating is dus een soort risico-indicator. Een slechte rating betekent dat het risicovol is om in dat land investeringen te doen. Hoe slechter de rating van een land is, hoe duurder het voor een onderneming in dat land wordt om geld te lenen. Voor de belegger is het een signaal om zijn geld uit dat land weg te halen. De drie bekendste kredietbeoordelaars zijn Fitch Ratings, Moody's en Standard & Poor's. Deze kredietbeoordelaars hebben de rating van de Zuid-Europese landen gedurende de eurocrisis een aantal keer verlaagd en daardoor moesten deze landen aan een steeds hogere rente lenen, waardoor de crisis uitbreidde en verdiepte. Griekenland wordt in het volgende stuk uitvoerig besproken omdat de Griekse crisis het dominante onderwerp is in de krantenartikelen van het corpus.

De rol van Griekenland tijdens de eurocrisis

In oktober 2009 winnen de Griekse socialisten de verkiezingen en George Papandreou wordt de nieuwe premier van Griekenland. Snel werd het duidelijk dat de vorige regering gelogen had over de financiële toestand van het land. De vorige Griekse regeringen hadden jarenlang cijfers vervalst. Een week nadat de Griekse socialisten aan de macht komen zegt Papandreou dat de Griekse economie in “intensive care” is. (Smith, 2009). Het Griekse overheidsdeficit in 2009 zou volgens de toenmalige regering slechts 3,7% van het BBP bedragen. Uiteindelijk bleek dat het echte tekort maar liefst 12,7% van het BBP bedroeg (Meunier, 2012, p. 52).

December 2009 wordt het startmoment voor de analyse van *Le Monde* en *Le Figaro* om drie redenen: De Griekse premier Papandreou geeft toe dat zijn land een overheidstekort heeft van meer dan 300 miljard euro, het hoogste overheidstekort in de geschiedenis. Ten tweede maakt de Duitse bondskanselier Merkel een belofte: "What happens in one member state affects all others, especially as we have a common currency, which means we have a common responsibility". Volgens Groendahl en Marsh (2009) gaf Merkel wel niet aan wat die “gemeenschappelijke verantwoordelijkheid” concreet betekent. Een derde belangrijk moment, vindt plaats op 8 december 2009 wanneer het eerste ratingbureau de kredietwaardigheid van Griekenland verlaagt.

Griekenland probeerde eerst zelf maatregelen door te voeren om zijn financiën op orde te krijgen. Papandreou stelde op 15 januari 2010 een bezuinigingsplan voor aan de Europese commissie (“Begrotingstekort en staatsschuld Griekenland”, z.j., para. 2). Hij zou de belastingen verhogen en de pensioensleeftijd optrekken. Daarnaast zouden ambtenaren een deel van hun loon afgeven. De Griekse bevolking zou de buikriem fors moeten aanhalen. Als gevolg van de strenge besparingsmaatregelen waren er hevige protesten in de straten van Athene, maar de Griekse regering werd onder druk gezet door de andere EU-lidstaten om de besparingen toch door te voeren. De Europese commissie verscherpte het toezicht op de Griekse financiën. Maar “door het hoge begrotingstekort werd het erg lastig voor de Griekse overheid om leningen aan te gaan. De steeds hogere rente die Griekenland op staatsleningen moest vergoeden, vergrootte het risico dat Griekenland de schuld niet meer kon terugbetalen” (“Begrotingstekort en staatsschuld Griekenland”, z.j., para. 3).

Ook beleggers panikeerden. Ze kochten massaal *credit default swaps* (CDS). Dat is een verzekering voor het geval dat de lenende partij, Griekenland dus, zijn schulden niet zou kunnen afbetalen. Op die manier zouden de schuldeisers hun geld alsnog kunnen terugkrijgen

(Meunier, 2012). Maar de echte haaien zijn de speculanten die een neerwaartse spiraal kunnen uitlokken door in die swaps te handelen. Het is een markt op een markt. “Door het opkopen van nog meer CDS wordt de indruk gegeven dat Griekenland zijn schuld niet meer kan betalen en stijgt de rente op overheidsobligaties als gevolg van het verhoogde risico” (Meunier, 2012, p. 52). Zo kwam Griekenland in een neerwaartse spiraal terecht en de kans dat het land failliet zou gaan werd reëel. Het Europees Parlement stemde gelukkig wel een wet die deze praktijk aan banden legde. Alleen de houders van een obligatielening mogen handelen in CDS.

Het vertrouwen in de euro bleef echter dalen en uiteindelijk werd de euro gedevalueerd. De EU-lidstaten vreesden een domino-effect (“Begrotingstekort en staatsschuld Griekenland”, z.j. para. 3). Als andere zwakke eurolanden zoals Portugal, Spanje of Ierland in de problemen zouden komen, is heel de eurozone in gevaar. De twee grootse economieën van de eurozone, Frankrijk en Duitsland, moesten dus tussenkomen, maar vooral Duitsland was erg terughoudend om financiële steun te geven. Tijdens het verdrag van Maastricht had Duitsland er namelijk mee ingestemd zijn sterke D-Mark op te geven op voorwaarde dat er een no-bailout clause werd opgesteld. Steun geven aan Griekenland zou een schending zijn van dat stabiliteitspact. Daarbij, als ze Griekenland geld geven, zou dat een precedent worden om later andere landen in moeilijkheden te moeten helpen.

Wat moest er dan gebeuren om Griekenland, en bij uitbreiding de eurozone, te redden? Twee groepen met verschillende ideeën ontstonden. (Bohn & de Jong, 2011; & Schild, 2013). De ene groep, met Duitsland en de Lage Landen op kop, wilde dat het Internationaal Monetair Fonds (IMF) zou ingrijpen (Meunier, 2012, p. 53). Als het IMF niet zou ingrijpen, zouden zij immers de rekening moeten betalen. De andere groep, met Frankrijk op kop, wilde een Europese oplossing. Uitgaand van een gevoel van solidariteit, vonden ze dat de sterke lidstaten de zwakkeren moesten helpen.

Uiteindelijk kozen de twee groepen voor een compromis. “Zowel een lening van het IMF als bilaterale leningen van de EMU lidstaten werden goedgekeurd [...] voor een totaal bedrag van €130 miljard” (Meunier, 2012, p. 53). De voorwaarde was natuurlijk dat de Griekse overheid drastische besparingsmaatregelen zou doorvoeren. Papandreou wilde, om de steun van het volk te verzekeren, een referendum houden over de besparingsmaatregelen, maar onder druk van de Europese instellingen, Frankrijk, en Duitsland is dat referendum nooit gehouden.

Papandreou moest ontslag nemen en een regering van nationale eenheid volgde hem op. Na nog veel protesten, werden de bezuinigingsmaatregelen goedgekeurd.

1.3 FRANS-DUIITS LEIDERSCHAP TIJDENS DE EUROCRISIS

Crisissituaties vragen om sterk leiderschap. Tijdens de eurocrisis ontstond er een politieke en economische drift tussen Frankrijk en Duitsland (MacGregor, 2013, p. 54). Deze twee landen die al jaren de drijvende kracht zijn achter Europese integratie, zien de toekomst steeds meer door een andere bril (Schild, 2013, p. 28). De steunpakketten voor de probleemlanden kostten handenvol geld en het probleem is dat fiscaal beleid nog steeds onder de bevoegdheid van de deelstaten valt. Als gevolg miste de EU een sterk en samenhangend economisch beleid om de crisis aan te pakken (Schild, 2013, p. 27). Zowel Frankrijk als Duitsland kwamen in aanmerking om de voortrekkersrol op te nemen. De Franse president Sarkozy en de Duitse bondskanselier Merkel deelden de lakens uit en kregen zo de toenaam “Merkozy”.

Waarom kwam alle verantwoordelijkheid te liggen op de schouders van Frankrijk en Duitsland? Schild (2013, p. 25) geeft daarvoor een aantal redenen. Ten eerste zijn deze twee landen in het verleden steeds voortrekker geweest voor monetaire integratie. Daarnaast hebben beide landen een groot aandeel in de Europese centrale bank: Frankrijk 21 % en Duitsland 27% (Schild, 2013, p. 25). Tevens bekleden ze een belangrijke positie in internationale financiële markten en daarbovenop hebben ze de hoogste rating van heel de eurozone. Duitsland is het enige Europese land dat tijdens de eurocrisis zijn AAA rating heeft kunnen bewaren. Frankrijk werd gedowngraded tot AA+ op 19 december 2012 door Moody's en op 13 januari 2012 door Standard & Poor's. Januari 2012 is dan ook de laatste maand van het corpus. De Frans-Duitse motor is uitgespeeld.

Volgens Bohn & de Jong (2011, p. 7) hebben culturele verschillen tussen Frankrijk en Duitsland ertoe geleid dat het crisismanagement in 2010 vierkant draaide. Het verschil in cultuur verklaart waarom ze een dergelijk uiteenlopende houding hadden ten aanzien van het IMF. Bohn & de Jong (2011, p. 14) opperen dat als Frankrijk en Duitsland beter hadden samengewerkt, de eurocrisis misschien niet zo ernstig was geweest, maar de twee buurlanden – en hun leiders – bekeken de situatie vanuit een ander perspectief, aldus Schild (2013).

Merkel en Sarkozy

Merkel en Sarkozy verschillen veel van elkaar op het gebied van persoonlijkheid en stijl. (DIA, “Klimaat en Frans-Duitse verhoudingen”). De Franse president Sarkozy begreep snel dat de negatieve speculaties over Griekenland destructief konden zijn voor heel de eurozone en daarom maande hij de EU aan om onmiddellijk te handelen (Schild, 2012, p. 28). Hij is een man van actie (“Charlemagne”, 2008, para. 2). De Duitse bondskanselier Angela Merkel is

net het tegenovergestelde. “She is cautious by temperament. The opposite of France's Nicolas Sarkozy, she is more of a methodical scientist than a mercurial revolutionary” (“The mystery of Mrs Merkel”, 2009, para. 2). Merkel is een twijfelende crisismanager. Ze vertraagde de hulp aan Griekenland tot na de belangrijke regionale verkiezingen van de CDU in de deelstaat Noordrijn-Westfalen (Schild, 2012, p. 28). Dat deed ze om aanhangers van haar partij niet tegen de haren te strijken en omdat die verkiezing haar de meerderheid kon kosten in de senaat. Een grote vergissing van bondskanselier Merkel aldus Jones (2010, geciteerd in Paterson, 2011).

By refusing to back Greece however, Merkel created uncertainty and scared off investors. She also made sure not only that Greece would fail but also that Germany would pay. More importantly, she helped nurture a wider crisis of confidence in both sovereign debt markets and in the euro itself. She may have had strong domestic reasons for taking this step but it was a mistake. (p. 69)

Merkel had veel interne problemen tijdens de crisis: ze verloor de verkiezingen in Noordrijn-Westfalen en de verkiezingsuitslag had rechtstreekse gevolgen voor de coalitie van CDU/CSU en FDP, want die verloor haar meerderheid in de Bondsraad, de senaat van Duitsland. Merkel moest bijgevolg onderhandelen met de oppositie, waardoor beslissingen maken erg moeizaam verliep (Carlier, 2010, para. 4). Ook binnen haar eigen coalitie had Merkel problemen: de liberalen waren gekant tegen Duitse steun voor Griekenland en ze rebelleerden geregeld tegen haar beslissingen. Een tweede speler die voor problemen zorgde was het Duitse grondwettelijk hof van Karlsruhe. Zij wilden bewijzen dat steun geven aan Griekenland ongrondwettelijk is door de no-bailout clause van het Verdrag van Maastricht. Een derde speler is de “chauvinistische” maar invloedrijke Duitse krant, *Bild Zeitung* die erg negatief berichtte over de Griekse crisis (Paterson, 2011, p. 69 & Proissl, 2010, p. 28). In de Franse kranten wordt *Bild* regelmatig geciteerd om hun euroscepticisme te bewijzen. Voorbeelden van zulke citaten zijn: *Les Grecs veulent notre argent!*, *Madame Merkel, restez sur votre "non"!* en *Nous sommes redevenus les idiots de l'Europe!*

Federalisme vs. centralisatie

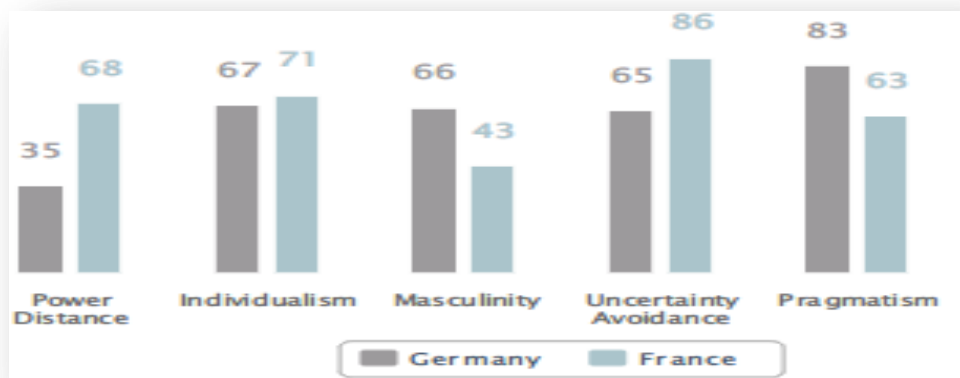
In de Duitse politiek is federalisme het sleutelwoord en ook de omgang tussen Duitsland en Europa wordt gekenmerkt door dat Duitse federalisme (DIA, “Duitsland en Europa: Inleiding”, para. 2). In Duitsland is de macht verdeeld tussen de regio's. De Duitse deelstaten voeren op verschillende terreinen hun eigen beleid en ze doen vaak rechtstreeks zaken met de Europese Unie. Vanuit Duitsland komen er dus veel verschillende meningen en standpunten

waardoor het meer tijd kost om tot een consensus te komen. “Germany is a place built on consensus—in the workplace, in society and in politics” (“Germany's inscrutable chancellor”, 2009, para. 2). In de Franse politiek daarentegen is centralisatie het codewoord. Tijdens de eurocrisis weerklonk er in Frankrijk slechts één stem: de stem van Nicholas Sarkozy. Het gecentraliseerde Franse presidentiële systeem staat hem namelijk toe om snel beslissingen te nemen, zonder verantwoording te moeten afleggen en zonder met anderen rekening te houden. In Frankrijk hebben zowel de samenleving als organisaties een sterke hiërarchische structuur. Dat betekent dat de hoogste in rang beslissingen maakt, op politiek vlak is dat dus Sarkozy. Barysch (2010) beschrijft de verschillen tussen de twee Europese leiders als volgt:

Merkel’s cautious style contrasts with the impulsive style of the French president Nicholas Sarkozy, who likes to announce ambitious objectives without quite figuring out how to get there” (Barysch, 2010, p. 4).

Toepassing van Hofstede op verschillen tussen Frankrijk en Duitsland

Ook een klassiek model uit de interculturele communicatie van Geert Hofstede geeft aan dat er culturele verschillen bestaan tussen Frankrijk en Duitsland. Figuur 1.1 laat zien dat Frankrijk een hogere machtsafstand (Power Distance) heeft dan Duitsland.

Figuur 1.1. Hofstedes dimensies toegepast op Frankrijk en Duitsland (via <http://geert-hofstede.com>).

Culturen met een grote machtsafstand, zoals Frankrijk, zullen volgens Hofstede minder tijd spenderen aan compromissen sluiten. Duitslands lage score op machtsafstand duidt erop dat macht legitiem moet zijn en dat politieke leiders zich meer moeten verantwoorden. Deze onderstaande quote komt uit een artikel van *Le Monde*.

Comme toujours, le débat en Allemagne accompagne les négociations européennes, en raison de la puissance du Bundestag, tandis qu’il n’a pas lieu en France. Le président de la République

est à la manœuvre, seul, son action faisant l'objet d'un consensus parmi les élites politiques, de droite comme de gauche. (LM 171)

Een ander breekpunt in de Frans-Duitse relaties is de rol van het Internationaal Monetair Fonds (verder IMF). Merkel wilde dat het IMF meer macht zou krijgen en daar verzette Frankrijk zich tegen. Sarkozy zag het IMF als een door de Verenigde Staten gedomineerd orgaan, ook al staan Fransen aan het hoofd van het IMF: eerst Dominique Strauss-Kahn en daarna Christine Lagarde (Bohn & de Jong, 2011, p. 8). Frankrijk wilde een Europese oplossing en maande aan tot solidariteit. Duitsland wist dat zij, als sterkste economie van de eurozone, het meeste geld zou moeten geven en wilde daarom het IMF erbij betrekken. Volgens Bohn en de Jong (2011) is er nog een reden waarom Frankrijk tegen de invloed van het IMF is: “French politicians, coming from a high PD country, have [difficulty] with accepting an authority they cannot control” (p. 12). De tegenstelling kon opnieuw niet groter zijn. Duitsers breken gedurende de eurocrisis een lans voor zulke automatische regels. “Germany on the other hand, prefers strict rules” (Bohn & de Jong, 2011, p. 12).

Om de Griekse crisis op te lossen stelde Duitsland een aantal maatregelen voor. Een eerste maatregel was om de vrije markt weer vrij spel te laten in Griekenland. Duitsland wilde ook de privésector betrekken om de Griekse schulden te herstructureren (Schild 2013, p. 29). Frankrijk was absoluut tegen. Volgens Bohn en de Jong (2011) staat Frankrijk erg afkerig tegenover oplossingen die de markt haar vrije gang laat gaan. In Frankrijk zijn belangrijke bedrijven ook genationaliseerd. Uit figuur 1.1 blijkt dat Frankrijk zowel hoog scoort op machtsafstand als op onzekerheidsvermijding of “Uncertainty Avoidance”. Een combinatie van deze twee correspondeert met een kritische houding ten aanzien van markten aldus Bohn en de Jong (2011, p. 9).

1.4 DUITSLAND IN EUROPA

Na de Tweede Wereldoorlog was Europese integratie de enige manier om af te rekenen met het nationalisme dat Europa geteisterd had tijdens de negentiende en twintigste eeuw. Jean Monnet, Robert Schuman en Konrad Adenauer presenteerden in 1950 het Schumanplan. Nog geen jaar later werd de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) opgericht door België, Luxemburg, Nederland, de Bondsrepubliek Duitsland (West-Duitsland), Frankrijk en Italië.

Duitse Europese integratie

Na de Tweede Wereldoorlog en het Derde Rijk had West-Duitsland een gebrek aan zelfvertrouwen.

The emerging institutions of European Integration were in these circumstances a displacement of responsibility (we are happy to have others govern us) and partly an insurance policy (we are not so sure we trust ourselves to govern). (Paterson, 2011, p. 59)

Na WOII was Europese samenwerking voor vele West-Duitse politici immers een dwingende noodzaak: ze wilden het economisch herstel efficiënter laten verlopen, ze moesten een schild vormen tegen de opmars van het communisme, en ze moesten de spanningen tussen Frankrijk en Duitsland verminderen (Gerard, 2010, p. 286). De West-Duitse CDU, de Duitse christendemocratische partij ging vanaf 1945 voluit voor Europese integratie. “In leading circles of the CDU, the triptych of self-conscious anti-Nazism, Christian values, and dedication to European unity as a means of redemption for past German sins has played a crucial ideological role” (Haas, 1958, geciteerd in Marcussen et al., 1999, p. 13).

Naast ideologische motieven had ze ook economische belangen. Duitsland wilde na de oorlog opnieuw een exporteconomie worden. Europese integratie was natuurlijk essentieel om dit te doen slagen (Proissl, 2010, p. 4). Duitsland wilde toegang krijgen tot exportmarkten zodat het zijn verzwakte identiteit weer kon opbouwen (Paterson, 2011, p. 58). Duitsland is dus veel verschuldigd aan Europa en dat weten ze ook aldus Proissl (2010) en Barysch (2010).

Germany's elites are fully aware how much their country has benefited from the EU: it has gained markets for its exports, a common currency that is stable but not too strong, friendly neighbors, and the ability to act on the world stage. (Barysch, 2010, p. 5)

Volgens de Fransen heeft Duitsland heel Europa van zich afhankelijk gemaakt met zijn exportgerichte economie. Het is een land vol tegenstellingen : “Comment à la fois tirer tous

les avantages du marché et de la monnaie uniques, réaliser 44 % de ses exportations dans l'Union européenne et donc vivre de l'endettement des pays voisins, tout en tournant le dos à un pays qui s'endette?" (LM 19)

De val van het ijzeren gordijn was een keerpunt voor de Europese Unie. De Duitse eenmaking boezemde vooral Frankrijk angst in. Voor de eenmaking was de Frans-Duitse alliantie immers gebaseerd op gelijkheid. De Franse en West-Duitse economie waren ongeveer even machtig. Na 1989 was de relatieve balans verleden tijd. De Duitse economie werd 38% groter dan de Franse en de bevolking van Duitsland is een kwart groter dan die van Frankrijk (Strokes, 2013, para. 3).

Volgens MacGregor (2013, p. 53) is het dus niet verwonderlijk dat Frankrijk alleen instemde met een gemeenschappelijk buitenlands-en veiligheidsbeleid in ruil voor het opgeven van die sterke Duitse D-Mark. Op die manier zou het eengemaakte Duitsland definitief in Europa verankerd worden. In 1990 legde de toenmalige Franse president Mitterand uit aan Margaret Thatcher waarom hij zoveel tijd en moeite stak in de Europese munt. "Without a common currency, we all of us – you and we – will be subordinate to the German will" (Proissl, 2010, p. 7).

De houding tegenover Europa zou anders zijn in voormalig Oost- en West-Duitsland. De West-Duitse publieke opinie was al sinds de jaren zestig gewonnen voor Europese integratie, want zij hadden het gevoel dat ze de andere Europese landen iets verschuldigd waren. In het voormalige Oost-Duitsland had pro-Europeanisme echter geen historische roots (Paterson, 2011, p. 62). De voormalig Oost-Duitse burgers zagen dan ook de link tussen EU-lidmaatschap en welvaart niet die er bij de West-Duitser zo ingebakken zat. Vooral de Duitse mark opgeven viel de voormalige Oost-Duitsers zwaar (Proissl, 2010, p. 5). Bondskanselier Angela Merkel, vaak bekritiseerd voor haar euroscepticisme, komt niet toevallig van het voormalige Oost-Duitsland.

Het bondskanselierschap van Angela Merkel

Angela Merkel werd bondskanselier van Duitsland in 2005. Ze werd geboren in het voormalige Oost-Duitsland waar pro-Europeanisme geen historische roots heeft. Helmut Kohl, de eerste bondskanselier van het verenigd Duitsland was pro-Europees ten voeten uit. Merkels voorganger Schröder was echter al minder enthousiast over Europa, en Merkel volgde in zijn voetsporen. "Today, many Germans think they have paid their historical dues" (Barysch, 2010, p. 4). Volgens Merkel mag Duitsland opkomen voor zijn eigen, nationale

belangen zolang het algemene belang van Europa niet vergeten wordt (DIA, “Merkel over Europa”). Een aantal factoren hebben gezorgd dat Merkel een zodanig grote rol in Europa heeft kunnen spelen. Op Europees niveau trokken de meest invloedrijke politici zoals Tony Blair en Jacques Chirac zich terug. Er was dus plaats voor een nieuwe Europese leider (Paterson, 2011, pp. 63-64). Door haar pragmatische no-nonsense aanpak werd Merkel meteen gerespecteerd. Haar positie werd sterker omdat Duitsland in de eerste helft van 2007 voorzitter was van de Europese Raad. Duitsland werd bejubeld, want onder zijn leiderschap was de manier van onderhandelen “unusually disciplined” (Paterson, 2011, p. 64). Het opmerkelijkste is dat het Duitse leiderschap geen wrok inspireerde bij andere naties. Iedereen was respectvol en dankbaar dat de onderhandelingen zo efficiënt verliepen (Paterson, 2011).

Eind 2009 wordt Merkel voor de tweede keer verkozen als bondskanselier. Deze keer stapte ze in een kleine coalitie met de Duitse liberalen (FDP) die ideologisch gezien dichter bij haar partij staan dan haar vorige coalitiepartner, de SPD. Er bleven dus weinig binnenlandse rivalen over. “Merkel, que l'on surnomme la ‘veuve noire’ en raison de son talent pour éliminer ses adversaires.” (LF 130) Ook in het buitenland bleven er weinig concurrenten over. Sarkozy verloor zowel in binnen-als buitenland aan steun, de Britse Brown-regering was zwak en niemand nam de Italiaanse Berlusconi nog serieus. “Germany was now centre stage without having provoked fears” (Paterson, 2011, p. 65).

In september 2013 stelt Merkel zich voor de derde keer kandidaat als bondskanselier en ze werd voor de derde keer verkozen met 41% van de stemmen. Geen absolute meerderheid, maar het toont wel aan dat ze de steun heeft van het Duitse volk. Merkels voormalige coalitiepartij de FDP, haalde de kiesdrempel van vijf procent niet en daarom moest ze gaan onderhandelen met de tweede grootste partij van Duitsland, de SPD. Op 14 december 2013 gaf de SPD groen licht voor Merkel III en haar *Große Koalition*.

Duitsland als hegemon?

Er is geen tekort aan toppolitici op Europees niveau: José Manuel Barroso is president van de Europese Commissie, Herman Van Rompuy is president van de Europese Raad en Jean-Claude Trichet is hoofd van de Europese Centrale Bank. Hoewel het hun job is voor de hele Europese gemeenschap te spreken, focusten ze zich tijdens de crisis op één land en één leider: Duitsland en Angela Merkel. Volgens Proissl (2010) is “Merkel de *de facto* president van de EU en de eurozone” (p. 5). Proissl herhaalt hoe belangrijk Duitsland en Merkel werden voor de internationale markten.

Suddenly Germany became the focus for the markets. Its decisions and behaviour de facto dictated to all other governments how to proceed if they wanted to act credibly in the eyes of investors. Merkel's comments became the barometer of the likelihood of a bailout. Whatever Germany did to guarantee fiscal rectitude became the benchmark for what investors expected other countries to do in order to demonstrate credibility. [...] Even France, [...] suddenly felt the combined heat of the market's expectations and Germany's de facto leadership. "The first thing I look at every morning is the spread differential between France and Germany," French Prime Minister François Fillon said. (Proissl, 2010, pp. 6-7)

Duitsland heeft de grootste economie van de eurozone. In het artikel *fremde freunden* van Stempel (2012) en in de Franse kranten wordt de Duisters verweten dat ze steeds hun *modèle Allemand* willen opleggen. Wat wordt er precies bedoeld met "het Duitse model?"

The Germans would accept giving up the mark if the French accepted that EMU be designed along German fiscal and monetary cultural lines: national responsibility for fiscal policies with strict rules for deficits and public debt, an independent ECB set up according to the rules and culture of the Bundesbank with a mandate to focus on price stability, a block on the ECB monetising public debt, and a no-bailout clause. In other words, Germany's culture of stability was to be exported to the entire euro area. (Proissl, 2010, p. 9)

Het Duitse model in Europa was eigenlijk ook de voorwaarde die de Duitsers gesteld hadden in ruil voor hun D-Mark. Volgens Schild (2013, p. 29) is Duitsland er niet in geslaagd om zijn Duits stabiliteitsmodel up te loaden in Maastricht. Vooral in de Zuid-Europese periferie was de download van het model incompleet. De monetaire unie is dus geen Duitse unie geworden aldus Maas (2012) want als dat zo zou zijn, zou er waarschijnlijk geen Griekse crisis zijn in de eerste plaats.

Volgens Paterson (2011) en Proissl (2010) begint Duitsland langzaamaan een "reluctant hegemon" te worden. Met andere woorden, Duitsland wordt onwillig in een leiderspositie geduwd en de Duitse publieke opinie wordt steeds euro sceptischer. "Mass support for the EU weakend significantly" (Paterson, 2011, p. 67).

1.5. CONCLUSIE

Duitsland en Frankrijk hebben doorheen de Europese geschiedenis altijd een sleutelrol gespeeld. De wereldwijde financiële crisis die Europa eind 2008 trof, heeft ervoor gezorgd dat Frankrijk en Duitsland zeventig jaar na WOII opnieuw in een conflictsituatie staan.

Tijdens de eurocrisis en dan vooral de Griekse crisis had de eurozone nood aan sterk leiderschap. Frankrijk en Duitsland waren de enige twee landen die in aanmerking kwamen om een voortrekkersrol te bekleden. De Franse president Nicholas Sarkozy en de Duitse bondskanselier Angela Merkel deelden de lakens uit en kregen zo de toenaam “Merkozy”. Maar de mentaliteits-en cultuurverschillen tussen de twee landen zorgden ervoor dat de samenwerking op politiek vlak vaak stroef verliep.

Deze culturele verschillen verhinderden ook dat er een snelle oplossing kwam om de Griekse crisis aan te pakken. Sarkozy wilde onmiddellijk reageren, terwijl Merkel zeker wilde zijn van binnenlandse politieke steun. Deze besluiteloosheid zorgde ervoor dat de financiële markten zenuwachtig werden en gingen speculeren tegen Griekenland waardoor het land in diepere problemen kwam te zitten. Er zitten barsten in de Frans-Duitse tandem.

The Franco-German alliance is anything but strong. French and German positions often fall on opposite ends of the policy spectrum, especially when it comes to European economic management. A clash in political style further accentuates the rift between the two countries.
(Barysch, 2010, p. 3)

Toch hebben de Franse president en de Duitse bondskanselier gemerkt dat samenwerken absoluut noodzakelijk is. In hun ogen is een Frans-Duitse toenadering een absolute voorwaarde voor consensus in de eurozone (Barysch, 2010, p. 4).

2. FRAMING

2.1 DEFINITIE VAN FRAMING

De media zijn de vierde macht in elke moderne democratie. Miljoenen mensen wenden zich dagelijks tot het nieuws voor informatie over politiek, economie en cultuur. De Vreese & Claes (2005) zeggen dat de media problemen en gebeurtenissen *framen* op een bepaalde manier. Het is een invloedrijke methode om de publieke opinie te vormen (p. 51). Frames benadrukken bewust of onbewust bepaalde aspecten van een gebeurtenis en minimaliseren andere. Een frame bepaalt dus mee op welke manier lezers naar de werkelijkheid kijken.

Volgens Ivengar (1991) is dat vooral voor politieke berichtgeving belangrijk. “Political issues are defined primarily through news reports, and since news coverage is inevitably expressed in a particular frame, media influence is significant” (p. 21). Tijdens een crisis zoeken mensen naar informatie. Ze willen weten wat de oorzaak is en wie verantwoordelijk is (Seon-Kyoung & Gower, 2009, p. 107). De media leggen een aantal alternatieven vast waarmee burgers een sociale realiteit kunnen creëren (Van Gorp, 2007, p. 62). Daarom is het volgens Seon-Kyoung en Gower (2009) zo belangrijk om te bestuderen hoe de media een crisis en haar actoren framen. Gamson en Modigliani (1989) nuanceren de invloed van frames om twee redenen. Ten eerste bestaat er niet zoiets als dé publieke opinie en ten tweede staan journalisten niet buiten de maatschappij dus zij worden ook beïnvloed. Het is dus geen eenrichtingsverkeer, maar een wisselwerking (Lemaitre, 2013, p. 6). Volgens Entman (1993, p. 52) zijn journalisten zich niet per se bewust van de werking van frames. Vaak bevestigen ze onbewust het dominante frame. Gamson en Modigliani (1989) zijn het daar niet mee eens. Zij denken dat journalisten frames wel bewust gebruiken.

In het framingonderzoek zijn er evenveel definities als er auteurs zijn. Hier volgen een paar definities van invloedrijke onderzoekers. Gitlin (1980) definieert frames als “principles of selection, emphasis, and presentation composed of little tacit theories about what exists, what happens, and what matters” (p. 6). Volgens Gamson and Modigliani (1987, geciteerd in Matthes & Kohring, p. 264) zijn frames “a central organizing idea or story line that provides meaning to an unfolding strip of events”. Matthes en Kohring (2008) geven toe dat deze definities noodzakelijk zijn om framing processen te begrijpen, maar ze leiden niet tot een toepasbare operationele definitie. “Most frame definitions are rather vague and can thus not

be directly translated into empirical indicators” (Matthes & Kohring, 2008, p. 264). Volgens deze auteurs is de definitie van Entman (1993) praktischer dan de vorige definities.

To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient (prominent) in a communicating text, in such way as to promote a particular problem definition; causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described. (Entman, 1993, p.52)

Volgens deze definitie wordt een frame gevormd door vier verschillende frame-elementen. De probleemdefinitie bestaat uit een probleem en relevante actoren. De causale interpretatie schrijft succes en mislukking toe. Een morele evaluatie kan positief, negatief of neutraal zijn en de *treatment recommendation* roept op tot actie voor of tegen een bepaalde actor. Volgens Matthes en Kohring (2008) is dit een praktischere en bruikbaarere definitie die zij ook gebruiken in hun onderzoek. Deze definitie gebruiken wij ook in onze methodologie.

2.2 FRAMING IN VERSCHILLENDE DISCIPLINES

Het concept *framing* komt uit een lange en multidisciplinaire onderzoekstraditie. De term wordt gebruikt in vele domeinen van de humane wetenschappen, meer bepaald in de psychologie, media studies, sociologie, linguïstiek, en politieke wetenschappen. Volgens Van Gorp (2007, p. 60) liggen de roots van framing in de cognitieve psychologie van Bartlett. Bartlett beschreef framing al in 1932. Met framing heeft hij het over “de cognitieve structuren in het menselijk geheugen die worden verkregen om nieuwe ervaringen te helpen organiseren en interpreteren” (Bartlett, 1932, geciteerd in Lemaitre, 2013, p. 5).

In de sociologie zijn er twee wetenschappers die een belangrijke bijdrage aan framing hebben gegeven. De definitie van de socioloog Gitlin (1980) werd hierboven al geciteerd. Hij was in de jaren zestig één van de eerste om mediaframes te bestuderen vanuit een sociologische invalshoek. Volgens Gitlin (1980) hebben frames een belangrijke functie: “They organize the world for both journalists [and] for those of us who read their reports” (p. 7). Ook Goffman (1974) zag framing vanuit die sociologische invalshoek: “In everyday life, we frame reality in order to negotiate it, manage it, comprehend it, and choose appropriate repertoires of cognition and action” (1974, geciteerd in Gitlin, 1980, p. 7).

Linguïsten verdiepen zich eveneens in framing. Lams (2010) bekijkt frames op micro-en macroniveau.

The macro perspective includes global meaning constructs at a textual level, like patterns of rhetorical argumentation, thematic hierarchies (practices of highlighting, omission) and headlines, which have the potential to activate certain interpretive frameworks. Structural elements approached from a micro-perspective will be discussed at the word (connotational semantics) as well as sentential level (syntax, modality). (p. 104)

Ideologie zit immers vaak in de details van een tekst. Lams (2010) stelt aandachtspunten voor om die ideologie te ontdekken. Welke adjectieven worden gebruikt om iets te omschrijven? Worden modale werkwoorden gebruikt? Op welke manier worden actoren geciteerd? Wil de auteur de actor impliciet maken door de zin passief te zeggen? Deze systematische keuze van lexicale en syntactische patronen is essentieel voor de manier waarop lezers de tekst zullen evalueren. Ook Matlock (2010) keek eerder naar de linguïstische kant van frames. Hij onderzocht de invloed van grammatica en metafoor in politieke speeches. Hij ontdekte dat werkwoordstijden de mening van het publiek kunnen beïnvloeden. Bij extensie beïnvloedt het dus ook wie opnieuw verkozen wordt. Ook de linguïsten Pan & Kosicki (1993) besteden aandacht aan specifieke woordkeuze en welke mentale representaties die kunnen opwekken bij de lezer.

Framing in de psychologie onderzoekt wat het effect van frames is op de ontvangers. Een belangrijke onderzoeker in dit domein is Iyengar (1990). Hij onderzocht de impact van episodische en thematische nieuwsframes op de manier waarop mensen schuld toeschrijven. Iyengar (1990, p. 35) toonde aan dat frames bepalen wie verantwoordelijk geacht wordt voor maatschappelijke problemen als misdaad, armoede en werkloosheid. Thematische frames geven informatie over algemene tendensen: cijfers, statistieken, overheidsbeleid. Episodische frames zijn persoonlijke verhalen van mensen die verteld worden om het probleem (armoede in dit geval) uit te leggen. Als de media episodische frames gebruiken dan vinden de lezers dat de verantwoordelijkheid bij het individu ligt. Bij thematische frames denken lezers dat de samenleving verantwoordelijk is.

2.3 HET ANALYSEREN VAN NIEUWSFRAMES

Matthes en Kohring (2008) onderscheiden vijf verschillende methoden om nieuwsframes te analyseren. Deze vijf methoden en hun voor-en nadelen worden hieronder kort besproken. De eerste vier methoden zijn inductief. Bij de inductieve manier wordt het nieuwsbericht met een open kijk geanalyseerd, om zo nieuwe frames te ontdekken.

De eerste methode die Matthes en Kohring (2008) beschrijven is de hermeneutische aanpak. Onderzoekers proberen frames te interpreteren door mediateksten te linken aan bredere culturele elementen (Matthes & Kohring, 2008, p. 259). Het is een kwalitatieve aanpak waarbij een frame grondig wordt beschreven. Deze aanpak is meestal goed gedocumenteerd, maar volgens Matthes en Kohring (2008) is het wel moeilijk om te zeggen hoe frames uit het materiaal gehaald werden. Het grote risico is dat onderzoekers de frames vinden waar ze bewust of onbewust naar op zoek waren. Ook Van Gorp (2005) wijst op dit gevaar: “It is extremely difficult to neutralize the impact of the researcher in framing research” (p. 503). Ook andere auteurs hebben al op dit gevaar gewezen. Volgens Downs (2002, geciteerd in Matthes & Kohring, 2008, p. 259) is een voorzichtige beschrijving de enige manier om lezers te overtuigen dat een frame aanwezig en valide is.

De tweede methode, de linguïstische aanpak, heeft als basisidee dat specifieke woorden de bouwstenen van frames zijn (Entman, 1993, geciteerd in Matthes & Kohring, 2008, p. 259). Volgens Matthes en Kohring (2008) komt de meest uitgewerkte linguïstische aanpak van Pan en Kosicki (1993). Zij onderscheiden structurele dimensies van frames zoals syntax, script, thema en retoriek (Matthes & Kohring, 2008, p. 260). Het voordeel van deze aanpak is de grondige analyse van mediateksten. Het nadeel is dat grote corpora moeilijk te analyseren zijn omdat de methode zo complex is.

De manueel holistische aanpak “begint met een kwalitatieve fase waarbij de frames gedefinieerd worden. Vervolgens worden deze gecodeerd als holistische variabelen en codeert men in een kwantitatieve fase een uitgebreider corpus” (Lemaitre, 2013, p. 13). Ook bij deze aanpak bestaat het gevaar dat de onderzoeker zijn eigen geest aan het meten is en niet de media frames (Matthes & Kohring, 2008, p. 260).

Als vierde methode vermelden Matthes en Kohring (2008) de geautomatiseerde aanpak. Frames worden gevonden door een computer. Deze aanpak heeft als centraal idee dat frames

bestaan uit specifieke woorden (Entman, 1993). De computer zoekt dus naar woorden die vaak samen voorkomen. Objectiviteit is het grote voordeel van deze methode, maar er zijn ook nadelen. Deze aanpak reduceert frames tot woordenclusters. Volgens Conway (2006, geciteerd in Matthes & Kohring, 2008, p. 262) is een menselijke codeur beter in staat om verschillende betekenissen te detecteren. “The chief disadvantage is that the computer is simply unable to understand human language in all its richness, complexity, and subtlety as can a human coder” (Simon, 2001, p. 87).

De frames uit vorige methodes kwamen allemaal op een inductieve manier tot stand. Naast de inductieve methode is er ook een deductieve methode. Een vaak gebruikte en geciteerde studie in het framingonderzoek is de studie van Semetko en Valkenburg (2000). Zij onderscheiden vijf generische frames: het verantwoordelijkheidsframe (attribution of responsibility), het conflictframe, het economische frame (economic consequences), de belangen van de mens (human interest frame) en het moraliteitsframe (morality). Nieuwsberichten worden dus geanalyseerd aan de hand van vooraf gedefinieerde frames. Een voordeel is dat deze manier gemakkelijk heruitgevoerd kan worden en dat komt de validiteit ten goede. Het nadeel is dat er geen nieuwe frames aan het licht komen.

2.4 FRAMES VERANDEREN

Frames veranderen gedurende de levensduur van een topic. In 2007 begon de crisis in de V.S. met het ineensstorten van de Amerikaanse huizenmarkt en de banken die als gevolg miljoenen dollars schulden hadden. Daarna is de crisis overgevlogen naar Europa met nieuwe spelers als Griekenland, Ierland en Duitsland. Nieuwe ontwikkelingen en veranderingen zorgen ervoor dat de media geleidelijk aan andere aspecten van het topic gaat benadrukken. Dat heet reframing.

Each package has a career. Some packages may be prominent in the beginning and gradually decline; others may rise to prominence out of nowhere; still others may languish throughout their careers (Gamson & Modigliani, 1987, pp. 295-296).

Volgens Van Gorp (2007, p. 63) verandert een frame maar heel weinig. Natuurlijk kunnen er nieuwe frames ontstaan, maar zonder dat de oude echt veranderen.

2.5 RELEVANTIE VAN HET FRAMINGONDERZOEK

In deze thesis wordt onderzocht hoe Duitsland geframed wordt in de Franse kranten. Als Duitsland negatief geframed wordt, staat de Franse publieke opinie dan ook negatief tegenover Duitsland? Volgens een recent onderzoek zou dat wel zo zijn. Brewer en co. (2003) bevestigden dat lezers negatiever zullen denken over een land dat op een negatieve manier in de berichtgeving komt. Maar omgekeerd zullen ze niet positiever denken over een land dat op een positieve manier in de media wordt geframed. Een ander recent onderzoek (Wanta en co., 2004) onderzocht of er een relatie bestaat tussen de frequentie van de berichtgeving over een vreemd land en de relatieve belangrijkheid van dat land in de ogen van de lezers. Hun onderzoek toonde aan dat als een vreemd land frequent in de media voorkomt, lezers dat land zullen aanschouwen als belangrijk. “The public learns the relative importance of issues from the amount of coverage given to the issues in news media” (Wanta en co., 2004, p. 367).

Daarom onderzochten we hoe vaak Duitsland (Allemagne) voorkwam in de Franse krant *Le Monde* in 1996, 2000, 2004, 2008 en 2012. De jaren zijn ad random gekozen met een interval van vier jaar. Om te kunnen vergelijken, onderzochten we hoe vaak zeven andere grote Europese landen voorkomen. (Duitsland, Italië, Spanje, Verenigd koninkrijk, België, Nederland, Griekenland en Zweden). Duitsland wordt gemiddeld 45% vaker vermeld dan de tweede meest vermelde natie, Italië, en bijna 75% vaker dan Spanje en het Verenigd Koninkrijk (zie bijlage 4). We kunnen dus stellen dat van alle Europese landen, Duitsland het vaakst vermeld wordt in de Franse kwaliteitskrant *Le Monde*. Dit is geen hard bewijs dat Duitsland in Franse ogen het belangrijkste is, maar wel kunnen we besluiten dat lezers van *Le Monde* gemiddeld vaker geconfronteerd worden met nieuws over Duitsland.

3. ONDERZOEKSDOEL EN ONDERZOEKSVRAGEN

Op basis van de eerder geschetste status van het framingonderzoek en het onderzoek naar de eurocrisis, en de politieke en culturele verschillen tussen Frankrijk en Duitsland komen we tot volgende onderzoeksvragen (OV) en hypothesen (H):

OV1: Wat zijn de dominante frames bij het berichten over Duitsland in de eurocrisis?

OV2: Verschilt het gebruik van de dominante frames over Duitsland in de eurocrisis tussen *Le Monde* en *Le Figaro*?

OV3: Verschilt het gebruik van de dominante frames over Duitsland in de eurocrisis tussen de twee onderzochte periodes?

H1: In *Le Figaro* zal Duitsland positiever geframed worden dan in *Le Monde*, omwille van de eerder rechtse strekking van de krant.

H2: Binnen eenzelfde krant veranderen dominante frames, afhankelijk van gebeurtenissen.

Figuur 3.1. Onderzoeksvragen en hypothesen.

4. OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

4.1 KEUZE EN VERANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE

Voor deze thesis gebruiken we dezelfde methodologie als de masterproef van Lemaitre (2013). Lemaitre gebruikte de studie van Van Gorp (2007) om een operationele definitie op te stellen. Van Gorp (2007) definieert een *frame package* als tweeledig: een frame bestaat uit *framing devices* en *reasoning devices*.

Voorbeelden van *framing devices* zijn woordkeuze, gekleurde adjectieven en werkwoorden, metaforen, voorbeelden, omschrijvingen, argumenten en beelden (Van Gorp, 2007, p. 64). Alle *devices* die wijzen op dezelfde kerngedachte vormen een frame. “All conceivable framing devices that point at the same core idea constitute the manifest part of a frame package. These devices are held together under the heading of a central organizing theme—that is, the actual frame” (Van Gorp, 2007, p. 64). Lams (2010) maakt binnen deze *framing devices* nog een verder onderscheid tussen *framing devices* op micro-en macroniveau. Dit onderscheid zullen wij ook gebruiken in de zoektocht naar frames.

Naast *framing devices* zijn ook *reasoning devices* nodig om tot een frame te komen. De definitie van Entman (1993) bezit bouwstenen om een *reasoning device* op te stellen. Dit is zijn zeer bekende definitie: *To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such way as to promote a particular problem definition; causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described* (Entman, 1993, p. 52). We zoeken dus naar een probleem definitie, een oorzaak, een moreel oordeel en een oplossing. De combinatie van *framing devices* en *reasoning devices*, leidt tot een frame.

In de literatuur bestaan er nog geen frames over Duitsland tijdens de eurocrisis. Daarom beginnen we met een inductieve fase. We gebruiken een kwalitatieve, interpretatieve inhoudsanalyse. “Onderzoekers hanteren een open perspectief op het onderzochte mediamateriaal (dagbladpublicaties) en proberen nieuwe conceptuele categorieën of typen te ontwikkelen die specifiek zijn voor het empirische materiaal” (Pleijter, 2006, geciteerd in Gerritse, 2011, p. 37).

Om een eerste idee te krijgen, trekken we eerst een steekproef. Per periode en per krant wordt 25 procent van het aantal artikels geanalyseerd. Welke artikels geanalyseerd worden, wordt aselekt bepaald door middel van de excelfunctie ‘aselectussen’. De artikels worden grondig

gelezen en op een open manier gecodeerd. In een tweede fase, de axiale codeerfase worden gelijkaardige beelden gegroepeerd om zo tot verschillende frames te komen. In de deductieve fase is het ten slotte de bedoeling om te kijken of de frames uit de inductieve fase ook aanwezig zijn in de overige artikels. We hanteren een ondergrens van tien procent om iets een frame te noemen. Tijdens de deductieve fase krijgt elk artikel een nummer. Via excel wordt er binair gecodeerd, dat wil zeggen een 0 wanneer een frame niet in een artikel aanwezig is en een 1 indien wel.

4.2 KEUZE VAN DE ONDERZOEKSEENHEDEN

De onderzochte artikelen komen uit twee Franse kwaliteitskranten met een verschillende ideologische strekking: *Le Monde* (223 artikels) en *Le Figaro* (175 artikels). Het totale corpus telt 398 artikels.

Le Monde

De Franse krant *Le Monde* wordt uitgegeven door *La Vie-Le Monde Group*. De krant is verkrijgbaar in 120 landen, verkoopt ongeveer 400 000 exemplaren per dag en bereikt ongeveer twee miljoen lezers in Frankrijk. Volgens Storms en Loonbeek (2011) is *Le Monde* de meest prestigieuze en intellectuele krant van Frankrijk. Dit dagblad heeft een grote autoriteit wat de internationale politiek betreft (Storms & Loonbeek, 2011, p. 60). De krant werd opgericht in 1944 op verzoek van Charles De Gaulle. De meeste journalisten die voor *Le Monde* schrijven zijn ook aandeelhouders van de krant en dat zorgt voor een grote onafhankelijkheid. Volgens Pölkki (2012) is de ideologische strekking van de krant centrumlinks. “*Le Monde*, prestigieux par la qualité de son journalisme, peut être caractérisé comme représentant un point de vue de centre-gauche non dogmatique” (p. 4).

Drie journalisten van *Le Monde* berichten opvallend vaak over de eurocrisis en Duitsland. Arnaud Leparmentier is auteur van 17% van alle artikels uit het deelcorpus van *Le Monde*. Hij bericht over de gang van zaken van het Elysée en hij was vroeger correspondent voor *Le Monde* in Duitsland. Philippe Ricard schrijft vanuit Brussel over Europese zaken. Hij is auteur van 21% van de artikels. Frédéric Lemaître schreef 17% van de artikels. Hij is redacteur van de krant. Samen schreven deze drie journalisten 55% van de atikels.

Le Figaro

Het tweede subcorpus bestaat uit artikels van *Le Figaro*. De krant werd opgericht in 1854 (Storms & Loonbeek, 2011, p. 60). Dat maakt *Le Figaro* het oudste dagblad van Frankrijk. De ideologische strekking van deze krant is rechtsconservatief (*'Le Figaro'*, wikipedia). De krant wordt uitgegeven door de mediagroep *Socpresse* en is sinds 2004 in handen van Serge Dassault, een senator van de Franse centrumrechtse partij UMP, de partij van Sarkozy. Naast partijgenoot is hij ook een persoonlijke vriend van Nicolas Sarkozy. We moeten er dus rekening mee houden dat in de berichtgeving over de Franse aanpak van de eurocrisis, de persoonlijke vriendschap tussen Dassault en Sarkozy een invloed zou kunnen hebben. Daarbij komt ook dat Serge Dassault de enige aandeelhouder is van de krant. (*'Le Figaro'*, wikipedia).

Bij *Le Figaro* is er één journalist die bijzonder veel artikels van het deelcorpus heeft geschreven: Patrick Saint-Paul is correspondent in Berlijn en volgt het reilen en zeilen van de Duitse politiek. 34% van alle artikels uit het subcorpus komen van hem. Een andere belangrijke schrijver voor *Le Figaro* is Jean-Jacques Mevel. Hij is correspondent in Brussel en schreef 11% van de artikels.

Twee periodes

We onderzochten twee afzonderlijke periodes van acht maanden omdat tijdens deze twee periodes het aantal artikels gevoelig hoger lag dan in de andere maanden. De eerste periode begint in december 2009 wanneer de Griekse premier Papandreou toegeeft dat Griekenland een overheidstekort heeft van 300 miljard of 113% van het BBP. Dat is het onofficiële begin van de eurocrisis, want de gevolgen zijn aanzienlijk: kredietbeoordelaars en investeerders panikeren en in de maanden daarna komen andere Zuid-Europese landen in de problemen. Tot eind april geraken Frankrijk en Duitsland het niet eens over financiële steun voor Griekenland. Op 6 mei 2010 gaan de Franse en Duitse parlementen uiteindelijk akkoord met de steunverlening aan Griekenland. De eerste periode stopt twee maanden na die laatste *critical moment*. De tweede periode begint wanneer de eurozone ministers in juni eisen dat Griekenland nieuwe bezuinigingsmaatregelen doorvoert voordat ze het volgende deel van de lening krijgen. De tweede periode eindigt in januari. Op 13 januari, downgraden Standard & Poor's Frankrijk en acht andere landen van de eurozone.

4.3 BESCHRIJVING EN VERANTWOORDING VAN HET ONDERZOEKSINSTRUMENT

De onderstaande checklists werden opgesteld op basis van het artikel van Lams (2010) om houvast te hebben tijdens het analyseren. Lams (2010) stelt een methodologisch framework voor om ideologie in de media te analyseren waarbij ze een onderscheid maakt tussen micro- en macroniveau. Deze checklist werd dus gebruikt tijdens het coderen.

Marconiveau

- Actoren: over wie gaat het?
- Nieuwsgenre: opiniestuk, nieuwsbericht, editorial,...
- Bronnen: wie komt er aan bod? Worden er veel Duitsers aan het woord gelaten? Wie zijn dat? Merkel, politici, de media, economen?
- Metaforen met een positieve of een negatieve connotatie (la fourmi, la tortue,...)
- Presuppositie: zelfstandig naamwoord of adjectief met bepaald lidwoord.

Figuur 4.1. Analysepunten op macroniveau (Lams, 2010, pp. 104-105).

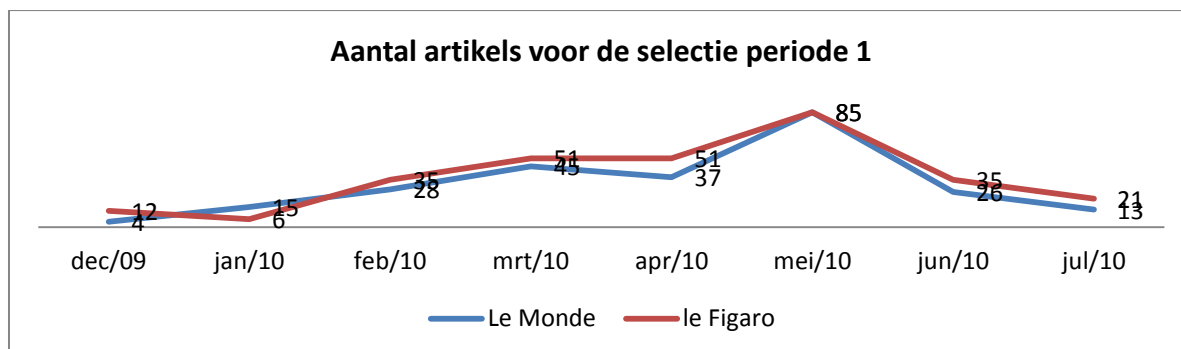
Microniveau

- Suggestieve woordkeuze
 - Speciale adjectieven om mensen, relaties, structuren, landen te beschrijven
 - Zelfstandige naamwoorden (e.g. 'Madame Non')
 - Gekleurde werkwoorden (e.g. tergiverser)
- Positieve of negatieve semantische rol: Staan Duitse actoren (Duitsland, Merkel, Berlin,...) in de subjectpositie van een negatief of een positief geconnoteerd werkwoord?

Figuur 4.2. Analysepunten op microniveau (Lams, 2010, pp. 105-107).

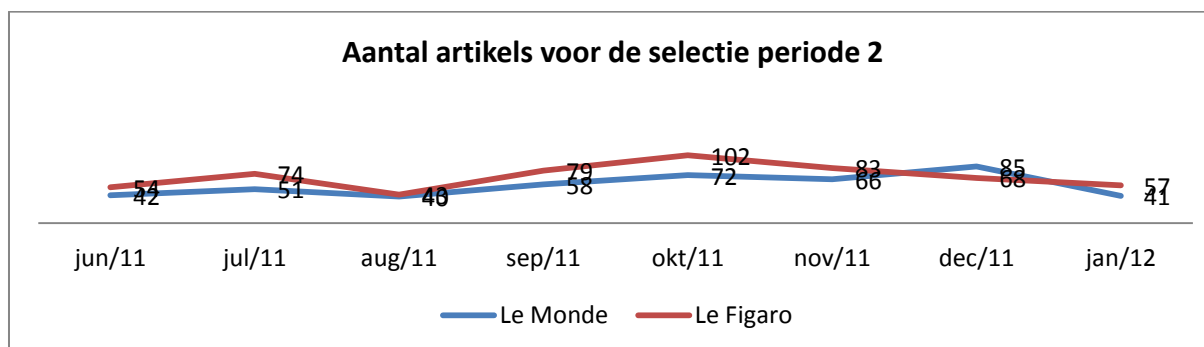
4.4 DATAVERZAMELING

De krantenartikelen van *Le Monde* en *Le Figaro* werden verkregen via de mediadatabank LexisNexis met als trefwoorden *crisis* en *Duitsland* (“crise” en “Allemagne”). Om de selectie specifieker te maken werden drie extra subjects ingesteld: *Eurocrisis*, *Eurozone* en *Duitsland*. Figuur 4.3 en 4.4 illustreren het aantal artikels dat deze zoekresultaten opleverden.

Figuur 4.3. Aantal artikels vóór de selectie van de eerste periode.

In de eerste periode valt het op dat vooral mei een belangrijke maand is voor Duitsland. Tijdens deze periode gaat het over de verkiezing in de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen. De uitslag van deze verkiezingen is cruciaal zowel voor Merkel als voor het Duits Europees beleid. Begin mei werd ook het eerste steunpakket voor Griekenland goedgekeurd. Op 10 mei 2010 presenteerden de Europese ministers van Financiën een reddingsplan van 110 miljard euro (Kaltenstadler & Ksiazkiewicz, 2011, p. 29).

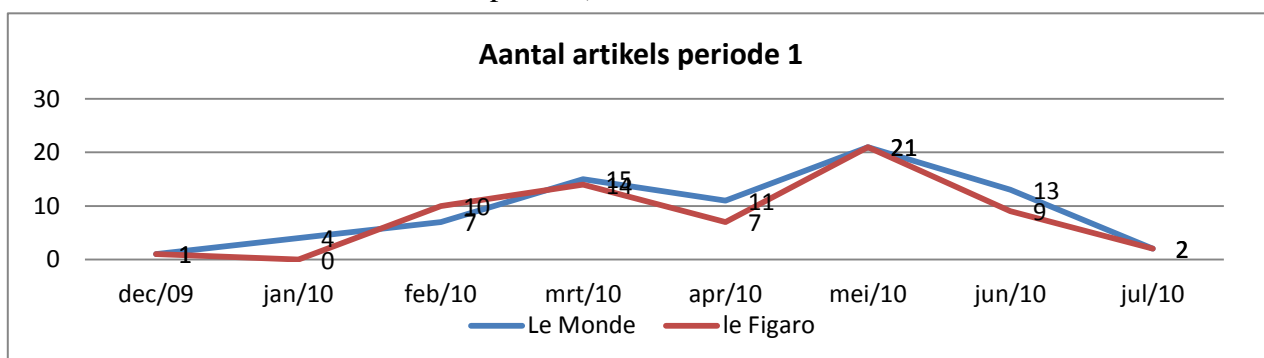

Figuur 4.4. Aantal artikels vóór de selectie van de tweede periode.

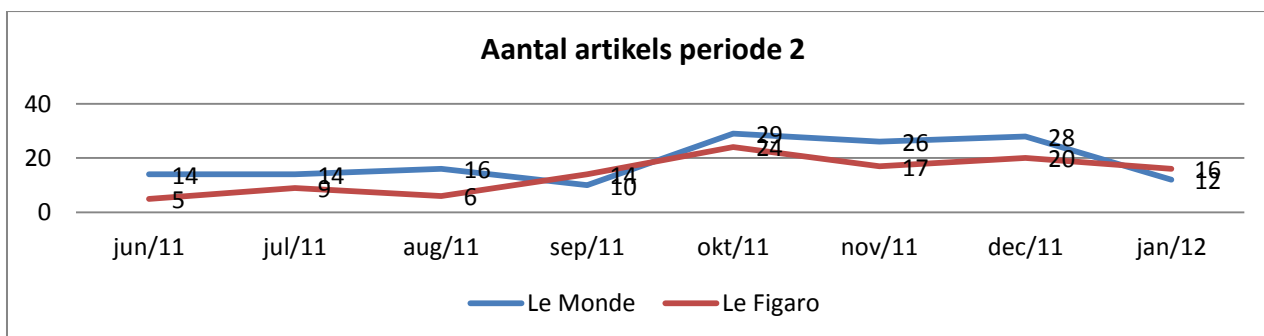
Uit figuur 4.4 blijkt dat er tussen september en december meer artikels over Duitsland zijn. Vanaf augustus werden de problemen in Griekenland steeds complexer. Finland was niet bereid om Griekenland te steunen en dat vertraagde de hulp aanzienlijk. Ook de exit van Griekenland wordt weer aangehaald. Op 31 oktober 2011 zorgt Papandreou voor ophef door aan te kondigen dat hij een referendum wil organiseren over het reddingsplan. Als gevolg van deze aankondiging kleuren de Europese beurzen bloedrood. Sarkozy en Merkel voeren de druk op Papandreou op en dwingen hem het referendum te annuleren.

De selectie

Niet alle artikels bleken relevant. Soms werd Duitsland slechts terloops vermeld, en deze artikels willen we uit het corpus sluiten, want Duitsland moet het hoofdthema zijn. Daarom maakten we gebruik van een lijst van objectieve selectiecriteria. Ten eerste moet het artikel langer zijn dan 450 woorden. Ten tweede moet één van deze woorden in de titel of in de eerste of tweede alinea voorkomen: *Allemagne*, *Allemand*, *Merkel*, *Berlin* of *Bundesbank*. In krantenartikelen staat de belangrijkste informatie immers bovenaan, dus in de titel, de lead of de eerste alinea. Als een van deze trefwoorden in de belangrijkste stukken voorkomen, dan is de kans reëel dat de rest van het artikel daar verder over gaat. Het laatste criteria is dat de trefwoorden (*Allemagne*, *Allemand*, *Merkel*, *Berlin* of *Bundesbank*) nog vijf keer moeten voorkomen in het artikel. Krantenartikelen waarin de trefwoorden meer dan vijf keer voorkomen, maar bijvoorbeeld alleen in de laatste alinea werden dus niet opgenomen. In de tabel hieronder staan een grafiek van de artikels die nog overbleven na deze selectiecriteria te hebben toegepast. De oorspronkelijke kritische periodes (mei voor de eerste periode en oktober tot december voor de tweede periode) bleven bewaard.

Figuur 4.5. Aantal artikels na de selectie van de eerste periode

Figuur 4.6. Aantal artikels na de selectie van de tweede periode

Het uiteindelijke corpus bestaat uit 398 artikels waarvan 74 artikels in de eerste periode van *Le Monde*, en 149 in de tweede periode. Voor *Le Figaro* hebben we 64 artikels in de eerste periode en 111 in de tweede.

4.5 BESCHRIJVING EN VERANTWOORDING VAN DE ANALYSEBESLISSINGEN

Gezien de grote hoeveelheid artikels, beslisten we om op basis van een steekproef van 25 procent van het corpus frames te zoeken om zo een eerste idee te krijgen. We probeerden om de essentie van elk artikel in één zin samen te vatten. Vervolgens was het de bedoeling om te kijken of sommige thema's terugkomen.

- Duitsland heeft te lang getwijfeld om Griekenland te redden en daarom is heel Europa in crisis.
- De Frans-Duitse relaties zijn absoluut noodzakelijk om de eurozone te redden.
- Merkel is geobsedeerd door haar binnenlandse politiek.
- Duitsland wil Griekenland uit de eurozone.
- Merkel is verantwoordelijk voor de Griekse crisis.
- Merkel is wel van goede wil, maar haar achterban wil Griekenland steunen.
- De Duitsers hebben ook erg veel van de euro geprofiteerd.
- Duitsland wil dat de andere Europese landen “verduitsen” en hun model overnemen.
- Duitsland is een exportland en de andere Europese landen hebben zijn producten geïmporteerd en zijn daarom in moeilijkheden.
- Frankrijk is het land dat solidariteit nastreeft, terwijl Duitsland enkel en alleen zijn eigen sterke economie wil beschermen.
- Duitsland is zo streng omdat ze getraumatiseerd is door de inflatie in de jaren 20.
- Duitsland is spaardictator; Griekenland moet zich aan de regels houden.
- Duitsland is egoïstisch en schaadt de eurozone.
- Merkel is niet Europees gezind omdat ze in Oost-Duitsland geboren is.
- Merkel heeft veel te laat gereageerd omdat ze wilde wachten op de uitslag van belangrijke regionale verkiezingen.
- Merkel wordt vergeleken met Margareth Thatcher.
- De Duitse kranten hebben zeer negatief discours over Griekenland. Ze zijn lui. De kranten noemen hen club-medlanden.
- Het is onrechtvaardig dat Duitsland moet betalen, want het heeft zijn sterke mark opgegeven op voorwaarde dat ze nooit voor de euro zouden moeten betalen.
- De Duitsers voelen zich verraden omdat ze zelf zwaar moesten besparen om Duitsland te herenigen.
- Merkel heeft te laat gereageerd.
- Oost-Duitsers vinden dat ze al genoeg hebben afgezien voor Europa.
- Duitsland is geïsoleerd door zijn strengheid.
- Goede, intieme Frans-Duitse relaties zijn essentieel.
- Merkel en Sarkozy proberen hun verschillen uit te praten en samen sterk te staan.
- Frankrijk voelt zich geïntimideerd door de Duitse sterke economie.
- Het voortbestaan van de eurozone hangt af van Frans-Duitse relaties.
- Duitsland wil dat iedereen zijn budget controleert en niet vals speelt.
-

Sommige thema's zoals *Duitsland eist strenge regels* of *Merkel is geobsedeerd door haar binnenlandse politiek* kwamen vaak terug in de lijst. Gelijkaardige thema's werden gegroepeerd en op deze manier kwamen er al een paar frames naar boven. Aanvankelijk was het dus de bedoeling om na de inductieve fase, waarin 25% van het corpus geanalyseerd werd, een deductieve fase te starten waarin we keken of de frames uit de steekproef ook voorkomen

in de volledige populatie van artikelen. Maar tijdens de deductieve fase leek het of deze methode sommige nuances in de frames gemist had. Na het volledige corpus gelezen te hebben, met de vorige frames in gedachten en een open blik voor nieuwe frames, werden elf frames geïdentificeerd. In bijlage 6 staan de kleurcodes die gebruikt werden om de artikels te coderen.

Een eerste probleem tijdens het coderen waren citaten. Een journalist die vaak bronnen aan het woord laat die negatief spreken over Duitsland, legt op een subtiele manier zijn eigen ideologie in het artikel. Toch lijkt de journalist op die manier objectief, want hij heeft Duitsland of de Duitse actoren niet op een directe manier bekritiseerd. We hebben citaten meegenomen in de analyse van de artikels omdat de journalist de bewuste keuze heeft gemaakt om een bepaald citaat te kiezen. Als de journalist vaker kritische citaten heeft gebruikt ten aanzien van Duitsland, zal dat dus ook blijken uit de resultaten.

Een tweede probleem is wanneer we iets in een artikel als frame kunnen beschouwen. Bijvoorbeeld, als Merkel een enkele keer beschreven wordt in het artikel als ‘hésitante’ kunnen we dit dan als frame rekenen? Meestal zitten er in een artikel minstens enkele aanwijzingen die duiden op een bepaald frame. Om dit tweede probleem op te lossen hebben we afgesproken dat er minstens één duidelijke aanwijzing op inhoudsniveau moet zijn om iets als frame te beschouwen. De resultaten werden in excel ingevoerd. Er werd binair gecodeerd.

4.6 BETROUWBAARHEID EN GELDIGHEID

Een menselijke onderzoeker kan de rijkheid van de taal beter weergeven dan een elektronische codeur. Toch heeft een menselijke codeur ook zijn nadelen. Matthes en Kohring (2008) en Van Gorp (2005) wijzen op het risico dat onderzoekers de frames vinden waar ze bewust of onbewust naar op zoek waren. Volgens Van Gorp is het erg moeilijk om de impact van de onderzoeker te neutraliseren.

Om aan deze kritiek tegemoet te komen en de betrouwbaarheid te bevorderen, werden 5% (20 artikels) van de krantenartikelen gecodeerd door een tweede beoordelaar. In bijlage 3 staat de tabel met de resultaten van de vergelijkingen. We kwamen in grote mate tot dezelfde coderingen: de resultaten kwamen in 91% overeen. Uiteraard is 5% een kleine steekproef, maar het hoge percentage toont aan dat de frames duidelijk beschreven werden en dat iemand zonder voorkennis over het onderwerp dezelfde frames zou onderscheiden.

5. RESULTATEN

5.1 DATAVERKENNING

In dit corpus is het nieuwsbericht het meest voorkomende journalistieke genre. In *Le Monde* zijn 84% van alle artikels nieuwsberichten. De overige 16% zijn opiniestukken en editorials. In *Le Figaro* zijn er iets meer opiniestukken: 22% en de overige 78% zijn nieuwsberichten.

Naast het nieuwsgenre zoeken we uit hoe vaak de kranten een Duitser aan het woord laten. Voor een steekproef van 25% van de artikels per krant (in totaal 99 artikels) hebben we onderzocht of er een Duitser aan bod kwam, dat wil zeggen direct geciteerd met aanhalingstekens, als geïnterviewde of indirect geciteerd. De steekproef werd aselekt bepaald door middel van “aselectussen.” In *Le Monde* (55 artikels) komen er in 33 artikels een of meerdere Duitse bronnen aan het woord. Dat is 60%. In *Le Figaro* komen in 29 artikels, of 66% van de steekproef één of meerdere Duitse bronnen aan het woord. In bijlage 5 staan de bronnen die gebruikt werden in deze 99 artikels. Vooral de entourage van Merkel wordt vaak geciteerd, maar ook veel Duitse kranten zoals *Der Spiegel*, *Bild*, *FAZ* en *Handelsblatt*. In *Le Monde* worden er vaker specialisten, economen of universitaires, aan het woord gelaten dan in *Le Figaro*.

5.2 VOORSTELLING VAN DE FRAMES

De eerste onderzoeksvraag van deze thesis is: wat zijn de dominante frames bij het berichten over Duitsland in de eurocrisis? Een frequentie van tien procent van een bepaald frame is de ondergrens om het frame op te nemen voor deze studie. Hieronder worden de tien frames besproken uit de krantenartikelen van de twee periodes die voldoen aan dat criteria. Onder het kopje *Frequentie* staat telkens in hoeveel procent van de artikels dit frame voorkwam in de twee kranten, tijdens de twee periodes. Ten slotte is er nog één frame dat de ondergrens van tien procent niet overschrijdt: *Duitsland wil zijn Duits model opleggen*. Dit frame verdient toch een beknopte vermelding en wordt uitgewerkt op pagina 72.

In deze bespreking worden er vaak citaten gebruikt, het nummer dat achter elk citaat staat komt overeen met het nummer dat elk artikel gekregen heeft. Het artikel is gemakkelijk op te zoeken in de lijst van de krantenartikels in bijlage 1. Naast een inhoudelijke bespreking van de frames, staat er ook van elk frame een tabel met de *framing devices*. Deze tabel laat zien welke speciale taalelementen gebruikt werden om het frame in kwestie op te bouwen.

1. DE EGOÏSTISCHE DUITSE MIEREN

“Jean de La Fontaine avait donc tout compris, tout analysé, tout deviné, même la crise financière grecque.” (LM 39)

De mier is een metafoor voor het Duitse volk. De Duitsers zijn deugdzame, spaarzame, harde werkers en willen niet betalen voor de krekel, in dit geval Griekenland en de andere Zuid-Europese landen die gerelaxt hebben. “Son opinion ne veut plus payer pour les pays du sud de l'Europe, surnommés avec méchanceté ‘le Club Med’ outre-Rhin.” (LF 338) De Grieken hebben jarenlang boven hun stand geleefd, ze zijn lui en corrupt. “Objectif: empêcher que les vertueux Allemands n'aident ces Grecs paresseux et corrompus.” (LM 45) Dit frame maakt een vergelijking tussen de “deugdzame en hardwerkende” Duitsers en de “luie en spilzuchtige” Grieken. De egoïstische, onsolidaire kant van de mier wordt in dit frame in de verf gezet. “Les Allemands en jouent naturellement la Fourmi, qui, on le sait, “n'est pas prêteuse; c'est là son moindre défaut.” (LF 84) “Als het aan de Duitse publieke opinie had gelegen, was Griekenland meteen uit de eurozone geschopt” (De Greef, 2013, para. 1). De Duitse media en dan vooral de krant *Bild Zeitung* hebben een eurosceptische houding. Ze bespelen de publieke opinie: “La presse Allemande nourrit une opinion publique agacée par le laxisme grec et qui n'a aucune envie de payer pour lui.” (LM 19) Het populaire blad *Blid* spreekt de taal van het volk. ““Il y a de l'argent pour la Grèce, quand y en aura-t-il pour moi?”, interroge le quotidien Bild au nom de ses lecteurs.” (LM 151) De media herinneren het Duitse volk aan de strenge besparingsmaatregelen die zij hebben doorgevoerd na de val van de Berlijnse muur in 1989. Toen werd Duitsland eengemaakt, en de kosten van de eenmaking liepen hoog op. De Duitse overheid heeft toen stevig de broeksriem aangehaald om de Duitse financiën terug op orde te krijgen. De overheid heeft bijvoorbeeld de pensioensleeftijd opgetrokken tot 67 jaar (9, 53, 81, 84, 120, 128). De Duitse media benadrukken nu dat het een schande is dat de Grieken durven te klagen dat hun pensioensleeftijd 65 jaar wordt.

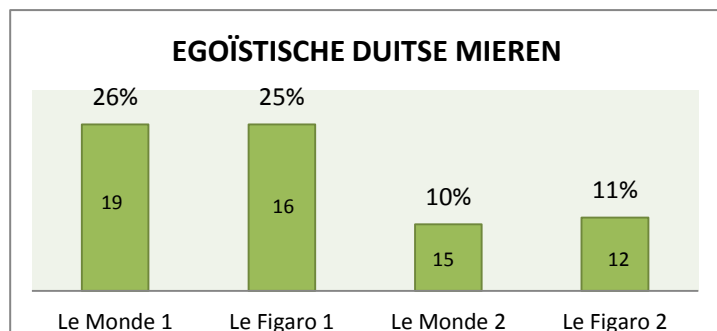
Ils acceptent mal de se saigner à nouveau pour un pays, la Grèce, qui a distribué à tout-va des postes dans la fonction publique, a abaissé l'âge de la retraite et a laissé ses recettes fiscales s'évanouir en pratiquant la fraude généralisée. Les médias le répètent: "Il faut tenir correctement sa propre maison." (LM 45)

In de tweede periode krijgt Griekenland een nieuw steunpakket en daar is het Duitse volk niet blij mee. “A en croire les sondages, plus de 70 % des Allemands rechignent à aider la Grèce.” (LM 193) Ze willen Griekenland liefst uit de eurozone zetten. “Plus de 70 % des Allemands pensent que la Grèce n'a pas d'avenir dans la zone euro.” (LM 229) Al deze problemen in

Europa hebben ervoor gezorgd dat de Duitsers heimwee hebben naar hun oude D-Mark. “L’opinion Allemande qui n’avait abandonné qu’à regret la force et la stabilité du mark.” (LM 229)

Frequentie

In de eerste periode komt dit frame vaker voor, omdat Duitsland zijn fiat voor Griekse steun nog niet had gegeven, maar er is geen verschil tussen de twee kranten.

Figuur 5.1. Frequentie van *De egoïstische Duitse mieren*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven	Werkwoorden	Metaforen, vergelijkingen en uitdrukkingen	Presuppositie
DE EGOÏSTISCHE DUITSE MIEREN	<ul style="list-style-type: none"> ▪ le contribuable Allemand ▪ l'opinion publique ▪ le quotidien Bild ▪ la Bundesbank ▪ les citoyens 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cueilleurs d'olives ▪ pays du Club Med ▪ des sacrifices de la population ▪ l'austérité ▪ l'opposition de l'opinion Allemande ▪ une population hostile au laxisme budgétaire 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vertueux ▪ égoïste ▪ hostile ▪ solide ▪ pas prêteuse ▪ douloureux ▪ inconcevable ▪ traumatisée ▪ <u>vilipendée</u> pour son égoïsme 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ l'Allemagne <u>s'isole</u> en Europe ▪ aucune envie de payer pour lui ▪ le contribuable Allemand, épuisé ▪ rechignent à ▪ endurer les douloureux efforts ▪ susciter une opposition s'imposer ▪ abaisser l'âge de la retraite ▪ son opinion publique <u>qui refuse mordicus</u> toute aide à la Grèce ▪ agacer 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ la fourmi Allemande a travaillé, économisé et souffert. vs. la cigale athénienne, elle a chanté des années ▪ un alcoolique ▪ voire d'un mauvaise œil. ▪ les cancre ▪ le bon flic et le mauvais flic ▪ la cure de rigueur 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ l'égoïsme de l'Allemagne ▪ seule contre tous ▪ la raideur Allemande et le laxisme français

Figuur 5.2. Framing devices van *De egoïstische Duitse mieren*.

2. DUITSLAND ALS STRENGE HUISVADER PREEKT RESPECT VOOR REGELS, SANCTIES, STABILITEIT EN BUDGETTAIRE ORTHODOXIE

“Marqués par l'éthique protestante, les Allemands voulaient que chacun gère son budget en bon père de famille.” (LM 214)

In een groot gezin zoals Europa moet er discipline zijn. Duitsland wil dat de andere EU-landen diep respect hebben voor regels en Europese verdragen. De lidstaten moeten op een verantwoordelijke manier omgaan met geld om hun huishouden te onderhouden. Als ze dat niet doen, is de hele Europese familie in gevaar. “Merkel juge que ‘les pays qui vivent au-dessus de leurs moyens’ ont entraîné des difficultés pour l'ensemble de l'Euroland.” (LF 331) Daarom is het de plicht van andere EU-landen om budgettaire orthodoxie in een hoog vaandel te dragen. “L'Allemagne croit que la rectitude et la discipline budgétaires sont la solution.” (LM 286) Als een lid van de Europese familie zich niet aan de regels houdt, dan moet vader Duitsland sancties opleggen.

Le gouvernement Allemand souhaite également que des sanctions soient imposées : des subventions de l'Union européenne aux pays qui ne respectent pas la discipline budgétaire, suspension de leur droit de vote lors des réunions ministérielles, et même suspension temporaire de leur appartenance à la zone euro. (LM 16)

Griekenland is het enfant terrible van de eurozone. Wanneer het in oktober 2009 duidelijk wordt dat Griekenland jarenlang gelogen heeft over zijn financiën, staat de eurozone op zijn kop. In een familie wordt er namelijk niet vals gespeeld. Griekenland lapt de regels aan zijn laars, opnieuw en opnieuw en daarom willen de Duitsers Griekenland het liefst aan de deur zetten. Duitsland is een strenge vader voor zijn familie. Budgettaire orthodoxie is in Duitsland “une règle constitutionnelle et un principe identitaire.” (LM 59) Daar is een reden voor. De Duitsers hebben een trauma overgehouden aan de inflatie van de jaren twintig en het naziregime dat daaruit groeide. Ze willen de Europese familie beschermen tegen een zwakke munt en tegen inflatie. “Les élites Allemandes n'ont jamais surmonté la dramatique expérience d'hyperinflation que le pays a connue dans les années 1920.” (LM 218) Sinds dat moment zijn budgettaire discipline en een stabiele economie dus een absolute noodzaak.

Duitsland wil een stabiel Europa, maar die stabiliteit komt niet zomaar. Duitsland wil een aantal maatregelen treffen zodat alles volgens de regels kan verlopen. Een eerste vereiste voor een rigoureuus Europa is een onafhankelijke centrale bank en de reden daarvoor is Duitslands

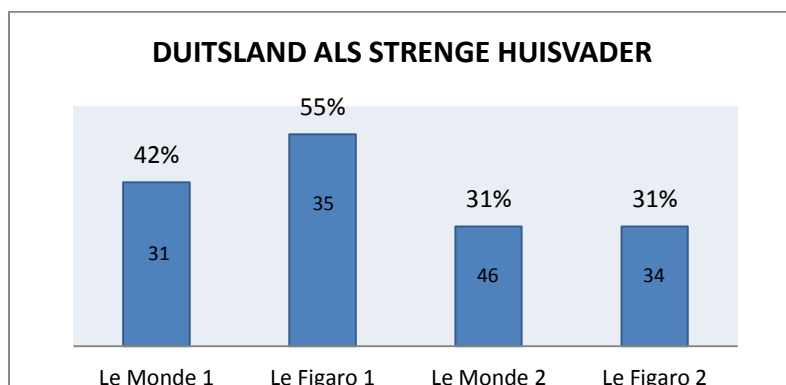
trauma aan de inflatie van de jaren twintig. “Pour Berlin, l'indépendance de la BCE est un impératif, au nom de l'impérieuse lutte contre l'inflation.” (LF 343) Daarnaast wil Berlijn ook een Europese commissaris aanstellen om de financiën van de deelstaten te controleren. Op die manier zal geen land nog kunnen liegen zoals Griekenland dat gedaan heeft. Ten derde wil Berlijn een hervorming van de Europese verdragen. Berlijn wil deze hervorming doorvoeren zodat slechte leerlingen van de eurozone efficiënter gestraft kunnen worden. “Pour Berlin, le seul moyen de restaurer la confiance dans la zone euro est d'institutionnaliser la discipline budgétaire. Des changements dans les traités européens doivent renforcer les pouvoirs de Bruxelles pour punir les contrevenants, estime Angela Merkel.” (LF 353) Een vierde vereiste is dat Merkel en haar regering willen dat er een echte economische regering komt voor Europa. De reden is opnieuw stabiliteit.

Merkel et son parti conservateur ont réclamé ‘plus d'Europe’, avec notamment l'élection du président de la Commission européenne au suffrage universel et un vrai gouvernement européen ainsi que des compétences renforcées à Bruxelles pour veiller à la stabilité financière au sein de la zone euro. (LF 354)

Deze Duitse strengheid en hardheid irriteren de Europese familieleden. Zelfs de Verenigde Staten vinden het vervelend. “La politique ultra-orthodoxe de lutte contre les déficits de la chancelière irrite aussi la Maison-Blanche.” (LF 288)

Frequentie

Dit frame komt het meest voor in de eerste periode en dan voornamelijk in *Le Figaro*. *Le Figaro* is een krant met een rechtse strekking en economische stabiliteit, strenge regels en budgettaire orthodoxie zijn vaak rechtse thema's.

Figuur 5.3. Frequentie van *Duitsland als strenge huisvader*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven	Werkwoorden	Metaforen, vergelijkingen en uitdrukkingen	Presuppositie
DUITSLAND ALS STRENGE HUISVADER	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Angela Merkel ▪ Berlin ▪ la classe dirigeante Allemand ▪ Wolfgang Schäuble 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ blocage ▪ contrôle ▪ des mesures punitives ▪ discipline collective ▪ durcissement ▪ fermeté ▪ impérialisme en Europe ▪ la discipline commune ▪ la gardienne ▪ la rigueur budgétaire ▪ la rigueur salariale ▪ la sacralisation de la monnaie ▪ l'austérité ▪ le forcing ▪ le rappel à l'ordre de Mme Merkel ▪ le respect des règles ▪ le souvenir cuisant de l'inflation ▪ leçon de rigueur ▪ les règles du pacte de stabilité ▪ l'exclusion d'un pays ▪ orthodoxie monétaire ▪ orthodoxie budgétaire ▪ régulation ▪ responsabilité ▪ rigorisme extrême ▪ sanction ultime 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ arc-boutés ▪ dogmatiques ▪ drastique ▪ orthodoxe ▪ respectueux ▪ rigoureuse ▪ sanctions <u>draconiennes</u> ▪ sanctions <u>sévères</u> ▪ stricte ▪ une Allemagne <u>obsédée</u> ▪ vertueuse ▪ <u>viscéralement</u> attachés à la stabilité 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>appliquer</u> sans faille les règles en vigueur ▪ Berlin <u>plaide</u> pour ▪ <u>consolider</u> la stabilité ▪ durcir ▪ durcir encore la règle du jeu ▪ <u>exclure</u> les mauvais élèves ▪ expulser ▪ <u>fixer</u> les règles communes ▪ grignoter ▪ <u>imposer</u> aux cancre de l'euro ▪ irriter ▪ juger ▪ <u>prêché</u> l'orthodoxie budgétaire ▪ <u>préserver</u> la stabilité ▪ prôner ▪ réclamer des sanctions ▪ remplir les conditions ▪ renforcer le contrôle ▪ respecter ▪ sanctionner ▪ souhaiter 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ aide-toi, le ciel t'aidera ▪ avaler la potion de discipline budgétaire ▪ Berlin fait figure de bon élève ▪ brise un tabou ▪ ce bon élève qui lève toujours le doigt ▪ ce pays modèle ▪ ceux du nord ▪ changer les règles du jeu. ▪ chantre de la stabilité ▪ faire son boulot ▪ l'Allemagne, drapée dans sa vertu ▪ reprendre le chemin de la rigueur ▪ une application à la lettre des règles ▪ vivre au-dessus de leurs moyens 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ la chancelière et sa <u>“culture de la stabilité”</u> ▪ les positions radicales de l'Allemagne ▪ son orthodoxie financière ▪ la lutte Allemande contre les déficits budgétaires ▪ son discours punitif

Figuur 5.4. Framing devices van *Duitsland als strenge huisvader*.

3. MOEILIJK HUWELIJK

“A travers la question de l'aide à la Grèce se joue un match France-Allemagne, la mise en concurrence de deux conceptions de l'Europe.” (LM 19)

Het botert niet meer tussen het Frans-Duits koppel. Ze komen niet overeen, ze slingeren verwijten naar elkaars hoofd en ze willen problemen totaal anders aanpakken. Dat zorgt voor strubbelingen. De eurocrisis die uitbrak in de lente van 2010 maakte de Frans-Duitse relaties er niet beter op. Duitsland wilde Griekenland niet helpen, Frankrijk wel. De twee partners hebben een verschillende cultuur en streven verschillende waarden na voor het Europees gezin. “Etre européen, c'est être responsable, disent les Allemands. Etre européen, c'est être solidaire, rétorquent les Français.” (LM 45) Ze komen zeer moeilijk tot compromissen en het koppel slingert elkaar verwijten naar het hoofd.

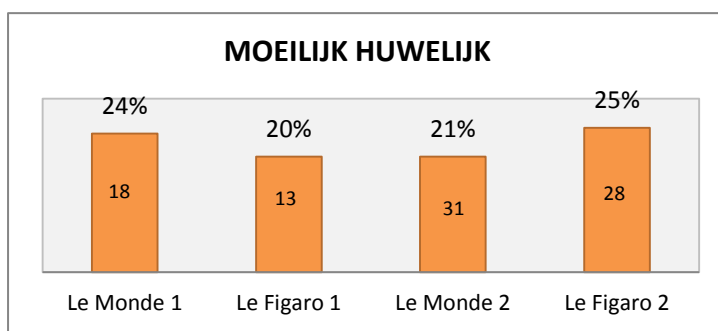
L'Allemagne ‘rigoureuse’, accusée d'égoïsme, aimerait une France plus disciplinée dans la tenue de ses déficits; la France, ‘solidaire’, accusée de laxisme, aimerait une Allemagne plus souple dans son obsession de l'austérité. (LM 67)

De karakters van hun leiders bevestigen de verschillen in cultuur. In het gecentraliseerde Frankrijk is de president oppermachtig en besteedt hij weinig tijd aan het maken van compromissen. Duitsland is net het tegenovergestelde. Het is een land van consensus. Alles wordt onderhandeld en beslissingen maken gaat bijgevolg traag. Merkel kan niet zomaar beslissingen nemen zonder haar parlement te raadplegen, dat maakt haar zwakker dan Sarkozy die bij wijze van spreken almachtig is. “Mme Merkel est aussi réfléchie et indécise que M. Sarkozy est impulsif et volontariste.” (LM 67)

Er zijn verschillende punten die voor verdeeldheid zorgden tussen het koppel. Enkele voorbeelden zijn de uitsluiting van Griekenland uit de eurozone, de rol van het IMF, de inbreng van privé-investeerders, de creatie van euro-obligaties, de verandering van Europese verdragen, de versterking van het EFFS en de tanende Franse economie. Een belangrijke bron van problemen is de economische ongelijkheid tussen het koppel. “La France et l'Allemagne ne sont plus un couple d'égaux.” (LM 206) Duitsland is rijker en economisch stabiel dan Frankrijk en dat zorgt voor een gebrek aan evenwicht in de relatie. Frankrijk heeft Duitsland nodig: “le salut de la France réside dans son lien avec l'Allemagne.” (LM 211)

Frequentie

Dit frame komt in beide periodes, in beide kranten, ongeveer evenveel voor.

Figuur 5.5. Frequentie van *Moelijk huwelijk*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven	Werkwoorden	Metaforen, vergelijkingen en uitdrukkingen
MOEILIJK HUWELIJK	<ul style="list-style-type: none"> ▪ la France et l'Allemagne ▪ l'Élysée et la Chancellerie ▪ les deux côtés du Rhin ▪ les dirigeants français et Allemand ▪ M. Sarkozy et Mme Merkel ▪ Paris et Berlin 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ [La France] l'objet de la déception la plus flagrante pour les Allemands. ▪ des frictions ▪ des irritations ▪ des propos peu amènes ▪ des semaines de tension ▪ des tensions franco-Allmande ▪ échanger plus d'aigreurs que d'amabilités ▪ l'agacement ▪ l'antagonisme des deux systèmes ▪ la différence de style ▪ la différence de ton ▪ la difficulté de forger un compromis ▪ la mise en concurrence ▪ les dissensions ▪ les divergences ▪ les malentendus ▪ manque de cohésion et de concertation ▪ querelles ▪ sujet de conflit ▪ un clash franco-allemand ▪ un désaccord ▪ une opposition sur les questions de fond 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ les relations sont <u>glaciales</u> ▪ <u>mal accueillie</u> ▪ une période tumultueuse ▪ intense ▪ s'opposent <u>farouchement</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ céder ▪ deux doctrines s'opposent ▪ obtenir ▪ prôner ▪ se heurter ▪ révéler leurs divergences ▪ attaquer ▪ critiquer ▪ reprocher ▪ ne vouloir pas entendre parler ▪ s'affronter ▪ calmer Mme Merkel ▪ le couple franco-Allemand <u>affiche</u> constamment, et publiquement, ses différends ▪ dissiper les malentendus ▪ mettre d'accord ▪ l'Élysée souffre en silence ▪ contrarier « Angela » ▪ s'opposer ▪ brusquer ▪ boycotter 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ un match France-Allemagne ▪ la fracture du tandem fondateur de l'euro. ▪ une panne des relations franco-Allemandes ▪ sur le baromètre fluctuant des relations franco-Allemandes, le temps est à l'orage. ▪ pomme de discorde ▪ Sarkozy et Merkel en panne d'accord ▪ le malaise ▪ les deux acteurs qui font le plus défaut ▪ briser un tabou

Figuur 5.6. Framing devices van *Moeilijk huwelijk*

4. DE FRANS-DUITSE MOTOR VOOR DE EUROZONE

“ La France et l'Allemagne, porteuses de l'avenir de l'euro et de l'Europe.” (LF 366)

Dit frame stelt Frankrijk en Duitsland voor als twee euroredders. De twee zwaargewichten van de eurozone zijn sinds het begin van de crisis in 2008 de belangrijkste spelers in Europa. Dankzij hun samenwerking zal Europa de crisis te boven komen. Merkel en Sarkozy werken nauw samen en nemen samen beslissingen voor de rest van de eurozone. Ze krijgen zelfs een bijnaam, ‘Merkozy’. Volgens dit frame zal hun gezamenlijk leiderschap Europa redden.

C'est bien à Paris et à Berlin qu'ont été conçus, depuis 2008, la réponse à la crise financière et le sauvetage des États européens en difficulté; et c'est désormais la solidité du couple franco-Allemand que testent les marchés internationaux. (LF 325)

La responsabilité en incombe à Nicolas Sarkozy et à Angela Merkel. Les seuls aujourd'hui, en Europe, susceptibles de se placer au-dessus des intérêts particuliers en cause dans cette crise, de prendre le parti de l'intérêt général. (LF 160)

In de tweede periode, van juni 2011 tot januari 2012 is de Frans-Duitse samenwerking zelfs zo nauw geworden dat Merkel en Sarkozy enkel nog oog hebben voor elkaar en de andere eurolanden vergeten. “Le ‘directoire’ franco-Allemand irrite la zone euro.” (LM 230)

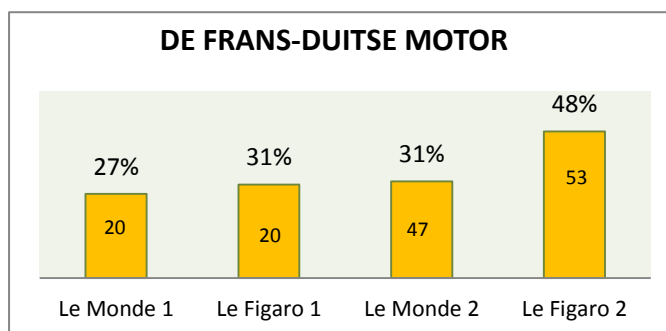
Vous avez un directoire aujourd'hui où Nicolas Sarkozy et Mme Merkel décident pour l'ensemble de l'Europe, cette méthode de fonctionnement ne marche pas”, a affirmé le député de Paris. (LF 348)

Op het einde van de tweede periode, In januari 2012, komt er een einde aan deze gelukkige samenwerking. Frankrijk verliest zijn AAA. Nu kan alleen Duitsland de eurozone nog redden, want alleen Duitsland heeft nog het vertrouwen van de markten.

La dégradation de la note de la France par Standard & Poor's le 13 janvier a eu un effet immédiat : la fin du "Merkozy", cette coopération d'égal à égal entre Angela Merkel et Nicolas Sarkozy pour tenter de résoudre la crise de la zone euro. Désormais, l'Allemagne est seule aux commandes. (LM 282)

Frequentie

Het frame van de Frans-Duitse motor voor de eurozone komt vooral in de tweede periode vaker voor in *Le Figaro*. Een mogelijke reden is dat *Le Figaro* eerder een partijkrant (van UMP) is die de verwezenlijkingen van Nicholas Sarkozy, in sterke samenwerking met Duitsland, wil benadrukken.

Figuur 5.7. Frequentie van *De Frans-Duitse motor*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven	Werkwoorden	Metaforen, vergelijkingen en uitdrukkingen
DE FRANS-DUITSE MOTOR VOOR DE EUROZONE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sarkozy et Mme Merkel ▪ les dirigeants français et Allemand ▪ Paris et Berlin en tête ▪ la France et l'Allemagne ▪ le duo franco-Allemand ▪ le couple franco-Allemand ▪ l'axe Paris-Berlin ▪ l'axe franco-Allemand ▪ nous ▪ les deux pays ▪ Nicolas Sarkozy et Angela Merkel en première ligne ▪ les deux dirigeants ▪ le président français et la chancelière Allemande ▪ les dirigeants des deux plus importants pays de la zone euro ▪ les deux principales économies 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ accord ▪ aide financière franco-Allemande ▪ alliance ▪ catalyseur à l'action ▪ des positions communes ▪ des propositions communes ▪ la bonne relation ▪ la convergence de vue ▪ la dynamique franco-Allemande ▪ la relation privilégiée ▪ la volonté ▪ l'amitié franco-Allemande ▪ Le coeur de décision européen ▪ les liens entre Paris et Berlin ▪ l'harmonisation ▪ l'initiative de la France et de l'Allemagne ▪ l'intimité franco-Allemande ▪ nos amis Allemands ▪ sommet ligne Paris et Berlin ▪ un compromis franco-Allemand ▪ un pôle de stabilité 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ proche ▪ nécessaire ▪ franco-Allemande ▪ bienveillant ▪ une lettre <u>conjointe</u> ▪ rapports <u>harmonieux</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ accorder leurs violons ▪ agir en étroite collaboration ▪ défendre ensemble ▪ engager ▪ être d'accord ▪ faire front commun ▪ forger un compromis ▪ jouer l'entente avec ▪ la France et l'Allemagne souhaitent ▪ prendre le dossier en main ▪ prendre l'initiative. ▪ promettre ▪ rassembler ▪ s'entretenir ▪ sauver la zone euro ▪ se resserrer les liens ▪ s'exprimer ensemble ▪ soutenir ▪ travailler ensemble 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ le couple ▪ le seul moteur ▪ soeurs de raison ▪ le vieux tandem franco-Allemand est toujours en ordre ▪ la clé de voûte ▪ locomotive ▪ les pièces du puzzle franco-Allemand

Figuur 5.8. Framing devices van *De Frans-Duitse motor*.

5. TWIJFELENDE CRISISMANAGER

“Experte dans l'art des positions floues, Angela Merkel joue la montre.” (LM 19)

De Duitse bondskanselier Angela Merkel wordt wel eens “la tortue” genoemd, de schildpad. Waarom? Ze is traag, ze twijfelt, treuzelt en stelt belangrijke beslissingen zo lang mogelijk uit. Met andere woorden: het ontbreekt haar aan sterk leiderschap. “Depuis plusieurs jours, la chancelière Angela Merkel est critiquée de toutes parts pour son manque de stratégie dans le dossier grec.” (LM 162)

Er zijn twee redenen waarom Merkel zo traag is. Ten eerste heeft Duitsland een cultuur van compromis waar elke beslissing tot stand komt door consensus. Merkel is beperkt. Ze kan geen beslissingen nemen zonder haar parlement te raadplegen. Ze zegt tegen Sarkozy: “Il faut que tu comprennes que je suis lente.” (LM 45, 67) De Franse president Sarkozy daarentegen heeft veel meer vrijheid om te beslissen en dat zorgt voor frustraties. “Il ne comprenait pas la culture Allemande du compromis.” (LM 45) Een tweede reden is haar binnenlandse publieke opinie. Het gros van de Duitsers, bespeeld door de media, zijn erg gekant tegen Duitse steun voor Griekenland (frame: De egoïstische Duitse mieren). “Mme Merkel a fait l'erreur de trop s'intéresser à ce qu'écrivait la presse tabloïd.” (LM 184) Ze had doortastend moeten optreden, maar dat deed ze niet. Haar aanpak krijgt kritiek. “Disons que ces doutes populaires ont pu se développer dans le vide créé par un sérieux manque de leadership et d'explication de la part du gouvernement.” (LF 323)

In de eerste periode van het corpus twijfelt ze het meest. Op 8 mei 2010 waren er belangrijke verkiezingen in de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen, waar één vierde van alle Duitsers wonen. Ze probeerde belangrijke Europese beslissingen uit te stellen tot na deze verkiezing om haar bevolking niet tegen het hoofd te stoten. Dat wordt haar verweten, want een goede crisismanager twijfelt niet en durft doortastende beslissingen te nemen.

Tout au long du mois d'avril, elle a, par des déclarations tonitruantes de maîtresse d'école, fait une entaille au principe de solidarité européenne, croyant que cela l'aiderait à gagner des élections en Rhénanie-Westphalie. (LF 115)

Haar twijfels en afwachtende houding hadden ernstige gevolgen voor de eurozone. Markten, investeerders en beleggers panikeerden en de Griekse crisis verdiepte. Ook de andere Zuid-Europese landen kwamen als gevolg daarvan in moeilijkheden. “Angela Merkel est jugée, en

raison de son attentisme, responsable de la contagion de la crise et de sa gestion chaotique par les Européens.”(LM 230)

Haar buurlanden ergerden zich ook: “Les Français et les autres Européens serrent les dents, espérant parvenir à faire comprendre à l'Allemagne, que par son attentisme, elle menace toute la construction européenne.” (LM 45) Ook in haar eigen land wordt ze bekritiseerd. In een peiling in de stad Berlijn daalt haar partij tot 22%. “ Un mauvais score dans la capitale ajouterait encore aux difficultés traversées par la chancelière, liées à sa gestion de la crise de l'euro.” (LF 317) De lijst van personen en instanties die haar leiderschap bekritisieren is lang: de directeur van de Wereldbank, haar Europese partners, haar kiezers, haar coalitiepartij, haar ex-mentor Kohl,...

Le patron de la Banque mondiale déplore “ le manque de vision total de l'Europe “, et notamment de l'Allemagne, sur les réformes institutionnelles nécessaires pour assurer la stabilité de l'UE à long terme. (LF 327)

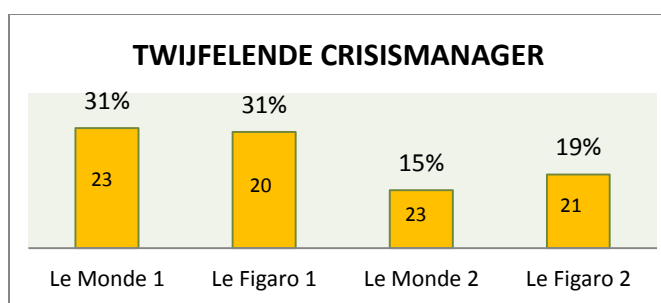
À ses partenaires, qui lui reprochent parfois son manque de réactivité - ce qui aurait contribué à aggraver la crise, conduisant la zone euro et l'ensemble du projet européen au bord du gouffre. (LF 368)

76 % des Allemands sont insatisfaits de la manière dont Mme Merkel gère la crise de la zone euro. (LM 221)

La chancelière Allemande Angela Merkel est particulièrement visée. On lui reproche une absence de vision quant à l'avenir de l'Europe, contrairement à son prédécesseur et mentor Helmut Kohl. (LF 350)

Frequentie

In de eerste periode van het corpus komt dit frame vaker voor omdat Merkel nog geen besluit had genomen. In de tweede periode komt dit frame minder voor.

Figuur 5.9. Frequentie van *twijfelende crisismanager*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven	Werkwoorden	Metaforen, vergelijkingen en uitdrukkingen	Presuppositie
TWIJFELENDE CRISISMANAGER	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Merkel 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cette conception du temps ▪ considérations de politique intérieure ▪ critiques ▪ hésitations ▪ la culture Allemande du compromis ▪ la lenteur ▪ la nécessité d'agir ▪ lenteur de réaction ▪ les attermoiments ▪ les faiblesses du leadership européen ▪ réticences ▪ son attentisme ▪ stratégie Allemande ▪ temporisations ▪ un certain manque d'engagement ▪ une position ambiguë 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ attentif ▪ critiquée pour sa gestion de la crise grecque ▪ faible ▪ incertain ▪ indécis ▪ lente ▪ moins habile ▪ prudente ▪ réticent ▪ hasardeuse ▪ tardif ▪ velléitaire 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ agacer ▪ convaincre Mme Merkel ▪ critiquer ▪ déboussoler ▪ douter ▪ ébranlé la cohésion européenne ▪ forcer sa nature ▪ gagner le plus de temps possible ▪ menacer la construction européenne ▪ Merkel a pris son temps ▪ osciller ▪ Sarkozy a dû patienter ▪ se montrer à la hauteur ▪ tarder à réagir ▪ tergiverser 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ serrent les dents ▪ traîner les pieds ▪ joue la montre ▪ la tortue ▪ une Allemagne accusée de jeter de l'huile sur le feu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ son indécision ▪ la chancelière est apparue comme indécise ▪ les hésitations d'Angela Merkel ▪ ses tergiversations ▪ le manque de vision européenne d'Angela Merkel ▪ le manque de leadership de la chancelière ▪ la faiblesse politique croissante d'Angela ▪ experte dans l'art des positions floues

Figuur 5.10. Framing devices van *twijfelende crisismanager*.

6. MERKEL WORSTELT MET INTERNE PROBLEMEN

“Merkel ne tient plus ses troupes et se voit sommée par l'opposition de mettre de l'ordre dans sa maison.” (LF 314)

De Griekse kwestie zorgt voor verdeeldheid in Duitsland en daarom kan Merkel moeilijk de nodige beslissingen nemen. “Ministres, conseillers, présidents de la Bundesbank ou de la Deutsche Bank, plusieurs acteurs "pèsent" sur la chancelière.” (LM 216) Het politiek systeem in Duitsland zorgt voor beperkte bewegingsvrijheid voor Merkel. In de Duitse politiek is federalisme immers het sleutelwoord. “En Allemagne, Angela Merkel est handicapée par ses partenaires de coalition: la CSU bavaroise et les libéraux du FDP, deux partis qui renâclent à sauver la Grèce.” (LM 197)

Angela Merkel staat aan het hoofd van een “coalition de la discorde”. (LM 34) De Duitse christendemocraten (CDU-CSU) regeren samen met de liberalen (FDP). Op alle niveaus is er onenigheid: zowel de liberalen als de conservatieven hebben problemen binnen hun eigen partij, en daarnaast liggen ze ook in de clinch met elkaar.

Entrés en rébellion contre Angela Merkel, les libéraux du FDP, principaux partenaires des conservateurs dans la coalition de centre droit au pouvoir, ont décidé d'ignorer le rappel à l'ordre de la chancelière. (LF 314)

De FDP is tegen Duitse steun voor Griekenland. Sterker nog, ze willen Griekenland uit de eurozone zetten. In de coalitieregering zijn de liberalen een heel kleine partij en volgens een peiling van 2011 halen ze amper 3%, niet genoeg dus om de kiesdrempel te halen. Als laatste redmiddel zetten ze alles in op euroscepticisme. “Le FDP mise tout sur l'euroscepticisme pour tenter de remonter la pente.” (LF 314) Merkel zit tussen twee vuren. Enerzijds begrijpt ze dat Duitsland Griekenland moet redden. Anderzijds kan ze ook niet veel doen want ze heeft de steun nodig van haar parlement en die heeft ze niet.

La marge de manœuvre de la chancelière au sein de sa coalition de centre droit est très réduite sur les questions européennes. Dans le système politique Allemand, chaque décision européenne impactant le budget national doit être ratifiée par les députés du Bundestag. Or, depuis le début de la crise de l'euro, Angela Merkel est confrontée à des “ rebelles “ au sein de son parti conservateur, CDU-CSU, et de son allié libéral du FDP. Lors des deux précédents votes du Bundestag sur l'Europe, Merkel a dû batailler jusqu'au dernier moment pour rassembler sa propre majorité. (LF 372)

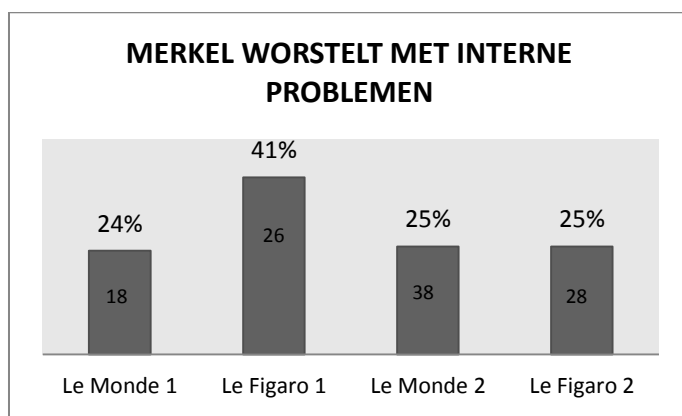
Naast de problemen in Merkels coalitie heeft ze in de tweede periode van het corpus ook te kampen met het onderzoek van het grondwettelijk hof van Karlsruhe. Dat hof zoekt uit of de steun die Merkel in de lente van 2010 aan Griekenland heeft gegeven, wel grondwettelijk was. Als het hof zich negatief uitspreekt, zit Merkel in grote moeilijkheden want dan kan Duitsland geen tweede steunpakket meer geven aan Griekenland.

Si la Cour censurait les lois en question, on serait dans une situation extrêmement grave sur le plan du droit interne en Allemagne, les versements à la Grèce seraient bloqués, les conséquences seraient européennes ", explique [Willy Zimmer]. (LM 154)

Het hof heeft uiteindelijk beslist dat het hulppakket legaal was, maar de regels werden verstrengd. Merkel mag geen enkele beslissing over Europa maken zonder de steun van de Bundestag. "Sans un accord explicite des députés, la chancelière Allemande se trouverait en effet dans l'obligation de voter contre tout projet de modification du Fonds européen de solidarité financière (FESF)." (LM 217)

Frequentie

Dit frame komt opmerkelijk vaker voor in *Le Figaro* tijdens de eerste periode. Een mogelijke verklaring is dat de krant die Sarkozy steunt, laat blijken dat het niet Merkel haar fout is dat alles zo langzaam gaat, maar de fout van haar parlement.

Figuur 5.11. Frequentie van *Merkel worstelt met interne problemen*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven	Werkwoorden	Metaforen, vergelijkingen en uitdrukkingen	Presuppositie
MERKEL WORSTELT MET INTERNE PROBLEMEN	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Merkel ▪ CDU ▪ CSU ▪ le Parti libéral (FDP) ▪ les juges de Karlsruhe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ à l'offensive contre la chancelière ▪ dispute ▪ division ▪ insurrection ▪ la fronde ▪ la liberté de manœuvre ▪ la marge de manœuvre de Mme merkel est étroite ▪ la mutinerie ▪ le plan interieur ▪ le système politique Allemand ▪ les adversaires ▪ les libéraux et les députés conservateurs frondeurs ▪ l'humiliation ▪ opposition ▪ querelles entre les deux alliés ▪ un référendum interne ▪ une division ▪ une frange de son parti ▪ une nouvelle rébellion contre ses projets européens ▪ une rébellion 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ adverse ▪ batailler <u>ferme</u> ▪ calamiteux ▪ de haute lutte ▪ défavorable ▪ dissonantes (les voix) ▪ en rupture ▪ eurosceptiques ▪ farouchement hostiles ▪ hostile ▪ malveillant ▪ opposé ▪ politiquement impossible pour Mme Merkel ▪ une donne politique <u>complexe</u> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ a imposé de haute lutte ▪ calmer le jeu ▪ combler les défections ▪ composer avec ▪ convaincre son parlement ▪ diviser ▪ mettre de l'ordre dans sa maison. ▪ ne pas être libre de ses mouvements ▪ ne pas agir librement ▪ provoquer ▪ rassembler les parlementaires de sa majorité/ sa propre majorité ▪ rechigner ▪ réclamer ▪ récuser en bloc ▪ refuser ▪ sa coalition était divisée ▪ surmonter les réticences de son camp 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ contrôler ses troupes ▪ le chemin parcouru par sa partenaire Merkel ▪ les rebelles ▪ Merkel a dû batailler ▪ une majorité en perte de vitesse 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ leur fragilité politique intérieure ▪ l'hostilité de sa majorité ▪ sa coalition écartelée

Figuur 5.12. Framing devices van *Merkel worstelt met interne problemen*.

7. DUITSLAND ALS LEIDER IS PRO-EUROPESE EUROREDDER

“L'Allemagne est un des plus, si ce n'est le plus important pilier de la stabilité de l'euro.” (LF 75)

Duitsland is de belangrijkste economie van de eurozone en weet dat het zijn plicht is om Europa uit de crisis te redden. De redding van Griekenland is immers ook in zijn voordeel. Dit frame is dus positief over Merkel en haar regering, want ze stemmen erin toe veel geld te pompen in de eurozone. Duitsland is solidair, toegankelijk en behulpzaam voor de landen in moeilijkheden. Merkel heeft het niet gemakkelijk met haar interne politiek (zie frame: Merkel worstelt met interne problemen), maar ze zet alles op alles om de eurozone te redden. “Entre-temps, le gouvernement a compris que l'avenir de l'Allemagne est en Europe. C'est pourquoi l'Allemagne est en première ligne pour défendre l'intégration de l'euro.” (LF 381) Merkel kon “haar landgenoten overtuigen om het gros van de Europese hulp aan de schuldenlanden te leveren, waardoor de eurozone overeind bleef” (De Greef, 2013, para. 2).

In de tweede periode van de kranten komt de nadruk van het frame eerder te liggen op de Duitse vraag naar meer Europese integratie. Verschillende actoren in Duitsland tonen hun solidariteit met Griekenland. Ten eerste zijn er de Duitse kranten: de Duitse kwaliteitskrant *Handelsblatt* moedigt zijn lezers aan om Griekse aandelen te kopen.

“L'idée? Inciter les lecteurs à un petit geste financier pour témoigner sa solidarité à un pays au bord du naufrage. Et ainsi démontrer que l'Allemagne tout entière ne souhaite pas la déchéance du mauvais élève de la zone euro.” (LM 42)

Een tweede solidaire speler in Duitsland is de regering van Angela Merkel. Merkel bemiddelt en pleit voor Europa: “‘Nous ne pouvons pas et ne laisserons pas échouer l'euro’, a plaidé Merkel.” (LF 311) In september 2011 stemden de Duitse parlementsleden van de Bundestag voor de uitbreiding van de bevoegdheden van het Europees Financieel Stabiliteitsfonds (verder FESF). Ze ratificeerden het voorstel met een grote meerderheid en zo hebben ze Griekenland en bij uitbreiding de eurozone gered. “Mettant un terme à de longues semaines de suspense, les députés Allemands ont réalisé l'union sacrée, hier au Bundestag, autour du sauvetage de la Grèce, et par voie de conséquence de l'euro.” (LF 321)

Alle Duitse linkse partijen kiezen resoluut voor meer Europa, zowel de socialisten van de SDP als *Die Grünen*: “La gauche Allemande tout entière se mobilise en définitive du côté des institutions européennes, de la solidarité avec les pays les plus en difficulté et de l'alliance la

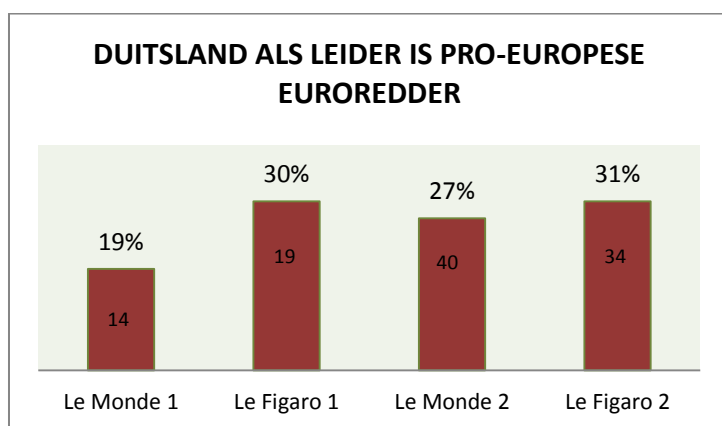
plus étroite possible avec la France.” (LF 322) Met de steun van de linkse partijen wordt het Duitse engagement voor Europa duidelijk.

Le oui franc et massif au renforcement de l'union monétaire, alliant les partis de la coalition à l'opposition du SPD et des Verts, a dissipé les doutes entretenus sur l'engagement européen de l'Allemagne et son attachement à l'union monétaire. (LF 323)

Ten slotte heeft ook het grondwettelijk hof van Karlsruhe, dat altijd al warme gevoelens had voor Europa, besloten om de steun aan Griekenland als grondwettelijk te verklaren.

Frequentie

Tijdens de eerste periode komt dit frame opmerkelijk minder voor in *Le Monde*.

Figuur 5.13. Frequentie van *Duitsland als leider is pro-Europese euroredder*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven	Werkwoorden	Metaforen, vergelijkingen en uitdrukkingen
DUITSLAND ALS LEIDER IS PRO-EUROPESE EUROREDDER	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Allemagne ▪ Angela Merkel ▪ Berlin ▪ CDU/CSU ▪ députés Allemands ▪ dirigeants Allemands ▪ Peer Steinbrück ▪ Ursula von der Leyen ▪ Wolfgang Schäuble 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ attitude pragmatique ▪ créancier responsable ▪ détermination ▪ engagement européen ▪ engagements financiers ▪ la bonne Européenne ▪ la contribution la plus élevée ▪ la première économie de la zone euro. ▪ le partisan de plus d'intégration ▪ le plus gros contributeur ▪ le plus important pilier ▪ plaidoyer pour l'euro ▪ poids lourd politique et économique ▪ responsabilité ▪ rupture avec une position rigoriste ▪ sa contribution ▪ sa volonté ▪ solidarité ▪ solutions durables ▪ victoire 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ actif ▪ convaincant ▪ favorable ▪ optimiste ▪ pro-européenne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ à défendre l'euro ▪ accorder son feu vert ▪ aider la Grèce ▪ calmer le jeu ▪ combattre la crise ▪ consentir ▪ contribuer ▪ déboursier ▪ engager ▪ éviter un défaut ▪ faire des concessions ▪ formulé une vision ▪ garantir la poursuite du projet d'intégration ▪ muscler le fonds ▪ nous n'allons pas la laisser tomber ▪ préparer un plan d'aide ▪ Prêter ▪ rassurer ▪ ratifier ▪ sauver ▪ soutenir ▪ stabiliser ▪ témoigner sa solidarité ▪ valider l'aide ▪ venir en aide à la Grèce 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Etats-Unis d'Europe ▪ le rôle pivot ▪ les clés de la crise sont à Berlin ▪ ancrage solide du continent ▪ les sages (Karlsruhe) ont levé l'épée de Damoclès qui pesait sur le gouvernement de centre droit d'Angela Merkel. ▪ le moteur de l'Europe ▪ dragon

Figuur 5.14. Framing devices van *Duitsland als leider is pro-Europese euroredder*.

8. ONWILLIGE GELDSCHIETER

“Elle voulait défendre l'euro, mais sans en payer le prix.” (LF 303)

Vroeger was Duitsland, gedreven door sterke schuldgevoelens, de gewillige geldschieter van Europa, maar tijdens de eurocrisis weigerde Duitsland opnieuw de melkkoe van Europa te worden. “Elle paye largement sa part et refuse d'être la vache à lait de l'Europe.” (LM 30) De Duitsers hebben daar goede redenen voor: ten eerste vinden ze dat ze genoeg betaald en gebloed hebben voor Europa. Het schuldgevoel dat ze hadden na de Tweede Wereldoorlog zijn ze kwijt. Ten tweede hebben ze de sterke D-mark al opgegeven voor Europa. “L'abandon du deutschemark a été un sacrifice très important pour les Allemands.” (LM 60) Ten derde had Duitsland altijd al zijn bedenkingen bij de uitbreiding van de eurozone naar de Zuid-Europese landen en nu blijkt dat hun zorgen gegrond waren. Ten vierde staat de wet aan hun kant. In het Verdrag van Maastricht staat immers de no-bailout clause, opgesteld op vraag van Duitsland. Deze clause verbiedt de deelstaten om op te draaien voor de schulden van hun burens. “Depuis la création de l'Union monétaire, voici dix ans, les traités interdisent pourtant de renflouer un Etat membre. Une clause à laquelle les Allemands demeurent très attachés.” (LM 14) Wanneer de Duitsers toch moet helpen, voelen ze zich verraden: “Les Allemands se sentent trahis: on leur avait promis, lors de l'abandon du deutsche mark, qu'ils n'auraient jamais à payer pour les ‘pays du Club Med’.” (LM 20)

Deze factoren hebben ervoor gezorgd dat Duitsland geen schuldgevoelens meer heeft. Het is “un pays décomplexé, en paix avec son passé. Et qui, malgré un profond attachement à la construction européenne, n'hésite plus à manifester ses déceptions vis-à-vis de l'Europe.” (LF 120) Een blanco cheque van Duitsland is niet langer de manier om Europese problemen op te lossen. “L'économie de l'Allemagne et sa situation financière ne permettent plus de résoudre tous les problèmes de l'Europe avec un chèque Allemand.” (LF 120) Hoewel Merkel redenen genoeg heeft om nee te zeggen, toch gaat ze, na lang twijfelen, (twijfelende crisismanager) akkoord met een noodplan. Ze doet dat omdat ze zwaar onder druk gezet wordt door haar Europese partners. Het is dus niet van harte, ze had geen andere keuze.

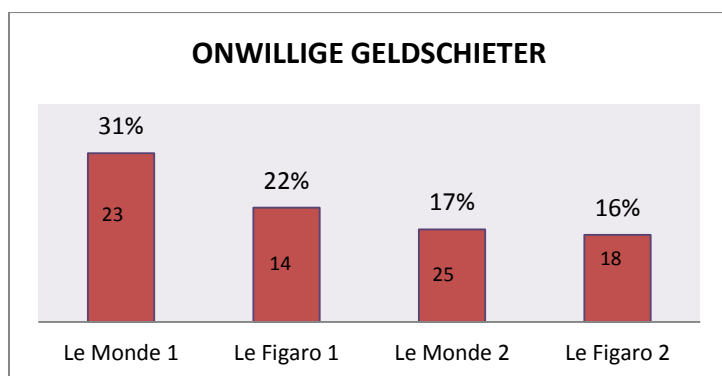
Pressée par ses voisins, la première économie européenne contribuera jusqu'à 150 milliards d'euros au dispositif mis en place par l'UE et le Fonds monétaire international (FMI) pour renflouer les caisses des pays de la zone euro surendettés. (LF 119)

Merkel beseft ook dat ze uiteindelijk in haar eigen vel zal snijden door hulp te weigeren. De andere Zuid-Europese landen liggen ook in de vuurlinie en dat zijn de belangrijkste klanten van Duitslands exporteconomie. Ook de Duitse banken hebben obligaties van de Spaanse schulden. Duitsland heeft dus geen andere keuze dan de Grieken te steunen. “La chancelière Allemande savait qu'au bout du compte elle n'aurait d'autre choix que d'apporter sa contribution à la stabilisation de l'euro.” (LF 106)

Als ze dan toch moet helpen wil de onwillige Duitse geldschieter liefst zo weinig mogelijk geven. Duitsland zoekt naar alternatieven zoals de steun van het IMF of naar de inbreng van privé-investeerders om de Duitse belastingbetaler te ontlasten.

Frequentie

Dit frame komt opmerkelijk vaker voor in de eerste periode in de krant *Le Monde*.

Figuur 5.15. Frequentie van *Onwillige geldschieter*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven	Werkwoorden	Metaforen, vergelijkingen en uitdrukkingen	Presuppositie
ONWILLIGE GELDSCHIETER	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Allemagne ▪ FDP ▪ l'Allemande de l'Est ▪ Le parlement Allemand ▪ les contribuables Allemands ▪ Les députés ▪ Merkel ▪ Wolfgang Schäuble 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ cette revendication Allemande ▪ contribution ▪ de propos ambigus ou méprisants à l'égard des pays en difficulté ▪ fortes résistances ▪ la pression sur Berlin ▪ la responsabilité ▪ la réticence de la chancelière Angela Merkel à contribuer ▪ Le manque de volontarisme européen ▪ le payeur de dernier ressort ▪ le payeur de dernier ressort ▪ l'un des principaux créanciers ▪ un doute sur la volonté de l'Allemagne ▪ un nouvel alourdissement de la contribution Allemande 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ réticent ▪ substantielle 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ accepter contre son gré ▪ consacrer plus d'argent ▪ craindre ▪ devoir financer ▪ difficile à faire passer ▪ faire partager ▪ interdire le renflouement des États ▪ l'Allemagne doit-elle aider la Grèce ? Le veut-elle ▪ limiter l'engagement ▪ marteler ▪ Merkel ne veut pas ▪ mettre la pression sur ▪ ne pas prête à apporter son soutien ▪ pas seuls à payer ▪ rechigner à mettre la main à la poche ▪ refuser ▪ refuser de payer ▪ refuser toute hausse des moyens financiers ▪ s'opposer ▪ s'endetter ▪ ulcérer de payer pour le laxisme des autres États ▪ venir en aide à la Grèce 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ l'enveloppe allouée au FESF ▪ le carnet de chèques de l'Europe ▪ la psychose de « l'Allemagne paiera » ▪ refuser de mettre la main à la poche ▪ la vache à lait de l'Europe ▪ nain politique ▪ faire un chèque en blanc 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ une Allemagne tentée par l'isolement

Figuur 5.16. Framing devices van *Duitsland als leider is pro-europese euroredder*

9. SCHULDIGE EXPORTKAMPIOEN

“La stabilité et les excédents Allemands sont rendus possibles par les déficits et l'instabilité d'autres pays.” (LM 26)

Duitsland heeft het voorbije decennium zijn exportoverschotten belegd in Zuid-Europa en met dat kapitaal konden de Zuid-Europese landen nieuwe goederen uit Duitsland betalen. Zo ontstond er “een vicieuze cirkel waarbij landen met een overschot op hun handelsbalans hun eigen export binnen de eurozone als het ware zelf zijn gaan financieren” (Janssens, 2012). De Duitse exporteconomie is een doorn in het oog van de Fransen (Strempele, 2012).

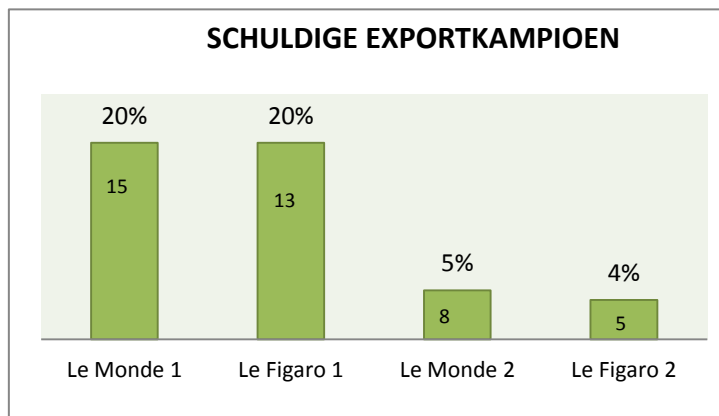
Dat bewijst Christine Lagarde, Frans politica en directrice van het IMF. Ze beschuldigde Duitsland ervan zijn exporteconomie gebouwd te hebben op de rug van de Zuid-Europese landen. Volgens Lagarde treft Duitsland dus schuld aan de crisis. “Paris a ouvertement critiqué un modèle Allemand fondé sur l'épargne et l'exportation qui vient nourrir les déficits des voisins.” (LF 96) Doordat ze de andere Europese landen afhankelijk heeft gemaakt van zijn exportproducten, zitten die landen nu in diepe schulden. Duitsland schaadt het economisch evenwicht binnen de eurozone. Lagarde vindt dat Duitsland zijn binnenlandse vraag moet stimuleren en minder mag exporteren. Zo krijgen de andere landen een kans om erbovenop te komen. De crisis is dus de schuld van de exportkampioen. Helmut Schmidt, ex-bondskanselier van Duitsland geeft het ook zelf toe.

Après avoir rappelé que "nos excédents sont en réalité les déficits des autres" - un constat rarement énoncé en Allemagne -, l'ancien chancelier a estimé que son pays a un "devoir de solidarité avec ses voisins". (LM 257)

Dit frame heeft twee morele kwesties. Ten eerste: is het gerechtvaardigd dat Duitsland klaagt over de Zuid-Europese landen? Zij hebben immers de Duitse exporteconomie jaren gefinancierd. En ten tweede is het raar om Duitsland te straffen omdat ze het te goed doen. “Demander à l'Allemagne de réduire sa compétitivité est tout simplement bizarre.” (LF 95)

Frequentie

Dit frame komt vooral voor in de eerste periode. Op 15 maart uitte Lagarde haar beschuldiging en dan kwam dit frame vaker voor. In de tweede periode haalt dit frame de ondergrens van 10% niet meer.

Figuur 5.17. Frequentie van *Schuldige exportkampioen*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven - adverbien	Werkwoorden
SCHULDIGE EXPORTKAMPIOEN	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Allemagne ▪ Christine Lagarde 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ des excédents commerciaux massifs ▪ une demande extérieure vigoureuse ▪ l'augmentation de ses exportations nettes ▪ son énorme excédent d'exportations ▪ excédents structurels ▪ gros déficits extérieurs ▪ championne européenne des exportations ▪ la responsabilité de la première puissance européenne ▪ les déficits ▪ l'instabilité ▪ un excès d'emprunt ▪ tout-export ▪ ses clients ▪ un modèle d'exportation ▪ le dynamisme ▪ champion du monde ▪ le moteur ▪ la compétitivité ▪ l'épargne ▪ une "jalousie" française 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ au détriment de ▪ au profit de ▪ aux dépens des autres ▪ égoïste 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ accuser l'Allemagne ▪ diviser ses partenaires ▪ exporter la déflation ▪ favorise les exportations ▪ favoriser son excédent ▪ l'Allemagne a un rôle à jouer ▪ l'Allemagne déséquilibre la zone euro ▪ les autres <u>s'effondrent</u> ▪ multiplier les excédents ▪ nuire à l'équilibre ▪ pénaliser les pays voisins ▪ privilégier ses exportations ▪ rendre les pays déficitaires ▪ rester les bras croisés ▪ sacrifier la demande intérieure ▪ se méfier ▪ stimuler sa demande intérieure ▪ tasser ses coûts de production ▪ vivre pour ses exportations

Figuur 5.18. Framing devices van *Schuldige exportkampioen*.

10. HARDE ONDERHANDELAAR

“ L'Allemagne adopte une ligne de négociation très dure sur l'euro.” (LM 245)

Duitsland heeft een duidelijke visie op de ideale eurozone (zie frame *Streng huisvader*) en om dat te bereiken is Merkel bereid hoog spel te spelen. Frankrijk zet veel druk op Duitsland (zie frame *Moeilijk huwelijk*). De twee landen hebben over veel kwesties een verschillende mening, maar het wordt duidelijk dat Merkel niet bereid is om toegevingen te doen. “On ne dit pas non au chancelier de l'Allemagne.” (LM 65) Dat is iets dat de Franse president Sarkozy geleerd heeft tijdens de eurocrisis. Merkel krijgt meer dan eens haar gelijk, over de rol van het IMF, de euro-obligaties, de privé-investeerders.

Wat de Griekse crisis betreft heeft Duitsland wel toegegeven. Ze helpen op voorwaarde dat Griekenland voldoet aan hun eisen en regels. Merkel doet dus soms wel toegevingen, maar daar staat altijd iets tegenover.

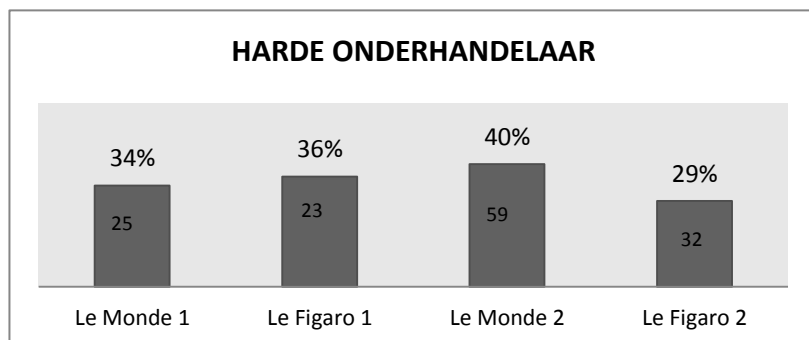
L'Allemagne s'impose une fois de plus comme le principal obstacle au déploiement du plan d'aide européen à la Grèce, menaçant de mettre son veto à la décision de l'Eurogroupe si Athènes ne s'engage pas sur de nouvelles mesures d'austérité. (LF 104)

Merkel werd in het verleden zwaar bekritiseerd in Duitsland over haar aanpak van de crisis. Op het einde van de tweede periode is dat verleden tijd. “Merkel est complimentée de toutes parts.” Het Duitse volk prijst zich gelukkig met zo'n harde onderhandelaar als bondskanselier. “Angela Merkel ne cède sur rien et obtient tout.” (LF 345) Ze heeft altijd het hoofd koel kunnen houden. “Les Allemands louent les nerfs d'acier de la chancelière.” (LF 345)

Der Spiegel, généralement plutôt critique à l'égard de la chancelière, résume la mutation de Merkel ces derniers mois : Elle subissait les événements, elle est devenue une bâtisseuse. Pour le quotidien conservateur Die Welt, ses nerfs d'acier ont été une bénédiction pour le continent” (LF 345)

Frequentie

Zowel in de eerste als in de tweede periode is *Le Monde* strenger voor Duitsland. *Harde onderhandelaar* impliceert ook dat Merkel haar gelijk krijgt en iemand anders door de knieën moet gaan. Tijdens de eurocrisis moet Frankrijk vaak het onderspit delven.

Figuur 5.19. Frequentie van *Harde onderhandelaar*.

FRAMING DEVICES

	Actoren	Zelfstandige naamwoorden	Adjectieven adverbien	Werkwoorden	Metaforen, vergelijkingen en uitdrukkingen	Presuppositie
HARDE ONDERHANDELAAR	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Merkel ▪ Berlin ▪ Allemagne ▪ Schäuble 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ à la condition que ▪ imposer “ son diktat ” ▪ les exigences posées ▪ obligatoire ▪ sa puissance ▪ ses conditions ▪ son exigence ▪ sous la pression de l'Allemagne ▪ un assouplissement de Berlin ▪ un impératif ▪ une bâtisseuse 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ difficile ▪ fermement ▪ arc-boutée dans son refus ▪ victorieuse ▪ <u>ferme</u> sur ses positions ▪ hostile 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ bloquer ▪ camper sur ses positions ▪ combattre ▪ convaincre de faire un geste ▪ crisper sur ▪ croiser le fer ▪ durcir le ton/ ses exigences ▪ écarter ▪ être contre ▪ exiger en contrepartie ▪ faire bouger angela merkel ▪ imposer ▪ infléchir sa position ▪ insister sur ▪ interdire ▪ mettre la pression sur ▪ ne pas donner son accord ▪ ne pas écouter ▪ n'entendre pas ▪ prescrire son tempo et ses solutions ▪ rallier Angela Merkel ▪ réclamer à cor et à cri ▪ refuser ▪ rejeter ▪ repousser ▪ rien céder ▪ s'obstiner ▪ s'opposer à ses partenaires ▪ souhaiter ▪ tenir à 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ elle n'a pas dévié d'un centimètre de sa ligne ▪ les nerfs d'acier de la chancelière ▪ chapeau, Frau Bundeskanzlerin ▪ les victoires de la chancelière dans le bras de fer européen ▪ refuser bec et ongles ▪ le marathon des négociations ▪ pas question de afficher son sang-froid ▪ la “ Chancelière de fer ” 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ l'inflexibilité d'Angela Merkel ▪ l'intransigeance de l'Allemagne ▪ l'insistance de l'Allemagne ▪ la calculatrice froide ▪ le diktat Allemand

Figuur 5.20. Framing devices van *Harde onderhandelaar*.

11. MINOR FRAME : DUITSLAND WIL ZIJN DUITSD MODEL OPLEGGEN

“Les pays de l'euro doivent aussi se préparer à une nouvelle diète budgétaire sur le modèle germanique.” (LM 69)

Merkel wil dat Europa net zoals Duitsland wordt. “Pour le gouvernement Allemand, la zone euro doit devenir à l'image de l'Allemagne.” (LM 26) Dit frame stelt letterlijk dat Duitsland zijn “modèle Allemand” wil opleggen. “Merkel exhorte l'Europe à s'inspirer de l'Allemagne” (LF 119). De eurocrisis is de ideale kans om dat waar te maken. In de literatuur werd al uitgelegd wat dat “Duits model” precies betekent. Dit is hoe *Le Monde* het ziet: “Le sacro-saint "modèle Allemand", fondé sur la compétitivité et l'épargne, qui favorise les exportations au détriment de la consommation intérieure et pénalise les pays voisins européens.” (LM 67) Hieronder staan nog drie voorbeelden van dit frame.

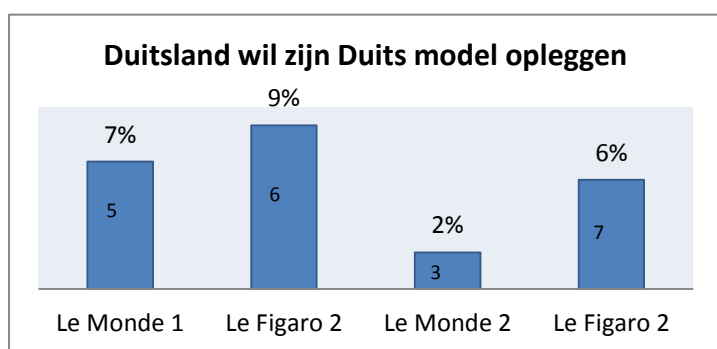
Angela Merkel profite de la crise monétaire européenne pour redéfinir la politique budgétaire de la zone euro dans l'optique d'une Europe Allemande, elle nous en donne un clair exemple. (LM 35)

L'Europe se réveillera de la crise un peu plus Allemande. (LF 345)

La logique Allemande d'une modification des traités gravant dans le marbre de la zone euro une discipline budgétaire sur le modèle germanique s'est finalement imposée dans les négociations entre Paris et Berlin. (LF 372)

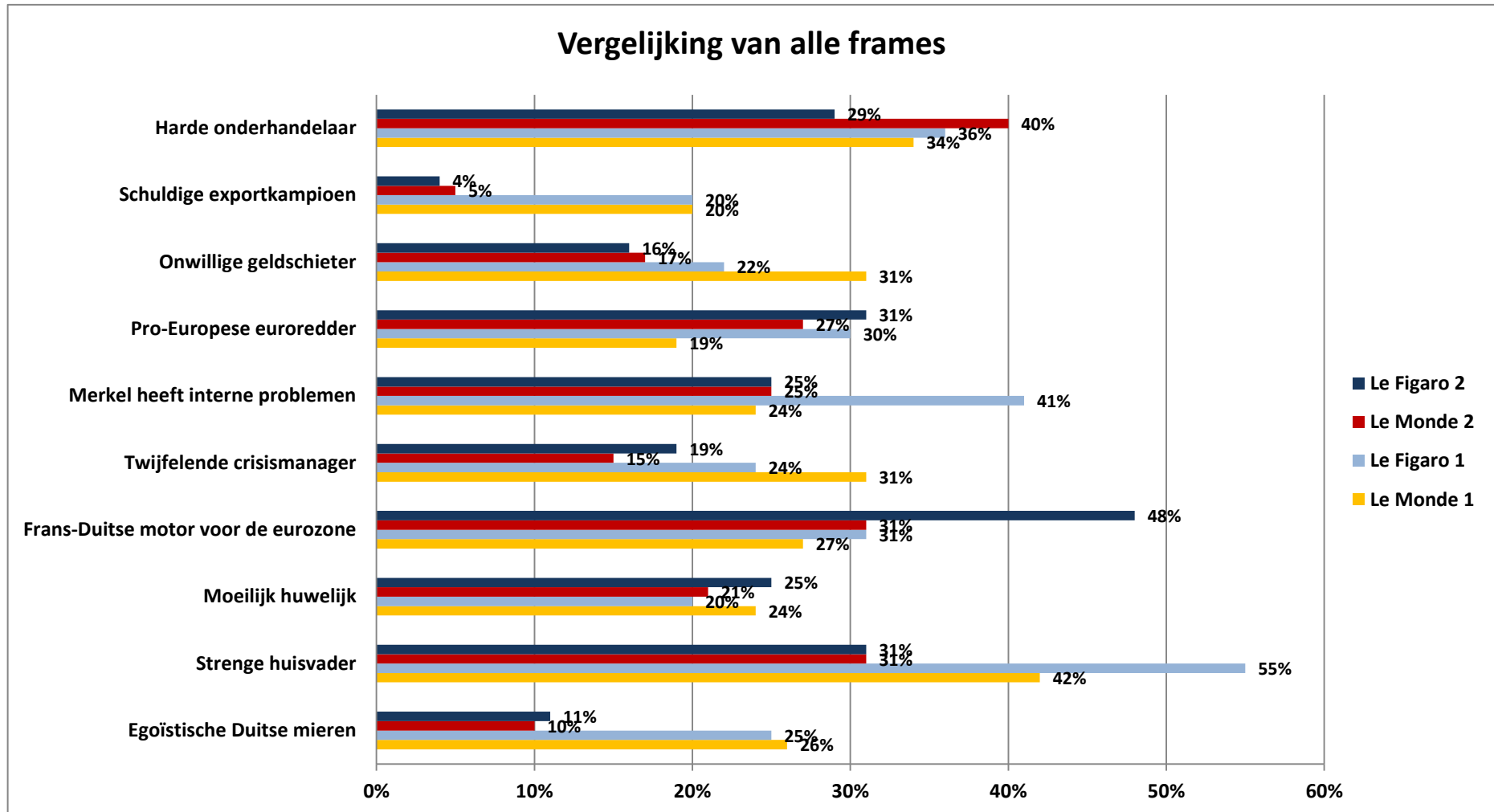
Frequentie

Dit frame haalt de ondergrens van 10% niet. Toch is het het vermelden waard, omdat het inleidende artikel van Stempel (2013) al aangaf dat Duitsers steeds hun Duits Model willen opleggen. Volgens Stempel (2013) zijn de Fransen daar allergisch aan. In *Le Figaro* komt dit frame iets vaker voor. Het is een rechtse krant en het is mogelijk dat er daarom meer plaats gewijd wordt aan liberale thema's.

Figuur 5.21. Frequentie van *Duitsland wil zijn Duits model opleggen*.

5.3 VERGELIJKING VAN ALLE FRAMES

Figuur 5.22. Vergelijking van alle frames.

Bespreking van de resultaten

	MEEST FREQUENTE FRAMES		MINST FREQUENTE FRAMES	
<i>Le Monde</i> <i>Periode 1</i>	1. Strenge huisvader	42%	<u>1. Pro-Europese euroredder</u>	19%
	2. Harde onderhandelaar	34%	2. Schuldige exportkampioen	20%
	3. Onwillige geldschietter	31%	3. Merkel heeft interne problemen	24%
	4. Twijfelende crisismanager	31%	4. Moeilijk huwelijk	24%
<i>Le Figaro</i> <i>Periode 1</i>	1. Strenge huisvader	55%	1. Moeilijk huwelijk	20%
	2. Merkel heeft interne problemen	41%	2. Schuldige exportkampioen	20%
	3. Harde onderhandelaar	36%	3. Onwillige geldschietter	22%
	<u>4. Frans-Duitse motor</u>	31%		
	<u>5. Pro-Europese euroredder</u>	30%		
<i>Le Monde</i> <i>Periode 2</i>	1. Harde onderhandelaar	40%	1. Schuldige exportkampioen	5%
	2. Strenge huisvader	31%	2. Egoïstische Duitse mieren	10%
	<u>3. Frans-Duitse motor</u>	31%	3. Twijfelende crisismanager	15%
			4. Onwillige geldschietter	17%
<i>Le Figaro</i> <i>Periode 2</i>	<u>1. Frans-Duitse motor</u>	48%	1. Schuldige exportkampioen	4%
	<u>2. Pro-Europese euroredder</u>	31%	2. Egoïstische Duitse mieren	11%
	3. Strenge huisvader	31%	3. Onwillige geldschietter	16%

Figuur 5.23. Lijst van meest en minst voorkomende frames per periode per krant.

De meest voorkomende frames in *Le Monde* zijn over het algemeen *Strenge Huisvader* en *Harde onderhandelaar*. Het frame *Harde onderhandelaar* staat eerder negatief ten aanzien van Duitsland. *Strenge huisvader* daarentegen is een twijfelgeval, want het gaat over Duitslands eis voor respect voor regels, sancties en budgettaire orthodoxie. Voor een links progressieve krant zoals *Le Monde* zou dat eerder negatief kunnen zijn. We denken terug aan Stempel (2013) die zegt dat de Duitse spaarzaamheid voor de Franse socialisten het synoniem werd voor een koud meedogenloos neoliberalisme, terwijl het voor de Franse conservatieven de laatste hoop is om uit de crisis te geraken.

Het frame dat *Le Monde* het minst gebruikt tijdens de eerste periode is het enige positieve frame over Duitsland: *Pro-Europese euroredder*. Tijdens de tweede periode komt *Schuldige exportkampioen* het minst vaak voor. Dit frame werd in het leven geroepen door Christine Lagarde die Duitsland beschuldigde dat ze te veel producten exporteert en zo andere landen van zich afhankelijk maakt. Het frame *Onwillige geldschietter*, een erg kritisch frame over

Duitsland staat in *Le Monde* periode één in de top drie van meest gebruikte frames, terwijl het bij *Le Figaro* in beide periodes in de lijst met minst frequente frames staat. Opnieuw een voorbeeld dat *Le Monde* over het algemeen vaker kritische frames over Duitsland gebruikt.

In *Le Figaro* periode twee zijn de twee opvallendste resultaten *Frans-Duitse motor* (48%) en *Pro-Europese euroredder* (31%). Beide frames staan positief ten opzichte van Duitsland. Zoals eerder vermeld is *Le Figaro* sinds 2004 in handen van Serge Dassault, een senator van de Franse centrumrechtse partij UMP en enige aandeelhouder van de krant. Dassault is naast partijgenoot ook een persoonlijke vriend van Nicolas Sarkozy. *De Frans-Duitse motor voor de eurozone* schildert Frankrijk en Duitsland af als de twee euroredders van Europa. De twee naties nemen samen beslissingen en lossen ook samen de Griekse crisis op. Gezien het hoge percentage moeten we er rekening mee houden dat een persoonlijke vriendschap met Sarkozy en Dassaults lidmaatschap van de UMP de berichtgeving kan beïnvloeden, zeker naar aanloop van de Franse presidentiële verkiezingen in mei 2012. Over het algemeen kunnen we besluiten dat *Le Figaro* iets vaker positieve frames over Duitsland gebruikt dan *Le Monde*.

5.4 SAMENVATTING VAN REASONING DEVICES

	Probleem definitie	Oorzaak	Moreel oordeel	Oplossing
DE EGOÏSTISCHE DUITSE MIEREN	Het Duitse volk is de egoïstische mier uit het sprookje van de La Fontaine. Ze willen geen geld geven aan Griekenland.	Ze hebben jaren hard gewerkt en gespaard.	De Duitsers hebben gelijk, het is oneerlijk dat ze de Grieken moeten helpen. Duitsers zijn egoïstisch en geven niet om Europa.	De Duitsers moeten Griekenland steunen. Als ze weigeren is het hun schuld als de euro faalt.
DUITSLAND ALS STRENGE HUISVADER	Duitsland is zeer streng voor haar mede-Europeanen. Ze eisen orthodoxie, respect voor regels, rigueur, spaarzaamheid.	De Duitsers hebben een trauma opgelopen aan de inflatie van de jaren twintig. De enige manier om dat te vermijden is een streng beleid.	Door deze strenge en belerende houding irriteren ze de minder deugdzame lidstaten.	Duitsland moet minder obsessief de regels naleven.
MOEILIK HUWELIJK	Frankrijk en Duitsland de twee belangrijkste naties in Europa zijn het voortdurend oneens met elkaar.	Ze hebben een ander idee over het beleid van de Eurozone. Er zijn veel verschillen in cultuur tussen de twee landen. Duitsland domineert Frankrijk omdat ze economisch machtiger is	Ze moeten met elkaar overeenkomen want zonder hen gebeurt er niets in Europa.	De twee naties moeten streven naar een compromis.
DE FRANS-DUITSE MOTOR	Frankrijk en Duitsland zijn de motor voor de eurozone.	Zij zijn al sinds het begin van Europese integratie de twee belangrijkste naties in Europa. Zij hebben de machtigste economie en ze krijgen de beste rating van de kredietbeoordelaars.	De Frans-Duitse motor zal de eurozone redden.	/
TWIJFEL-ENDE CRISISMANAGER	Merkel talmt en twijfelt. Ze wacht met belangrijke beslissingen te nemen.	Ze heeft veel interne problemen: de 'rebellens' in haar coalitieregering en haar publieke opinie zijn tegen steun voor Griekenland.	Ze moet beslissingen nemen want haar getwijfel brengt heel de eurozone in gevaar.	Merkel moet sneller beslissingen maken.

INTERNE PROBLEMEN	Merkel kan geen sterk Europees crisisbeleid voeren omdat ze beperkt wordt door de liberalen uit haar coalitieregering. Ook het Duits grondwettelijk hof zorgt voor problemen.	Duitsland is een land van consensus. Veel Duitse politici zijn eurosceptisch. De Duitse publieke opinie beïnvloedt de parlementsleden	Het is Merkels schuld niet dat ze geen beslissingen kan nemen.	/
PRO- EUROPESE EUROREDDER	Duitsland geeft Griekenland financiële steun en redt op die manier de eurozone.	Duitsland beseft dat het ook in haar eigen belang is om Griekenland te steunen. Duitsers zijn erg gehecht aan het Europese project.	Het is de plicht van Duitsland om andere lidstaten te steunen in moeilijkheden.	/
ONWILLIGE GELDSCHIET- ER	Duitsland wil Griekenland niet steunen. Ze zijn het beu dat ze altijd de melkkoe van Europa moeten zijn.	Duitsland heeft geen complexen meer. Ze vindt dat haar historische schulden afbetaald zijn.	Het is onrechtvaardig dat Duitsland het grootste deel van het hulpfonds moet betalen.	Duitsland moet minder geld geven.
SCHULDIGE EXPORT- KAMPIOEN	Duitsland exporteert zoveel dat ze andere landen verstikt.	Duitsland heeft gigantische exportoverschotten.	Duitsland is de reden dat de Zuid-Europese landen hun competitievermogen verloren zijn.	Duitsland moet minder exporteren en haar binnenlandse vraag aanwakkeren.
HARDE ONDERHANDE- LAAR	Merkel geeft niet toe. Ze moet altijd haar eigen zin hebben. Als ze dan toch een toegeving doet, staat daar iets tegenover.	Merkel vindt dat Duitsland meer inspraak verdient. Zij geeft immers het meeste geld.	Haar onverzettelijke houding wordt niet geapprecieerd.	Merkel moet meer toegevingen doen in plaats van <i>cavalier seul</i> te spelen.

6. CONCLUSIE EN DISCUSSIE

De media spelen een uiterst belangrijke rol in de manier waarop mensen naar de actualiteit kijken. De twee onderzochte kranten, *Le Figaro* en *Le Monde*, zijn twee kwaliteitskranten met een groot lezerspubliek. We onderzochten de manier waarop deze twee kranten over Duitsland bericht hebben tijdens de eurocrisis. Uit de literatuur bleek dat er tijdens de eurocrisis een politieke drift ontstond tussen de twee verzoende vijanden. Bondskanselier Merkel en president Sarkozy werkten nauw samen om de gevolgen van de Griekse crisis onder controle te houden, maar culturele verschillen in leiderschap zorgden dat “Merkozy” vierkant draaide. Het feit dat Duitsland economisch machtiger is dan Frankrijk zorgde voor onevenwicht en afgunst. Zonder Duits geld was een redding immers onmogelijk. Merkel, en niet Sarkozy, werd de *de facto* leider van Europa. Merkels Partij, de CDU, is traditioneel een resoluut pro-Europese partij, maar dat weerhield de Duitse conservatieve politici er niet van om steeds kritischer te zijn ten aanzien van de euro. Merkel besefte dat ze niet anders kon dan de Zuid-Europese landen te helpen, maar zowel haar publieke opinie als haar parlementsleden waren zeer onwillig. De thema's die in de literatuur naar boven kwamen, vinden we ook terug in de frames over Duitsland.

Eerst zochten we een antwoord op de vraag wat de dominante frames zijn bij het berichten over Duitsland tijdens de twee onderzochte periodes. Na de open codering van het corpus kwamen we tot tien frames die in meer dan 10 procent van de artikels terugkwamen. Het eerste frame, *De egoïstische Duitse mieren* gaat over een boze Duitse publieke opinie die jarenlang gewerkt en gespaard heeft. Het is onaanvaardbaar dat ze geld moeten geven aan de luie Grieken die jarenlang boven hun stand geleefd hebben. Het tweede frame heet *Duitsland als strenge huisvader*. Duitsland eist dat de andere eurolanden net zoals zij respect hebben voor regels en budgettaire orthodoxie. De Europese familieleden moeten elkaar kunnen vertrouwen en Griekenland heeft jarenlang gelogen over haar financiën. Griekenland respecteerde de regels niet en daarom wil Duitsland sancties opleggen. Het derde frame, *Moeilijk huwelijk* gaat over de moeilijke relatie tussen Frankrijk en Duitsland. Deze twee landen zijn altijd de motor geweest van integratie, maar tijdens de eurocrisis stapelen de meningsverschillen en conflicten zich op. Culturele en politieke verschillen tussen de twee buurlanden staan consensus in de weg. De inhoudelijke tegenhanger van *Moeilijk huwelijk* is *de Frans-Duitse motor voor de eurozone*. In tegenstelling tot *Moeilijk huwelijk*, benadrukt dit

frame de goede en krachtige samenwerking tussen Frankrijk en Duitsland. Het vijfde frame heet *Twijfelende crisismanager*. De actor van dit frame is bondskanselier Merkel. Hier ligt de nadruk op haar twijfels en besluiteloosheid. Door haar afwachtende houding verdiepte de crisis. Het zesde frame, *Merkel worstelt met interne problemen* benadrukt dat Merkel van goede wil is, maar dat ze tegengehouden wordt door haar binnenlandse politiek. Ze kan namelijk geen daadkrachtige beslissing nemen omdat ze rekening moet houden met haar parlement en haar coalitiepartner. Het frame *Duitsland als leider is pro-Europese euroredder* staat positief tegenover Duitsland en erkent dat Duits geld de eurozone van de afgrond heeft gered. Het frame *Onwillige geldschieter* is weer erg kritisch ten aanzien van Duitsland en benadrukt dat Merkel en haar regering weigeren om nog langer de gewillige geldschieter van Europa te zijn. Duitsland heeft geen complexen meer over zijn verleden en hoewel het vroeger vond dat het zijn plicht was om te betalen voor Europa, is dat gevoel nu verdwenen. Het voorlaatste frame, *Schuldige exportkampioen* is een klein frame dat tijdens de tweede periode verdwijnt. Het werd in het leven geroepen door Christine Lagarde, die vindt dat Duitsland economisch gezien te competitief is. Duitsland heeft dus schuld aan de crisis, want ze maakte de Zuid-Europese landen van zich afhankelijk. Het laatste frame *Harde onderhandelaar* staat dicht bij *Streng huisvader*. Het gaat over Merkel die het spel hard speelt: voor wat hoort wat. In ruil voor Duitse steun voor Griekenland stelt Merkel zware eisen, zoals de inbreng van het IMF en een hervorming van Europese verdragen. We kunnen besluiten dat acht van de tien frames erg kritisch staan ten aanzien van Duitsland en Duitse actoren. Met andere woorden, de Franse kwaliteitspers geeft globaal gezien eerder een negatief beeld over Duitsland.

Ten tweede onderzochten we het verschil tussen *Le Monde* en *Le Figaro*. Verwacht werd dat *Le Figaro* Duitsland op een positievere manier zou framen dan *Le Monde*. Deze hypothese werd positief beantwoord. Zoals eerder vermeld, is *Le Figaro* sinds 2004 in handen van Serge Dassault, een senator van de Franse centrumrechtse partij UMP en enige aandeelhouder van de krant. Dassault is naast partijgenoot ook een persoonlijke vriend van Nicolas Sarkozy. Als “Merkozy” het goed doet, dan plukken beide leiders daar de vruchten van in eigen land. Ze hebben er dus beiden alle belang bij om als krachtig duo afgebeeld te worden in de media. Voorbeelden van positieve frames die *Le Figaro* vaak gebruikt zijn *De Frans-Duitse motor voor de eurozone* en *Pro-Europese euroredder*. *De Frans-Duitse motor voor de eurozone* komt in de tweede periode in 48% van de artikels voor, terwijl het in *Le Monde* in 31% voorkomt. Nog twee andere frames komen ook erg vaak voor in *Le Figaro*: *Duitsland als*

streng huisvader en *Merkel heeft interne problemen* Deze twee frames lijken op het eerste gezicht misschien eerder negatief, maar *Le Figaro* gebruikt *Merkel heeft interne problemen* eerder als excuus voor Merkels gebrek aan actie. Eigenlijk wordt ze beperkt door haar coalitiepartij en haar parlement, want als het aan haar zou liggen, zou ze sneller hebben beslist. Aangezien Merkel en Sarkozy zo nauw samenwerken zijn Merkels problemen ook die van Sarkozy. Het frame *Duitsland als streng huisvader* komt ook veel voor in *Le Figaro*. Zoals eerder vermeld werd, is *Le Figaro* een uitgesproken conservatieve krant en volgens Stempel (2013) is deze Duitse spaarzaamheid voor de Franse conservatieven de laatste hoop om Frankrijk van de afgrond te bewaren. Voor de Franse socialisten daarentegen, is het een synoniem geworden voor een koud neoliberalisme. Het is dus mogelijk dat *Duitsland als streng huisvader* voor *Le Figaro* eerder een positieve connotatie heeft. In de eerste periode wordt het in 55% van de artikels gebruikt. Dit frame wordt ook vaak gebruikt in *Le Monde* (42%), maar het is dus mogelijk dat het daar veeleer negatief is. *Le Monde* gebruikt ook vaak andere frames die kritisch zijn tegenover Duitsland zoals *Harde onderhandelaar* (40% in periode 2), *Onwillige geldschieter* (31% in periode 1) en *De egoïstische Duitse mieren* (26% in periode 1).

Ten derde onderzochten we of er een verschil is tussen de twee periodes. Vier resultaten vallen op. *Schuldige exportkampioen* vermindert met de helft tijdens de tweede periode. *De egoïstische Duitse mieren* en *Onwillige geldschieter* komen veel minder voor tijdens de tweede periode. De meest logische verklaring is dat Duitsland ondertussen mee het hulppakket voor Griekenland heeft gefinancierd. Ten slotte komt het frame *Twijfelende crisismanager* ook de helft minder voor. Merkel heeft immers in mei 2010 haar fiat gegeven voor Duitse steun. Dat zou de tweede hypothese, die stelt dat dominante frames binnen eenzelfde krant kunnen veranderen, bevestigen.

Tot slot willen we nog enkele suggesties meegeven voor toekomstig onderzoek. We zijn ons bewust van het fragmentaire karakter van dit onderzoek, niet alleen op tijdsvlak, maar ook op vlak van de onderzochte kranten. Het corpus bestaat uit 398 artikels verdeeld over twee kranten over een tijdsspanne van zestien maanden. Om nog een nauwkeuriger resultaat te krijgen van het beeld over Duitsland, zou het corpus groter en uitgebreider moeten zijn. Daarnaast zou het interessant zijn om ook tabloids op te nemen in het corpus, aangezien deze vaak minder genuanceerd schrijven dan de kwaliteitspers en doorgaans een groot publiek bereiken. Ten derde werd in deze thesis niet vastgesteld in welke mate de frames over

Duitsland ook effectief een invloed hebben op het lezerspubliek van *Le Monde* en *Le Figaro*. Door middel van een enquête zouden we kunnen nagaan hoe de lezers denken over Duitsland en het verschil met de gevonden frames.

Als conclusie kunnen we stellen dat de eurocrisis Europa geconfronteerd heeft met haar beperkingen. Toch is 2013 volgens Europees president Herman van Rompuy, het jaar dat Europa de crisis heeft overwonnen (“Van Rompuy: ‘De crisis is voorbij’”, 2013). Europa kijkt nu nog strenger toe op het begrotingsbeleid van nationale regeringen en daarmee is de *marge de manoeuvre* van de lidstaten nog wat kleiner geworden.

De crisis is nauwelijks voorbij en de volgende uitdaging staat al voor de deur: de Europese verkiezingen op 25 mei 2014. Volgens Van Rompuy worden het moeilijke verkiezingen door de opkomst van de eurosceptische partijen in Europa zoals de PVV van Geert Wilders, Le Front National van Marine Le Pen en de UK Independence Party (UKIP) van Nigel Farage. Het is dus waarschijnlijk dat deze verkiezingen meer eurosceptici in het Europees Parlement zullen brengen, maar toch is Van Rompuy ervan overtuigd dat de overgrote meerderheid van de partijen in Europa voorstander zijn en blijven van het Europese project.

Referentielijst

- Bähr, H. (2009). The world economy crisis and its actors in the online-publications of German newspapers and journals. *Journal Of Media Research*, (4), 56-64. Geraadpleegd via <http://web.ebscohost.com>
- Barysch, K. (2010). A new reality for the European Union. Geraadpleegd via <http://www.cfr.org>
- Begrotingstekort en staatsschuld Griekenland*. (z.j.). Geraadpleegd via <http://www.europa-nu.nl/>
- Bohn, F., & de Jong, E. (2011). The 2010 euro crisis stand-off between France and Germany: leadership styles and political culture. *International Economics & Economic Policy*, 8(1), 7-14. doi:10.1007/s10368-011-0184-1
- Brewer, P. R., Graf, J., Willnat, L. (2003). Priming or framing: media influence on attitudes toward foreign countries. *International Communication Gazette*, 65(6), 493-508. doi:10.1177/0016549203065006005
- Carlier, T. (2010, 10 mei). Zwarte klap voor CDU in Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen. *De Wereld Morgen*. Geraadpleegd via <http://www.dewereldmorgen.be>
- Charlemagne: The magnificence of Nicolas Sarkozy*. (2008, 18 december). *The Economist*. Geraadpleegd via <http://www.economist.com>
- Dankert, P. (1992, maart). Europese integratie: verdiepen om te kunnen verbreden. *Internationale Spectator*. Geraadpleegd via <http://www.cvce.eu>
- De Greef, J. (2013, 9 september). De Duitsers en de eurocrisis. *De Redactie*. Geraadpleegd via <http://www.deredactie.be>
- De Vreese, C.H., Claes H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal+Document Design*, 13(1), 51-62. Geraadpleegd via <http://web.ebscohost.com>
- de Waard, P. (2011, 9 september). Wat gebeurt er als de eurozone uiteen valt? Doemscenario's genoeg. *Volkskrant*. Geraadpleegd <http://www.volkskrant.nl>

- Dehullu, C. (2012). *Van Europese gemeenschappen tot Europese Unie: wegwijs in de verdragen*. Leuven: Acco.
- Duitsland instituut Amsterdam [DIA]. (z.j.). *Duitsland en Europa: Inleiding*. Geraadpleegd via <http://www.duitslandweb.nl>
- Duitsland instituut Amsterdam [DIA]. (z.j.). *Klimaat en Frans-Duitse verhoudingen*. Geraadpleegd via <http://www.duitslandweb.nl>
- Duitsland instituut Amsterdam [DIA]. (z.j.). *Merkel over Europa: de kleine stapjes van Angela Merkel: 2005-heden*. Geraadpleegd via <http://www.duitslandweb.nl>
- Entman, R.M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58. doi: 0021-9916/93/\$5.00
- Gamson, W.A., & Modigliani, A. (1987). The changing culture of affirmative action. In R.G. Braungart & M. M. Braungart (Eds.), *The political sociology of the state: Essays on the origins, structure, and impact of the modern state* (pp. 289-329). Greenwich: Jay Press Inc.
- Gamson, W.A., Modigliani, A. (1989). Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach. *American Journal of Sociology*. 95(1): pp. 1-37. doi:10.2307/2780405
- Gerard, E. (2010). *Hedendaagse geschiedenis*. Leuven: Acco.
- Germany's inscrutable chancellor: The mystery of Mrs. Merkel*. (2009, 25 juni). *The Economist*. Geraadpleegd via <http://www.economist.com>
- Gerritse, S. (2011). *Classificatie van outsiderkunst: een analyse van het discours over outsiderkunst in Nederlandse dag- en opiniebladen in de periode 1991-2010* (Masterproef). Geraadpleegd via <http://thesis.eur.nl/pub/10277>
- Gitlin, T. (1980). *The whole world is watching: Mass media in the making & unmaking of the new left*. Berkeley: University of California Press. Geraadpleegd via <http://books.google.be>
- Groendahl, B., & Marsh, S. (2009, 10 december). WRAPUP 2-Greek fate is euro zone responsibility, says Merkel. *Reuters*. Geraadpleegd via <http://www.reuters.com>

- Iyengar, S. (1990). Framing Responsibility for Political Issues: The Case of Poverty. *Political Behavior*, 12 (1), pp. 19-40. doi:10.1007/BF00992330
- Janssens, G. (2012). Eurocrisis: de veel te gulle Duitse mier. VKW. Geraadpleegd via <http://www.vkw.be>
- Kaltenstadler, A., & Ksiazkiewicz, P. (2011). The Euro Crisis as a Contemporary Phenomenon: The Impact of Germany's Leadership in the Euro Crisis (Masterproef). Geraadpleegd via <http://lnu.diva.portal.org/smash/get/diva2:423560/FULLTEXT01.pdf>
- Kredietbeoordeelaar*. (n.d). Geraadpleegd op 20 april 2014, via <http://nl.wikipedia.org/wiki/Kredietbeoordelaar>
- Lams, L. (2010). Reconnecting theories of language pragmatics and critiques on logocentric methodological approaches to media discourse analysis. *The Romanian Review of Political Sciences and International Relations*, 7(1), 94-110. Geraadpleegd via <https://lirias.kuleuven.be>
- Le Figaro*. (n.d). Geraadpleegd op 20 april 2014, via http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Figaro
- Lemaitre, T. (2013). *Framing in de Griekse schulden crisis : Een vergelijkende studie tussen Duitsland en Spanje* (Masterproef). Geraadpleegd via https://stuiterproxy.kuleuven.be/view/action/,DanaInfo=aleph08.libis.kuleuven.be,ort=1801+nmets.do?DOCCHOICE=2054753.xml&dvs=1399307621686~528&local=n_US&search_terms=
- Maas, C. (2012). Er is geen eurocrisis maar een crisis van de eurolanden. In Janssen, R (red.), *De Euro* (pp.105-135). Amsterdam: De Bezige Bij
- MacGregor, R. K. (2013). Euro crisis from German and French perspectives in 2013. Geraadpleegd via <http://www.rmgp.cz>
- Marcussen, M., Risse, T., Engelmann-Martin, D., Knopf, H., & Roscher, K. (1999). Constructing Europe? The evolution of French, British and German nation state identities. *Journal Of European Public Policy*, 6(4), 614-633. doi:10.1080/135017699343504

- Matlock, T. (2012). Framing political messages with grammar and metaphor. *American Scientist*, 100, 478–483. doi:10.1511/2012.99.478
- Matthes, J., & Kohring, M. (2008). The content analysis of media frames: Toward improving reliability and validity. *Journal Of Communication*, 58(2), 258-279. doi:10.1111/j.1460-2466.2008.00384.x
- Meunier, M. (2012). *Een analyse van de economische en financiële coördinatie in de eurozone: recente en nieuwe evoluties in het licht van de eurocrisis*. (Ongepubliceerde masterproef). Hogeschool-Universiteit Brussel, België.
- Pan, Z., & Kosicki, G.M. (1993). Framing analysis: An approach to news discourse. *Political Communication*, 10(1), 55-75. doi:10.1080/10584609.1993.9962963.
- Paterson, W. E. (2011). The reluctant hegemon? Germany moves centre stage in the European Union. *Journal of Common Market Studies*, 49(1), 57-75. doi:10.1111/j.14685965.2011.02184.x
- Pölkki, K. (2012). Les idéologies linguistiques dans les articles du journal *Le Monde* relatifs audébat sur la signature et la ratification de la *Charte européenne des langues régionales ou minoritaires* en France de 1992 à 1999 (Masterproef). Geraadpleegd via <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38471/URN%3ANBN%3Afi%3Aajyu-201209062324.pdf?sequence=1>
- Proissl, W. (2010). Why Germany fell out of love with Europe. *Bruegel essay and lecture series*. Geraadpleegd via <http://www.bruegel.org>
- Schild, J. (2013). Leadership in Hard Times: Germany, France, and the Management of the Eurozone Crisis. *German Politics & Society*, 31(1), 24-47. doi:10.3167/gps.2013.310103
- Semetko, H.A., & Valkenburg, P.M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of Communication*, 50(2), 93-109. doi:10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x
- Seon-Kyoung, A. & Gower, K. (2008). How Do the News Media Frame Crises? A Content Analysis of Crisis News Coverage. *Public Relations Review*, 35(2), 107-112. doi: 10.1016/j.pubrev.2009.01.010

- Simon, A. (2001). A unified method for analyzing media framing. In R. P. Hart & D. R. Shaw (Eds.), *Communication in U.S. elections: New agendas* (pp. 75–89). Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Smith, H. (2009, 30 november). The new Iceland? Greece fights to rein in debt: Fears of default grow as years of profligacy come home to roost. *The Guardian*. Geraadpleegd via <http://www.theguardian.com>
- Storms, C., & Loonbeek, L. (2011). *Frans: taal & cultuur I* [cursustekst]. Brussel: Hogeschool-Universiteit Brussel
- Stempel, M. (2013). Fremde Freunde oder das Leben in einer Zwangspartnerschaft. In H. Hüsch (red.), *So sieht uns die Welt* (pp. 11-26). Frankfurt: Westend.
- Strokes, B. (2013, 13 mei). France and Germany: A Tale of Two Countries Drifting Apart. *BBC*. Geraadpleegd via www.bbc.co.be
- Van Gorp, B. (2005). Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue. *European Journal of Communication*, 20, 485–508. doi:10.1177/0267323105058253
- Van Gorp, B. (2007). The constructionist approach to framing: Bringing culture back in. *Journal of Communication*, 57, 60–78. doi:10.1111/j.1460-2466.2006.00329.x
- Van Rompuy: "De crisis is voorbij" (2013, 29 december). *De Standaard*. Geraadpleegd via <http://www.standaard.be/>
- Wanta, W., Golan, G., & Lee, C. (2004). Agenda setting and international news: media influence on public perceptions of foreign nations. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 81(2), 364-377. doi: 10.1177/107769900408100209

BIJLAGE 1: LIJST MET ALLE KRANTENARTIKELEN UIT HET CORPUS

1	" La France et l'Allemagne doivent défendre ensemble le pacte de stabilité " Le Monde, 2 décembre 2009 mercredi, EUROPE; Pg. 7, 644 mots, Cécile Calla
2	Taux et changes; La Grèce a de plus en plus mal à sa dette Le Monde, 17 janvier 2010 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 640 mots, Claire Gatinois
3	La " bataille " pour la présidence de la BCE est déjà bien engagée Le Monde, 23 janvier 2010 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 16, 483 mots, Pierre Briançon
4	Les États de la zone euro se préparent à aider la Grèce Le Monde, 29 janvier 2010 vendredi, INTERNATIONAL; Pg. 8, 577 mots, Philippe Ricard
5	La revanche des eurosceptiques Le Monde, 30 janvier 2010 samedi, POLITIQUE; Pg. 8, 535 mots, Pierre-Antoine Delhommis
6	Les Européens accélèrent les préparatifs pour voler au secours de la Grèce Le Monde, 11 février 2010 jeudi, EUROPE; Pg. 7, 694 mots, Arnaud Leparmentier et Philippe Ricard (à Bruxelles)
7	Le pari de l'Europe pour rassurer les marchés Le Monde, 12 février 2010 vendredi, UNE; Pg. 1, 884 mots, Arnaud Leparmentier et Philippe Ricard (avec Cécile Calla à Berlin)
8	L'Europe se contente d'un soutien politique à la Grèce Le Monde, 13 février 2010 samedi, EUROPE; Pg. 9, 825 mots, Arnaud Leparmentier et Philippe Ricard
9	En Allemagne, l'éventuel renflouement de la Grèce suscite une forte opposition Le Monde, 13 février 2010 samedi, EUROPE; Pg. 10, 802 mots, Cécile Calla
10	La nomination du vice-président de la BCE donnera une première indication sur le successeur de M. Trichet Le Monde, 14 février 2010 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 718 mots, Marie de Vergès
11	L'éclairage D; De l'importance d'importer Le Monde, 16 février 2010 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 2, 1184 mots
12	Berlin veut apaiser son opinion sur la crise grecque Le Monde, 28 février 2010 dimanche, EUROPE; Pg. 7, 451 mots, Cécile Calla
13	Le point de vue des chroniqueurs de l'agence économique Reuters Breakingviews; Grèce : l'hypothèse du sauvetage sans drame Le Monde, 3 mars 2010 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 15, 462 mots, Pierre Briançon
14	La création d'un fonds monétaire européen pour secourir un pays de la zone euro ne fait pas l'unanimité Le Monde, 10 mars 2010 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 13, 748 mots, Cécile Calla (à Berlin) et Philippe Ricard (à Bruxelles)
15	C'est le tour de l'Espagne Le Monde, 17 mars 2010 mercredi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 1, 754 mots
16	Cauchemar à Berlin Le Monde, 17 mars 2010 mercredi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 2, 1189 mots
17	Angela Merkel brise un tabou en envisageant l'exclusion d'un pays de la zone euro Le Monde, 19 mars 2010 vendredi, UNE; Pg. 1, 749 mots, Marion Van Renterghem
18	Quels instruments pour protéger la zone euro ? Le Monde, 20 mars 2010 samedi, EUROPE; Pg. 9, 814 mots, Philippe Ricard
19	La crise grecque menace le couple franco-Allemand Le Monde, 20 mars 2010 samedi, UNE; Pg. 1, 1127 mots, Marion Van Renterghem
20	L'Élysée s'abstient de critiquer Angela Merkel pour ne pas apparaître laxiste auprès des marchés Le Monde, 20 mars 2010 samedi, EUROPE; Pg. 9, 543 mots, Arnaud Leparmentier
21	Monnaies; La cacophonie fait baisser l'euro Le Monde, 21 mars 2010 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 621 mots, Marie de Vergès
22	Nicolas Sarkozy et Angela Merkel sur la voie d'un accord pour aider la Grèce Le Monde, 25 mars 2010 jeudi, EUROPE; Pg. 7, 681 mots, Philippe Ricard
23	L'incompréhensible stratégie d'Angela Merkel, " Mme Nein " Le Monde, 25 mars 2010 jeudi, DÉBATS; Pg. 16, 490 mots

24	Les opinions sont divisées sur la nécessité d'une aide à la Grèce Le Monde, 26 mars 2010 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 13, 837 mots
25	La zone euro s'accorde sur un modèle inédit d'aide à la Grèce Le Monde, 27 mars 2010 samedi, EUROPE; Pg. 7, 778 mots, Philippe Ricard
26	Berlin ou l'infortune de la vertu Le Monde, 30 mars 2010 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 2, 1223 mots
27	Dossier; Allemagne, zone euro : la tentation du divorce Le Monde, 30 mars 2010 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 1, 1309 mots, Anne Rodier et Adrien de Tricornot
28	Ecofrictions; La Grèce est loin d'être tirée d'affaire Le Monde, 1 avril 2010 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 18, 702 mots, Alain Faujas
29	Les Etats sont déterminés à taxer les banques, mais chacun à sa façon Le Monde, 1 avril 2010 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 16, 686 mots, Anne Michel et Marie de Vergès
30	Analyse; Angela Merkel, la chancelière comptable de l'Europe Le Monde, 1 avril 2010 jeudi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 21, 885 mots
31	Le point de vue des chroniqueurs de l'agence économique Reuters Breakingviews; L'Allemagne sollicite ses voisins pour protéger ses banques Le Monde, 3 avril 2010 samedi, CONTRE-ENQUETE; Pg. 16, 479 mots, Pierre Briançon
32	Le retour des asymétries Le Monde, 7 avril 2010 mercredi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 1, 800 mots
33	G; Grèce : un vrai-faux sauvetage Le Monde, 7 avril 2010 mercredi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 2, 1179 mots
34	Mauvaise passe pour la chancelière Allemande Le Monde, 8 avril 2010 jeudi, INTERNATIONAL; Pg. 9, 683 mots, Marion Van Renterghem
35	Non à l'Allemagne du repli Le Monde, 11 avril 2010 dimanche, DÉBATS; Pg. 14, 1576 mots
36	La Grèce appelle à l'aide, l'Allemagne renâcle Le Monde, 25 avril 2010 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 1137 mots, Philippe Ricard avec Alain Faujas (envoyé spécial à Washington)
37	L'Allemagne n'est pas prête " à faire un chèque en blanc " à la Grèce Le Monde, 27 avril 2010 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 15, 616 mots, Philippe Ricard (avec AFP et Reuters)
38	En jouant les médiateurs entre Berlin et Athènes, Paris veut asseoir son leadership Le Monde, 30 avril 2010 vendredi, POLITIQUE; Pg. 8, 496 mots, Arnaud Leparmentier
39	La bise des marchés et la cigale athénienne Le Monde, 2 mai 2010 dimanche, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 14, 1067 mots
40	Christine Lagarde : " Il faut modifier le fonctionnement du pacte de stabilité " Le Monde, 4 mai 2010 mardi, POLITIQUE; Pg. 13, 1907 mots, Propos recueillis par Françoise Fresso, Claire Guélaud et Arnaud Leparmentier
41	Incertitudes sur la contribution et l'exposition des banques à la dette grecque Le Monde, 5 mai 2010 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 18, 889 mots, Anne Michel
42	A la " une " en Allemagne : " Achetons des emprunts grecs " Le Monde, 5 mai 2010 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 18, 511 mots, M. de V.
43	La contagion de la crise à l'Espagne met l'euro en danger Le Monde, 6 mai 2010 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 16, 824 mots, Claire Gatinois et Marie de Vergès avec Philippe Ricard (à Bruxelles)
44	Les propositions d'Angela Merkel et Nicolas Sarkozy pour sauver l'euro Le Monde, 7 mai 2010 vendredi, UNE; Pg. 1, 910 mots
45	Dette grecque; L'Allemagne paiera tout compte fait Le Monde, 9 mai 2010 dimanche, ENQUETE; Pg. 12, 2485 mots, Arnaud Leparmentier et Marion Van Renterghem
46	La gestion de la crise souligne les faiblesses du leadership européen Le Monde, 9 mai 2010 dimanche, DÉBATS; Pg. 13, 592 mots, Philippe Ricard
47	" La moins mauvaise des solutions serait sans doute la sortie de l'Allemagne " Le Monde, 11 mai 2010 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 5, 721 mots, Propos recueillis par A. de T.

48	Nicolas Sarkozy met en scène son retour sur le théâtre européen Le Monde, 11 mai 2010 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 16, 877 mots, Françoise Fresso, Sophie Landrin et Arnaud Leparmentier
49	Paris veut sceller un accord avec Berlin et Moscou sur " l'espace commun européen " Le Monde, 12 mai 2010 mercredi, INTERNATIONAL; Pg. 8, 612 mots, Natalie Nougayrède
50	L'actuel patron de la Bundesbank devrait présider la BCE Le Monde, 14 mai 2010 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 514 mots, Marie de Vergès
51	Taux et changes; La stratégie de la BCE froisse l'orthodoxie Allemande Le Monde, 16 mai 2010 dimanche, ENQUETE; Pg. 11, 614 mots, Marie de Vergès
52	Chronique de la semaine; Ce sont les banques que l'on a sauvées, pas la Grèce Le Monde, 18 mai 2010 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 3, 605 mots
53	" Solidité, stabilité ", les règles de l'euro selon Angela Merkel Le Monde, 19 mai 2010 mercredi, UNE; Pg. 1, 1236 mots, Arnaud Leparmentier
54	Les turbulences européennes retardent le bouclage du dossier de l'A400M Le Monde, 20 mai 2010 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 13, 614 mots, Dominique Gallois
55	En interdisant les ventes à découvert d'emprunts d'Etat, Berlin déstabilise les marchés et agace ses partenaires Le Monde, 21 mai 2010 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 627 mots, Claire Gatinois
56	Le point de vue des chroniqueurs de l'agence économique Reuters Breakingviews; Axel Weber reste dans la course pour succéder à M. Trichet à la BCE Le Monde, 22 mai 2010 samedi, CONTRE-ENQUETE; Pg. 15, 450 mots, Pierre Briançon
57	La leçon européenne de M. Geithner aux Allemands Le Monde, 27 mai 2010 jeudi, EUROPE; Pg. 7, 692 mots, Sylvain Cypel
58	Le fonds de stabilisation de l'euro prend du retard Le Monde, 29 mai 2010 samedi, EUROPE; Pg. 9, 624 mots, Philippe Ricard
59	M. Sarkozy relance l'idée d'un pilotage économique de l'Europe par la zone euro Le Monde, 30 mai 2010 dimanche, EUROPE; Pg. 7, 755 mots, Arnaud Leparmentier et Marion Van Renterghem
60	" Si l'on veut avancer en Europe, il faut retrouver l'intimité franco-Allemande " Le Monde, 2 juin 2010 mercredi, HORIZONS; Pg. 8, 1235 mots, Propos recueillis par Alain Faujas et Marie de Vergès
61	Ecofrictions; Les Allemands ne reconnaissent plus " leur " BCE Le Monde, 2 juin 2010 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 16, 651 mots, Marie de Vergès
62	Editorial; Les ratés du moteur franco-Allemand Le Monde, 9 juin 2010 mercredi, UNE; Pg. 1, 515 mots
63	Pilotage de l'économie européenne : le débat franco-Allemand s'étend à l'UE Le Monde, 12 juin 2010 samedi, EUROPE; Pg. 9, 822 mots, Philippe Ricard
64	Taux et changes; Emprunts d'Etat : Allemagne 1, France 0 Le Monde, 13 juin 2010 dimanche, ENQUETE; Pg. 13, 609 mots, Marie de Vergès
65	Berlin impose sa vision de l'Europe économique Le Monde, 16 juin 2010 mercredi, UNE; Pg. 1, 741 mots, Arnaud Leparmentier
66	Décodage; Quel mode de gouvernement économique faut-il pour l'Europe ? Le Monde, 17 juin 2010 jeudi, CONTRE-ENQUETE; Pg. 10, 1025 mots, Philippe Ricard (Bruxelles, bureau européen)
67	Analyse; France et Allemagne, soeurs de raison Le Monde, 17 juin 2010 jeudi, CONTRE-ENQUETE; Pg. 10, 680 mots, Marion Van Renterghem
68	Les " stress tests ", des outils de communication pour faire taire rumeurs et fantasmes Le Monde, 19 juin 2010 samedi, CONTRE-ENQUETE; Pg. 14, 726 mots, Anne Michel
69	France-Allemagne, ou l'unité par le populisme Le Monde, 22 juin 2010 mardi, DÉBATS; Pg. 17, 487 mots
70	Inquiet pour la croissance, Washington déplore la rigueur en Allemagne Le Monde, 25 juin 2010 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 828 mots, Marie de Vergès

71	L'élection du président Allemand, un enjeu crucial pour Angela Merkel Le Monde, 29 juin 2010 mardi, EUROPE; Pg. 8, 897 mots, Marion Van Renterghem
72	Siemens crée sa banque afin de s'affranchir des établissements traditionnels Le Monde, 30 juin 2010 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 669 mots, Anne Michel et intérim (à Berlin)
73	Mme Merkel fragilisée par l'élection difficile de M. Wulff à la présidence Allemande Le Monde, 2 juillet 2010 vendredi, INTERNATIONAL; Pg. 9, 841 mots, Marion Van Renterghem
74	Europe : 7 banques sur 91 sont jugées trop faibles pour affronter une crise Le Monde, 25 juillet 2010 dimanche, UNE; Pg. 1, 982 mots
75	L'Allemagne se prépare à un endettement record en 2010; Le Conseil des ministres a adopté hier un budget de crise, avec 100milliards de nouvelles dettes. Le Figaro, Jeudi 17 Décembre 2009, ÉCONOMIE; Pg. 20, 543 mots, Saint-Paul, Patrick
76	La zone euro s'apprête à secourir la Grèce; Le sauvetage de la Grèce prendrait la forme d'aides bilatérales sous strictes conditions. Un accord de principe aurait été trouvé au sein de la zone euro, à deux jours du sommet de Bruxelles. Le Figaro, Mercredi 10 Février 2010, ÉCONOMIE; Pg. 19, 588 mots, Bouilhet, Alexandrine
77	Nicolas Sarkozy et Angela Merkel veulent marquer de leur empreinte le plan de sauvetage européen Le Figaro, Jeudi 11 Février 2010, ENQUÊTE; Pg. 18, 459 mots, Barluet, Alain
78	La zone euro se résigne à secourir la Grèce; Le sommet européen doit accoucher aujourd'hui d'un plan de sauvetage de la Grèce dont les modalités ont été discutées hier entre ministre des Finances de la zone euro. Le Figaro, Jeudi 11 Février 2010, ENQUÊTE; Pg. 18, 526 mots, Mevel, Jean-Jacques
79	Berlin doit convaincre un Parlement encore réticent Le Figaro, Jeudi 11 Février 2010, ENQUÊTE; Pg. 18, 493 mots, Saint-Paul, Patrick
80	L'Europe s'engage à soutenir la Grèce; Les modalités techniques de l'aide financière de la zone euro ne sont pas encore arrêtées, en raison d'un manque de consensus au sein de la coalition Allemande. Le Figaro, Vendredi 12 Février 2010, ENQUÊTE; Pg. 20, 532 mots, Mevel, Jean-Jacques
81	L'ANALYSE; Un gouvernement économique pour l'Europe Le Figaro, Samedi 13 Février 2010, OPINIONS; Pg. 21, 643 mots, Robin, Jean-Pierre
82	Dettes grecques : Goldman Sachs au banc des accusés; La chancelière Allemande, Angela Merkel, a jugé « scandaleux » que les banques aient aidé à masquer les comptes de certains États. Le Figaro, Jeudi 18 Février 2010, ENTREPRISES; Pg. 23, 610 mots, Lachèvre, Cyrille, Chaperon, Isabelle
83	Il faut cesser de tricher avec l'euro! Le Figaro, Samedi 20 Février 2010, DÉBATS; Pg. 16, 2019 mots, Bonavita, Marie-Laetitia
84	LIBRES ÉCHANGES; L'opinion publique Allemande impose ses normes aux autres Européens; Des retraites aux déficits budgétaires, les pays les plus rigoureux estiment légitime de faire prévaloir leurs conceptions. Le Figaro, Lundi 22 Février 2010, DÉCRYPTAGE; Pg. 27, 888 mots
85	La Grèce, en crise, cherche de l'argent frais; Plusieurs banques Allemandes ont indiqué qu'elles ne souscriraient plus de nouvelles obligations grecques. Le Figaro, Samedi 27 Février 2010, ENQUÊTE; Pg. 20, 579 mots, Bouilhet, Alexandrine
86	Bruxelles et Berlin exigent d'Athènes un nouveau tour de vis budgétaire; Le gouvernement doit annoncer de nouvelles mesures d'austérité cette semaine. Le Figaro, Mardi 2 Mars 2010, ÉCONOMIE; Pg. 21, 490 mots, Bouilhet, Alexandrine
87	Bruxelles veut un Fonds monétaire européen; La Commission européenne expose ses idées en interne aujourd'hui à Bruxelles. Berlin pose ses conditions. Le Figaro, Mardi 9 Mars 2010, ÉCONOMIE; Pg. 19, 585 mots, Gallen, Claire
88	La crise grecque crée des tensions franco-Allemande; La ministre française de l'Économie s'est interrogée hier sur le modèle Allemand basé sur les exportations. Un modèle dont elle « n'est pas sûre (...)qu'il soit viable à long terme » pour la zone euro. Le Figaro, Mardi 16 Mars 2010,

	ÉCONOMIE; Pg. 27, 681 mots, Gallen, Claire
89	Euro: Merkel veut exclure les mauvais élèves; La chancelière réagit vivement aux critiques sur le modèle économique Allemand. Le Figaro, Jeudi 18 Mars 2010, ÉCONOMIE; Pg. 20, 571 mots, Saint-Paul, Patrick
90	Köhler, le «fantôme du château de Bellevue»; Le président Allemand est absent de la scène politique depuis plusieurs mois. Le Figaro, Jeudi 18 Mars 2010, EUROPE; Pg. 9, 511 mots, Saint-Paul, Patrick
91	L'ANALYSE; Le FMI sauveur ou repoussoir pour l'euro? Le Figaro, Samedi 20 Mars 2010, OPINIONS; Pg. 19, 652 mots, Robin, Jean-Pierre
92	L'Europe se divise sur une aide à la Grèce; Bruxelles fait pression sur Berlin pour obtenir un plan d'aide à Athènes lors du Conseil européen. Le Figaro, Mardi 23 Mars 2010, ÉCONOMIE; Pg. 27, 505 mots, Gallen, Claire
93	Aide à la Grèce: Merkel fait monter les enchères; Pour obtenir l'accord de Berlin, Paris est prêt à accepter l'intervention du FMI dans la zone euro. Van Rompuy pourrait convoquer un sommet de l'Eurogroupe demain. Le Figaro, Mercredi 24 Mars 2010, ENQUÊTE; Pg. 18, 569 mots, Mevel, Jean-Jacques
94	Merkel joue de la crise grecque pour reprendre pied; La chancelière donne de la voix en Europe pour éviter la déroute de son camp lors des régionales du 9mai en Allemagne. Le Figaro, Jeudi 25 Mars 2010, EUROPE; Pg. 9, 531 mots, Saint-Paul, Patrick
95	Dame Europe ou Frau Germania? Le Figaro, Vendredi 26 Mars 2010, DÉBATS; Pg. 14, 1127 mots, fischer, Joschka
96	L'Europe accouche d'un accord sur la Grèce; Angela Merkel et Nicolas Sarkozy ont trouvé un compromis sur un soutien financier à la Grèce. Le mécanisme qui fait intervenir le FMI sera valable pour d'autres pays de la zone euro. Le Figaro, Vendredi 26 Mars 2010, ENQUÊTE; Pg. 18, 615 mots, Mevel, Jean-Jacques
97	L'Allemagne décomplexée impose son orthodoxie financière Le Figaro, Vendredi 26 Mars 2010, ENQUÊTE; Pg. 18, 468 mots, Saint-Paul, Patrick
98	Les leçons amères de la crise grecque Le Figaro, Samedi 27 Mars 2010, OPINIONS; Pg. 19, 612 mots, Mevel, Jean-Jacques
99	Lagarde au Conseil des ministres Allemand ; La ministre de l'Économie sera la première ministre française à assister à ce Conseil. Un geste qui vise à resserrer les liens avec Berlin. Le Figaro, Mercredi 31 Mars 2010, ÉCONOMIE; Pg. 23, 529 mots, Visot, Marie
100	Allemagne, dette et déficits: gare aux contresens! Le Figaro, Mardi 6 Avril 2010, DÉBATS; Pg. 18, 895 mots, Breton, Thierry
101	Le baptême d'une Europe germano-russe Le Figaro, Mardi 13 Avril 2010, DÉBATS; Pg. 18, 1067 mots, Glucksmann, André
102	La crise grecque met Merkel en difficulté; La chancelière est de plus en plus critiquée pour avoir accepté de participer au plan européen de financement de la Grèce. Une telle aide pourrait être jugée anticonstitutionnelle en Allemagne. Le Figaro, Jeudi 15 Avril 2010, ÉCONOMIE; Pg. 21, 508 mots, Saint-Paul, Patrick
103	Athènes sollicite l'aide de l'Europe et du FMI; Washington appuie la demande grecque. Mais Berlin pose ses conditions avant de débours sa part, évaluée à 8milliards d'euros. Le Figaro, Samedi 24 Avril 2010, ENQUÊTE; Pg. 22, 626 mots, Rodier, Arnaud
104	Berlin menace de dire non à Athènes; Certains élus conservateurs réclament une sortie de la Grèce de la zone euro. Le Figaro, Lundi 26 Avril 2010, ÉCONOMIE; Pg. 23, 485 mots, Saint-Paul, Patrick
105	Athènes promet une nouvelle purge pour satisfaire Berlin; Angela Merkel a confirmé, hier, l'aide Allemande à la Grèce avant le 19mai, mais elle la conditionne à de nouvelles mesures d'austérité. Le Figaro, Mardi 27 Avril 2010, ÉCONOMIE; Pg. 18, 705 mots, Visot, Marie
106	La stratégie d'Angela Merkel critiquée Le Figaro, Jeudi 29 Avril 2010, ENQUÊTE; Pg. 18, 494 mots, Saint-Paul, Patrick
107	La France et l'Allemagne demandent un effort à leurs banques Le Figaro, Mercredi 5 Mai 2010,

	ENQUÊTE; Pg. 18, 580 mots, Chaperon, Isabelle
108	Berlin évalue à 150 milliards les besoins de financement d'Athènes Le Figaro, Mercredi 5 Mai 2010, ENQUÊTE; Pg. 18, 492 mots, Bouilhet, Alexandrine
109	Les marchés financiers dévissent encore; L'euro chute, les taux grecs et portugais se tendent encore et les indices boursiers plongent. Le Figaro, Jeudi 6 Mai 2010, ENQUÊTE; Pg. 20, 532 mots, Bodescot, Anne
110	L'Élysée a joué de patience pour convaincre Berlin d'agir Le Figaro, Vendredi 7 Mai 2010, INTERNATIONAL; Pg. 8, 492 mots, Jaigu, Charles
111	Merkel et Sarkozy prônent la rigueur pour sauver l'euro; Le sommet européen, ce soir, doit transformer les intentions en décisions concrètes. Le Figaro, Vendredi 7 Mai 2010, INTERNATIONAL; Pg. 8, 606 mots, Mevel, Jean-Jacques
112	Zone euro: un sommet pour stopper la crise; Précédé d'une téléconférence des ministres des Finances du G7, le sommet de l'Eurogroupe, hier soir à Bruxelles, devait s'engager à renforcer la discipline budgétaire de la zone euro pour calmer les marchés et stabiliser l'euro. Le Figaro, Samedi 8 Mai 2010, ENQUÊTE; Pg. 20, 610 mots, Gallen, Claire
113	L'élection régionale qui menace Angela Merkel; La Rhénanie du Nord-Westphalie détient la clé de la Chambre haute. Le Figaro, Samedi 8 Mai 2010, EUROPE; Pg. 9, 812 mots, Saint-Paul, Patrick
114	Angela Merkel perd sa majorité parlementaire; La défaite de son parti en Rhénanie-du-Nord-Westphalie pourrait à terme entraîner des élections anticipées. Le Figaro, Lundi 10 Mai 2010, EUROPE; Pg. 6, 680 mots, Saint-Paul, Patrick
115	L'ANALYSE; D'un mal financier à un bien politique Le Figaro, Mardi 11 Mai 2010, OPINIONS; Pg. 15, 623 mots, Girard, Renaud
116	Merkel révisé ses priorités après la défaite; La chancelière remet à plus tard les baisses d'impôts promises à ses alliés libéraux. Le Figaro, Mardi 11 Mai 2010, EUROPE; Pg. 8, 661 mots, Saint-Paul, Patrick
117	L'Eurogroupe dédramatise la baisse de l'euro; La chute de l'euro inquiète surtout l'Allemagne, décidée à imposer la rigueur budgétaire à ses voisins. Le Figaro, Mardi 18 Mai 2010, ENQUÊTE; Pg. 20, 473 mots, Gallen, Claire
118	L'ANALYSE; Zone euro: Merkel n'a pas perdu la main Le Figaro, Mercredi 19 Mai 2010, OPINIONS; Pg. 17, 658 mots, Bouilhet, Alexandrine
119	Merkel exhorte l'Europe à s'inspirer de l'Allemagne; La chancelière a défendu hier le plan de sauvetage de la zone euro devant le Bundestag, appelant l'Europe à se doter de la discipline budgétaire à l'Allemande. Le Figaro, Jeudi 20 Mai 2010, ÉCONOMIE; Pg. 19, 540 mots, Saint-Paul, Patrick
120	La nouvelle Allemagne entre fiertés et inquiétudes Le Figaro, Jeudi 20 Mai 2010, RECTO; Verso; Pg. 2, 1573 mots, Saint-Paul, Patrick
121	Cameron à Paris pour son premier déplacement; Le premier ministre britannique dîne ce soir à l'Élysée avant de se rendre à Berlin. Le Figaro, Jeudi 20 Mai 2010, EUROPE; Pg. 8, 601 mots, Vanlerberghe, Cyrille
122	Déficits: l'Europe prête à des sanctions; Les ministres européens des Finances sont d'accord pour de nouvelles mesures répressives «financières et non financières» contre les États les plus laxistes. Le Figaro, Samedi 22 Mai 2010, ENQUÊTE; Pg. 18, 505 mots, Gallen, Claire
123	Paris et Berlin accordent leurs violons sur la crise Le Figaro, Samedi 22 Mai 2010, EUROPE; Pg. 6, 510 mots, Mevel, Jean-Jacques
124	La rigueur, vertu ou névrose Allemande? Le Figaro, Lundi 24 Mai 2010, DÉBATS; Pg. 14, 697 mots, HUREAUX, Roland
125	L'austérité gagne du terrain en Europe du Sud Le Figaro, Mardi 25 Mai 2010, ÉCONOMIE; Pg. 23, 540 mots, Cheyvialle, Anne
126	LIBRES ÉCHANGES; L'État français finance plus des deux tiers de sa dette à l'étranger; C'est une constante depuis dix ans, notre endettement est géré à très bon compte. Une bonne chose en soi, mais dont les effets sont pervers. Le Figaro, Mardi 25 Mai 2010, DÉCRYPTAGE; Pg. 27,

	922 mots
127	Geithner alerte Berlin contre l'excès d'austérité; Le secrétaire américain au Trésor s'est entretenu, hier, à Berlin, avec le ministre Allemand des Finances. Il a invité l'Europe, et notamment l'Allemagne, à en faire plus pour soutenir la croissance mondiale. Le Figaro, Vendredi 28 Mai 2010, ÉCONOMIE; Pg. 23, 598 mots, Saint-Paul, Patrick
128	Le président Allemand, Horst Köhler, démissionne; De retour d'une visite en Afghanistan, il a tenu des propos qui ont fait scandale. Le Figaro, Mardi 1 Juin 2010, INTERNATIONAL; Pg. 5, 490 mots, Saint-Paul, Patrick
129	Une femme pourrait accéder à la présidence Allemande; Ursula von der Leyen, ministre des Affaires sociales de Merkel, fait figure de favorite pour succéder à Köhler. Le Figaro, Mercredi 2 Juin 2010, EUROPE; Pg. 7, 561 mots, Saint-Paul, Patrick
130	Angela Merkel désavouée par son parti; Sa candidate pour la présidence a été écartée au profit de Christian Wulff. Le Figaro, Samedi 5 Juin 2010, EUROPE; Pg. 7, 582 mots, Saint-Paul, Patrick
131	L'Allemagne se prépare à tailler dans ses prestations sociales Le Figaro, Lundi 7 Juin 2010, ÉCONOMIE; Pg. 25, 464 mots, Bruneau, Caroline
132	Euro: Angela Merkel tend la main à Nicolas Sarkozy, reçu aujourd'hui à Berlin Le Figaro, Lundi 7 Juin 2010, ÉCONOMIE; Pg. 25, 498 mots
133	Sarkozy et Merkel en panne d'accord; Paris et Berlin cherchent un compromis sur les mesures à prendre pour sortir de la crise financière. Le Figaro, Samedi 12 Juin 2010, EUROPE; Pg. 5, 581 mots, Saint-Paul, Patrick
134	Les clés de la crise sont à Berlin Le Figaro, Samedi 19 Juin 2010, OPINIONS; Pg. 17, 788 mots, Adler, Alexandre
135	Lutte d'influence en coulisses à la BCE; La fin du mandat de Jean-Claude Trichet, fin 2011, attise les rivalités. Le Figaro, Jeudi 24 Juin 2010, ÉCONOMIE; Pg. 21, 464 mots, Gallen, Claire
136	Angela Merkel prise dans la nasse du scrutin présidentiel; Cette élection qui se déroule aujourd'hui pourrait virer au désastre pour la chancelière si son candidat est défait. Le Figaro, Mercredi 30 Juin 2010, EUROPE; Pg. 8, 514 mots, Saint-Paul, Patrick
137	Les mauvais calculs d'Angela Le Figaro, Samedi 10 Juillet 2010, OPINIONS; Pg. 17, 792 mots, Adler, Alexandre
138	Affaiblie à Berlin, Merkel joue l'entente avec Paris Le Figaro, Jeudi 22 Juillet 2010, EUROPE; Pg. 4, 569 mots, Saint-Paul, Patrick
139	Analyse; L'Allemagne face à la tentation risquée du cavalier seul Le Monde, 1 juin 2011 mercredi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 18, 859 mots
140	Barack Obama redécouvre l'Europe Le Monde, 9 juin 2011 jeudi, INTERNATIONAL; Pg. 4, 814 mots, Corine Lesnes
141	Le point de vue des chroniqueurs de l'agence économique Reuters Breakingviews; L'Allemagne durcit ses exigences dans la crise grecque Le Monde, 10 juin 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 20, 526 mots
142	La France et l'Allemagne ne sont toujours pas d'accord sur la participation du secteur privé au plan d'aide Le Monde, 11 juin 2011 samedi, EUROPE; Pg. 6, 673 mots, Philippe Ricard
143	Le Mur aurait eu 50 ans le 13 août, Berlin se souvient Le Monde, 17 juin 2011 vendredi, INTERNATIONAL; Pg. 5, 499 mots
144	M. Sarkozy et Mme Merkel continuent de s'opposer Le Monde, 17 juin 2011 vendredi, INTERNATIONAL; Pg. 4, 567 mots, Philippe Ricard
145	Analyse; Guérilla à hauts risques entre Berlin et la Banque centrale européenne Le Monde, 18 juin 2011 samedi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 24, 862 mots
146	Angela Merkel fait un pas pour le sauvetage de la Grèce Le Monde, 19 juin 2011 dimanche, INTERNATIONAL; Pg. 6, 790 mots, Frédéric Lemaître et Arnaud Leparmentier
147	Dossier; Crise grecque L'Europe peut-elle encore éviter la contagion ? Le Monde, 21 juin 2011 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 1, 1195 mots, Adrien de Tricornot

148	LE BLOG DU JOUR " Démystifier la finance ", par Georges Ugeux, banquier d'affaires; Les pièges à éviter pour déminer la crise grecque Le Monde, 21 juin 2011 mardi, EN LIGNE; Pg. 2, 583 mots
149	En Allemagne, la fronde contre l'aide aux Etats " défaillants " prend de l'ampleur Le Monde, 21 juin 2011 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 4, 678 mots, Frédéric Lemaître
150	Ce que prépare Bruxelles pour éviter une autre crise grecque Le Monde, 23 juin 2011 jeudi, L'OEIL DU MONDE; Pg. 17, 633 mots, Philippe Ricard
151	Berlin est en train d'assouplir sa position sur la contribution des banques privées Le Monde, 24 juin 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 19, 774 mots, Frédéric Lemaître
152	L'Europe étudie le plan français associant le secteur privé au sauvetage de la Grèce Le Monde, 29 juin 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 17, 912 mots, Cécile de Corbière, Cécile Boutelet (à Berlin) et Philippe Ricard (à Bruxelles)
153	16 ENTRETIEN; M. Westerwelle : " Ni l'Europe ni l'euro ne sont en crise " Le Monde, 1 juillet 2011 vendredi, EUROPE; Pg. 7, 892 mots, Propos recueillis par Frédéric Lemaître
154	La Cour constitutionnelle Allemande examine la légalité de l'aide à la Grèce Le Monde, 7 juillet 2011 jeudi, EUROPE; Pg. 10, 747 mots, Cécile Boutelet
155	L'Allemagne propose de nouveau de rééchelonner la dette grecque Le Monde, 8 juillet 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 16, 493 mots, Philippe Ricard
156	L'introuvable compromis pour sauver la zone euro Le Monde, 15 juillet 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 9, 687 mots
157	ENTRETIEN; " Sortir de l'euro permettrait à la Grèce de repartir " Le Monde, 16 juillet 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 940 mots, Propos recueillis par Cécile Boutelet
158	Que reste-t-il quand l'Allemagne fait défaut ? Le Monde, 21 juillet 2011 jeudi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 16, 1243 mots
159	Sarkozy-Merkel : le rendez-vous de l'euro Le Monde, 21 juillet 2011 jeudi, UNE; Pg. 1, 919 mots, Philippe Ricard (à Bruxelles) et Cécile Prudhomme
160	Editorial; La chancelière et le président face à l'Histoire Le Monde, 21 juillet 2011 jeudi, UNE; Pg. 1, 502 mots, Erik Izraelewicz
161	De la contagion généralisée à la solution fédérale : les cinq scénarios possibles Le Monde, 21 juillet 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 1035 mots, P. Ri.
162	Mme Merkel critiquée pour son manque de vision européenne Le Monde, 21 juillet 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 13, 670 mots, Cécile Boutelet
163	Grèce : Berlin et Paris s'accordent sur un défaut partiel Le Monde, 22 juillet 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 10, 847 mots, Philippe Ricard (avec Frédéric Lemaître à Berlin)
164	Grèce : l'Europe frappe fort pour sauver la zone euro Le Monde, 23 juillet 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 10, 972 mots, Philippe Ricard
165	L'Allemagne accueille l'accord avec optimisme mais estime que des questions restent en suspens Le Monde, 23 juillet 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 591 mots, Frédéric Lemaître
166	La folle nuit de Berlin Le Monde, 26 juillet 2011 mardi, PAGE TROIS; Pg. 3, 1042 mots, Frédéric Lemaître et Philippe Ricard
167	RÉCIT; Comment M. Sarkozy et Mme Merkel ont convaincu la BCE de voler au secours de Rome et Madrid Le Monde, 9 août 2011 mardi, INTERNATIONAL; Pg. 4, 794 mots, Arnaud Leparmentier
168	Allemagne : Mme Merkel fragilisée au sein de son parti Le Monde, 9 août 2011 mardi, INTERNATIONAL; Pg. 6, 750 mots, Frédéric Lemaître
169	L'Allemagne rechigne à réformer le Fonds européen de stabilité financière Le Monde, 10 août 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 566 mots, Frédéric Lemaître
170	La zone euro ne peut se réduire à une coopération intergouvernementale Le Monde, 11 août 2011 jeudi, DÉBATS; Pg. 15, 1223 mots
171	M. Sarkozy scrute le débat politique sur l'euro à Berlin Le Monde, 13 août 2011 samedi,

	ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 9, 685 mots, Frédéric Lemaître (à Berlin) et Arnaud Leparmentier
172	Euro-obligations : à Berlin, le tabou se lève peu à peu Le Monde, 16 août 2011 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 10, 886 mots, Frédéric Lemaître avec Claire Gatinois
173	En Allemagne, la croissance a été presque nulle au deuxième trimestre Le Monde, 17 août 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 549 mots, Cécile Boutelet
174	Editorial; Les limites du volontarisme Le Monde, 18 août 2011 jeudi, UNE; Pg. 1, 487 mots
175	Euro : Paris et Berlin se font architectes, pas pompiers Le Monde, 18 août 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 901 mots, Frédéric Lemaître avec Jean-Pierre Stroobants (à Bruxelles)
176	Le couple franco-Allemand veut un taux d'impôt commun sur les sociétés dès 2013 Le Monde, 18 août 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 470 mots, F. Le.
177	Refroidis avant même le sommet de Paris, les marchés s'inquiètent surtout de la faiblesse de la croissance Le Monde, 18 août 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 13, 531 mots, Claire Gatinois
178	Le point de vue des chroniqueurs de l'agence économique Reuters Breakingviews; De Paris à Washington, les lois sur l'équilibre budgétaire ont la cote Le Monde, 19 août 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 570 mots
179	Crise : la fausse solution des conservateurs Le Monde, 20 août 2011 samedi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 16, 822 mots
180	ENTRETIEN; " S'il y avait un vote, une majorité très solide de députés Allemands voteraient en faveur des euro-obligations " Le Monde, 25 août 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 15, 777 mots, Propos recueillis par Frédéric Lemaître
181	Non à la constitution rampante d'une " Europe des dettes " Le Monde, 25 août 2011 jeudi, DÉBATS; Pg. 18, 1332 mots
182	46 Taux et changes; Le pragmatisme de la BCE irrite les Allemands Le Monde, 28 août 2011 dimanche, DÉBATS; Pg. 14, 612 mots, Marie de Vergès
183	En Allemagne, les partisans de plus d'intégration en Europe donnent de la voix Le Monde, 6 septembre 2011 mardi, EUROPE; Pg. 8, 800 mots, Frédéric Lemaître
184	ENTRETIEN; Gerhard Schröder : " Il nous faut une Europe plus européenne, plus intégrée " Le Monde, 7 septembre 2011 mercredi, INTERNATIONAL; Pg. 6, 817 mots, Propos recueillis par Philippe Ricard
185	Editorial; Les malheurs de la Banque centrale européenne Le Monde, 11 septembre 2011 dimanche, UNE; Pg. 1, 495 mots
186	Critiquée en Allemagne, la BCE se déchire en interne Le Monde, 11 septembre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 812 mots, Cécile Prudhomme
187	L'Europe alarme Américains et pays émergents Le Monde, 15 septembre 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 17, 836 mots, Alain Faujas
188	Paris et Berlin affichent leur unité dans la tourmente Le Monde, 15 septembre 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 18, 991 mots, Arnaud Leparmentier et Cécile Prudhomme
189	Entre chaos et saut fédéral, la zone euro tâtonne pour trouver la formule miracle Le Monde, 16 septembre 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 17, 916 mots, Philippe Ricard
190	L'ÉCLAIRAGE L; e choix cornélien de Berlin Le Monde, 20 septembre 2011 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 2, 1215 mots
191	Le point de vue des chroniqueurs de l'agence économique Reuters Breakingviews; Crise de l'Union européenne : à Berlin, le ton a changé Le Monde, 20 septembre 2011 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 17, 546 mots
192	Outre-Rhin, le second plan d'aide à Athènes divise Le Monde, 28 septembre 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 15, 707 mots, Frédéric Lemaître
193	Editorial; Face à la crise de l'euro, le bon choix de Berlin Le Monde, 1 octobre 2011 samedi, UNE; Pg. 1, 492 mots
194	DETTE; Angela Merkel obtient le soutien de sa majorité sur le plan d'aide à la Grèce Le

	Monde, 1 octobre 2011 samedi, INTERNATIONAL; Pg. 5, 663 mots, Frédéric Lemaître
195	DETTE; Les Pays-Bas, la Slovaquie et Malte doivent encore ratifier le plan d'aide à la Grèce Le Monde, 1 octobre 2011 samedi, EUROPE; Pg. 6, 671 mots, Philippe Ricard
196	Le moteur franco-Allemand en panne Le Monde, 1 octobre 2011 samedi, DÉBATS; Pg. 16, 595 mots
197	La crise de la zone euro rend la gauche fédéraliste Le Monde, 5 octobre 2011 mercredi, INTERNATIONAL; Pg. 3, 1041 mots, Philippe Ricard
198	Soudain, " le temps presse " pour recapitaliser les banques Le Monde, 7 octobre 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 782 mots, Claire Gatinois et Philippe Ricard (bureau européen)
199	L'Europe enfin au chevet de ses banques Le Monde, 8 octobre 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 758 mots, Claire Gatinois et Philippe Ricard (bureau européen)
200	Banques : les 40 jours qui ont fait bouger l'Europe Le Monde, 9 octobre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 729 mots, Philippe Ricard
201	Banques : la recapitalisation bute sur les " détails " Le Monde, 11 octobre 2011 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 16, 723 mots, Arnaud Leparmentier
202	En Allemagne, évoquer la sortie d'Athènes de la zone euro ne fait plus recette Le Monde, 12 octobre 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 15, 504 mots, Frédéric Lemaître
203	L'économie Allemande va, elle aussi, brutalement décélérer Le Monde, 15 octobre 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 516 mots, Frédéric Lemaître
204	Les " égoïstes " de la zone euro : pourquoi ils renâclent à aider les " maillons faibles " Le Monde, 15 octobre 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 744 mots, Claire Gatinois
205	Le compte à rebours pour sauver l'euro a commencé Le Monde, 20 octobre 2011 jeudi, UNE; Pg. 1, 1001 mots, Arnaud Leparmentier
206	Editorial; La présidentielle sous surveillance Le Monde, 20 octobre 2011 jeudi, UNE; Pg. 1, 529 mots
207	Le sommet de crise qui éclipse les adieux de Trichet Le Monde, 21 octobre 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 17, 703 mots, Frédéric Lemaître (à Berlin); Arnaud Leparmentier; Cécile Prudhomme (à Francfort); Philippe Ricard (à Bruxelles)
208	L'Allemagne bloque le sauvetage de la zone euro Le Monde, 22 octobre 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 719 mots, Frédéric Lemaître (à Berlin); Arnaud Leparmentier (à Paris); Philippe Ricard (à Bruxelles)
209	La crise ? " Quelle crise ? ", répondent, pour le moment, les PME Allemandes Le Monde, 23 octobre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 1001 mots, Cécile Boutelet
210	L'Europe veut effacer plus de 50 % de la dette grecque Le Monde, 23 octobre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 1040 mots, Claire Gatinois, Cécile Prudhomme, et Philippe Ricard (bureau européen)
211	Nicolas Sarkozy L'obsession de la crise Le Monde, 23 octobre 2011 dimanche, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 14, 1621 mots, Raphaëlle Bacqué et Arnaud Leparmentier
212	La crise financière actuelle a l'étrange parfum des années 1930 Le Monde, 25 octobre 2011 mardi, DÉBATS; Pg. 21, 1152 mots
213	L'Europe fait resurgir les fractures de Maastricht Le Monde, 25 octobre 2011 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 1257 mots, Arnaud Leparmentier et Philippe Ricard
214	De la crise de l'euro à celle de l'Europe politique Le Monde, 26 octobre 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 2, 2052 mots, Arnaud Leparmentier
215	La crise européenne; Les intellectuels européens au secours de l'Europe Le Monde, 26 octobre 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 9, 597 mots, Nicolas Truong
216	La crise européenne; Les sept personnages-clés avec lesquels doit composer Angela Merkel Le Monde, 26 octobre 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 4, 600 mots, Frédéric Lemaître
217	La crise européenne; L'intervention Allemande suspendue à l'accord des députés Le Monde, 26

	octobre 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 6, 502 mots, Frédéric Lemaître
218	Euro : de quoi l'Allemagne a-t-elle peur ? Le Monde, 27 octobre 2011 jeudi, DÉBATS; Pg. 19, 984 mots
219	C'est tout vu! Chronique télé; Eurosuspense Le Monde, 28 octobre 2011 vendredi, DERNIÈRE HEURE; Pg. 28, 470 mots, par Isabelle Talès
220	Les banques Allemandes seront peu affectées par la décote de la dette grecque Le Monde, 29 octobre 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 522 mots, Cécile Boutelet
221	Angela Merkel aura bénéficié d'un répit de courte durée après le sommet européen Le Monde, 30 octobre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 13, 488 mots, Frédéric Lemaître
222	France-Allemagne : la fracture ? Le Monde, 1 novembre 2011 mardi, DÉBATS; Pg. 16, 1692 mots
223	Le G20 s'ouvre sur une crise européenne Le Monde, 3 novembre 2011 jeudi, UNE; Pg. 1, 1025 mots, Arnaud Leparmentier avec Claire Guélaud et Frédéric Lemaître
224	Le maintien ou non dans l'euro en question Le Monde, 4 novembre 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 567 mots, Alain Faujas et Arnaud Leparmentier
225	Après la Grèce, l'Italie sous surveillance Le Monde, 5 novembre 2011 samedi, INTERNATIONAL; Pg. 3, 993 mots, Alain Faujas et Arnaud Leparmentier
226	Impuissance au sommet Le Monde, 6 novembre 2011 dimanche, DÉBATS; Pg. 16, 1738 mots, Arnaud Leparmentier
227	Quatre scénarios pour empêcher la contagion à la Belgique ou à la France de la crise de la dette italienne Le Monde, 11 novembre 2011 vendredi, EUROPE; Pg. 4, 805 mots, Philippe Ricard
228	Analyse; Les Etats désunis d'Europe Le Monde, 12 novembre 2011 samedi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 17, 915 mots
229	ENTRETIEN; M. Schäuble pour une " vraie révolution " en Europe Le Monde, 13 novembre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 1361 mots, Propos recueillis par Frédéric Lemaître
230	Le " directoire " franco-Allemand irrite la zone euro Le Monde, 16 novembre 2011 mercredi, INTERNATIONAL; Pg. 3, 892 mots, Philippe Ricard
231	La BCE, le dernier rempart à la crise Le Monde, 16 novembre 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 13, 910 mots, Clément Lacombe et Philippe Ricard (à Bruxelles)
232	Editorial; Sur l'Europe, Londres doit choisir... ou se taire Le Monde, 16 novembre 2011 mercredi, UNE; Pg. 1, 510 mots
233	Euro : Sarkozy veut rassurer la France du " non " Le Monde, 18 novembre 2011 vendredi, POLITIQUE; Pg. 9, 776 mots, Arnaud Leparmentier et Philippe Ricard (à Bruxelles)
234	Et si l'Allemagne n'était pas si exemplaire... Le Monde, 20 novembre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 867 mots, Claire Gatinois et Frédéric Lemaître (à Berlin)
235	L'ÉCLAIRAGE L; a clé est à Berlin Le Monde, 22 novembre 2011 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 2, 1211 mots
236	Euro-obligations, discipline budgétaire : le cocktail fédéral de la Commission Le Monde, 22 novembre 2011 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 18, 757 mots, Philippe Ricard
237	Analyse; La réaction néogaulliste de Sarkozy Le Monde, 23 novembre 2011 mercredi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 20, 920 mots
238	Le débat sur la réforme des traités européens s'amplifie dans l'Union Le Monde, 24 novembre 2011 jeudi, INTERNATIONAL; Pg. 6, 487 mots, Arnaud Leparmentier et Philippe Ricard (à Bruxelles)
239	Editorial; Ce grand marchandage qui peut sauver l'euro Le Monde, 25 novembre 2011 vendredi, UNE; Pg. 1, 499 mots
240	Allemands et Français s'inquiètent de la crise mais sont divisés sur les solutions Le Monde, 25 novembre 2011 vendredi, EUROPE; Pg. 7, 543 mots, Pierre Jaxel-Truer
241	Pour la première fois, Berlin doit affronter la défiance des marchés Le Monde, 25 novembre

	2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 20, 802 mots, Clément Lacombe et Frédéric Lemaître (à Berlin)
242	La crainte de l'" Europe Allemande " resurgit chez les dirigeants français Le Monde, 25 novembre 2011 vendredi, EUROPE; Pg. 6, 1007 mots, Arnaud Leparmentier
243	Qui veut quoi dans les négociations européennes ? Le Monde, 25 novembre 2011 vendredi, EUROPE; Pg. 6, 847 mots, Philippe Ricard (Bruxelles, bureau européen)
244	Pas d'accord franco-Allemand pour sauver l'euro Le Monde, 26 novembre 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 785 mots, Arnaud Leparmentier
245	L'Allemagne adopte une ligne de négociation très dure sur l'euro Le Monde, 27 novembre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 804 mots, Arnaud Leparmentier
246	Les six pays triple A de la zone euro pourraient faire emprunt commun Le Monde, 29 novembre 2011 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 18, 795 mots, Frédéric Lemaître (à Berlin) et Philippe Ricard (à Bruxelles)
247	Analyse; Conseils d'entreprises aux Etats Le Monde, 30 novembre 2011 mercredi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 20, 913 mots
248	A Berlin, on refuse de céder à la pression des marchés Le Monde, 1 décembre 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 4, 486 mots, Claire Gatinois (à Berlin)
249	Paris et Berlin, l'impossible entente Le Monde, 1 décembre 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 3, 641 mots, Arnaud Leparmentier et Philippe Ricard (à Bruxelles)
250	M. Hollande critique M. Sarkozy en évitant d'attaquer Mme Merkel Le Monde, 2 décembre 2011 vendredi, INTERNATIONAL; Pg. 4, 806 mots, Thomas Wieder
251	Angela Merkel a raison Le Monde, 2 décembre 2011 vendredi, DÉBATS; Pg. 23, 704 mots
252	PORTRAIT; Jens Weidmann, le faucon de la Bundesbank Le Monde, 3 décembre 2011 samedi, INTERNATIONAL; Pg. 5, 949 mots, Frédéric Lemaître
253	Contrôle budgétaire plus strict, rôle de la BCE inchangé, Mme Merkel ne bouge pas Le Monde, 3 décembre 2011 samedi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 4, 519 mots, Frédéric Lemaître
254	Certains socialistes, derrière leur ligne Maginot Le Monde, 4 décembre 2011 dimanche, UNE; Pg. 1, 506 mots
255	PS et SPD, des cousins encore un peu éloignés Le Monde, 4 décembre 2011 dimanche, POLITIQUE; Pg. 8, 595 mots, Frédéric Lemaître
256	Britanniques et Polonais s'inquiètent de la mise en place d'une Europe à deux vitesses Le Monde, 4 décembre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 11, 785 mots, Arnaud Leparmentier, Philippe Ricard (à Bruxelles), avec Piotr Smolar
257	Helmut Schmidt, 92 ans, rappelle le SPD à l'Histoire Le Monde, 6 décembre 2011 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 16, 768 mots, Frédéric Lemaître
258	Préparatifs pour une succession " normale " à la tête du groupe Le Monde, 6 décembre 2011 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 18, 564 mots, D. G.
259	Editorial; L'accord Berlin-Paris, enfin une bonne note Le Monde, 7 décembre 2011 mercredi, UNE; Pg. 1, 497 mots
260	Sarkozy donne des garanties aux marchés, Merkel obtient de la rigueur budgétaire Le Monde, 7 décembre 2011 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 4, 989 mots, Arnaud Leparmentier
261	Angela Merkel affiche son intransigeance face à ses partenaires Le Monde, 9 décembre 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 4, 623 mots, Frédéric Lemaître
262	François Fillon en VRP du tandem franco-Allemand Le Monde, 9 décembre 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 4, 572 mots, Cécile Chambraud
263	Trois dossiers explosifs pour un Conseil européen qui s'annonce mal Le Monde, 9 décembre 2011 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 4, 608 mots, Ph. R.
264	L'Europe à 27, c'est fini Le Monde, 10 décembre 2011 samedi, UNE; Pg. 1, 991 mots, Philippe Ricard
265	Washington s'impatiente mais ne veut pas payer Le Monde, 10 décembre 2011 samedi,

	ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 4, 535 mots, Corine Lesnes
266	Crise de la zone euro : et si le pire était passé ? Le Monde, 11 décembre 2011 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 9, 885 mots, Arnaud Leparmentier
267	Lettre d'Allemagne; Berlin, laboratoire politique Le Monde, 13 décembre 2011 mardi, DERNIÈRE HEURE; Pg. 33, 909 mots
268	L'échec de " Merkozy " Le Monde, 13 décembre 2011 mardi, LE MONDE ECONOMIE; Pg. 2, 1228 mots
269	Analyse; Paris-Berlin, eurovisions divergentes Le Monde, 14 décembre 2011 mercredi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 25, 885 mots
270	La Bundesbank n'a pas très envie de prêter au FMI Le Monde, 15 décembre 2011 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 22, 501 mots, Frédéric Lemaître (Berlin, correspondant)
271	En Allemagne, la crise de l'euro fragilise la coalition d'Angela Merkel Le Monde, 16 décembre 2011 vendredi, EUROPE; Pg. 7, 552 mots, Frédéric Lemaître
272	La politique d'Angela Merkel vire à l'autocratie Le Monde, 16 décembre 2011 vendredi, DÉBATS; Pg. 25, 806 mots
273	International Chronique; Et Dieu, dans la crise de l'euro ? Le Monde, 23 décembre 2011 vendredi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 21, 1050 mots
274	Analyse; L'Europe de la marche arrière ? Le Monde, 24 décembre 2011 samedi, EDITORIAL - ANALYSES; Pg. 16, 897 mots
275	Le Parlement s'organise pour peser sur la négociation du traité à vingt-six Le Monde, 30 décembre 2011 vendredi, EUROPE; Pg. 6, 784 mots, Philippe Ricard
276	La BCE se dote d'un chef économiste non Allemand, une première depuis sa création Le Monde, 5 janvier 2012 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 18, 552 mots, Clément Lacombe
277	De la taxe Tobin à l'impôt de Bourse Le Monde, 10 janvier 2012 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 12, 789 mots, Arnaud Leparmentier
278	Nicolas Sarkozy et Angela Merkel exigent des décisions sur la Grèce Le Monde, 11 janvier 2012 mercredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 528 mots, Frédéric Lemaître et Arnaud Leparmentier
279	L'économie Allemande a enregistré une croissance de 3 % en 2011 Le Monde, 12 janvier 2012 jeudi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 19, 718 mots, Frédéric Lemaître
280	La perte du AAA, choc politique pour M. Sarkozy Le Monde, 15 janvier 2012 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 2, 1071 mots, Arnaud Leparmentier
281	REPORTAGE; L'accord sur la baisse des salaires a pu sauver l'usine Schleicher, à Berlin Le Monde, 17 janvier 2012 mardi, SOCIÉTÉ; Pg. 13, 734 mots, Cécile Boutelet
282	L'après- " Merkozy " s'écrit désormais à Berlin Le Monde, 24 janvier 2012 mardi, PLANETE; Pg. 6, 703 mots, Frédéric Lemaître
283	L'EUROPE QUI DOUTE; La crise de l'euro réveille des rancoeurs polonaises Le Monde, 26 janvier 2012 jeudi, EUROPA; Pg. 15, 800 mots, Piotr Gluchowski (Gazeta Wyborcza)
284	A Davos, Angela Merkel défend le " bon équilibre " au nom de la " crédibilité " Le Monde, 27 janvier 2012 vendredi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 512 mots, Alain Frachon
285	ENTRETIEN; " La première règle d'or est de ne pas réduire précipitamment l'endettement " Le Monde, 29 janvier 2012 dimanche, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 13, 856 mots, Propos recueillis par Claire Gatinois et Clément Lacombe
286	ENTRETIEN; " L'inflation n'est pas le problème, c'est la solution " Le Monde, 31 janvier 2012 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 1118 mots, Propos recueillis par Claire Gatinois et Clément Lacombe
287	A la BCE, Elpida et Rainer chantent " Aïda " Le Monde, 31 janvier 2012 mardi, ECONOMIE - ENTREPRISES; Pg. 14, 450 mots, Frédéric Lemaître (Berlin, correspondant)
288	Obama et Merkel se retrouvent à Washington; Le président américain et la chancelière Allemande ont accumulé ces derniers mois les sujets de désaccord. Le Figaro, Mardi 7 Juin 2011, EUROPE; Pg. 9, 586 mots, Saint-Paul, Patrick

289	Grèce: les Européens jouent la montre; Le compromis sur le nouveau plan d'aide est reporté à la mi-juillet. D'ici là, l'Europe devrait débloquer les fonds promis à Athènes. Nicolas Sarkozy rencontre aujourd'hui Angela Merkel pour la convaincre de faire un geste. Le Figaro, Vendredi 17 Juin 2011, ÉCONOMIE; Pg. 20, 649 mots, Saint-Paul, Patrick
290	Paris et Berlin d'accord pour sauver Athènes; Nicolas Sarkozy a convaincu la chancelière Angela Merkel que la participation des banques à un second plan de sauvetage de la Grèce devra se faire sur une base volontaire. Mais les modalités précises restent encore à définir. Le Figaro, Samedi 18 Juin 2011, ENQUÊTE; Pg. 26, 691 mots, Jaigu, Charles
291	Le nouveau «sphinx» de la BCE Le Figaro, Samedi 25 Juin 2011, DER; Pg. 20, 1077 mots, Heuzé, Richard
292	L'Europe a-t-elle des pulsions suicidaires? Le Figaro, Jeudi 30 Juin 2011, DÉBATS; Pg. 18, 1004 mots, fischer, Joschka
293	L'automobile tire le commerce extérieur Allemand; L'excédent du pays a encore bondi en mai, en partie grâce aux exportations de voitures vers la Chine. Le Figaro, Samedi 9 Juillet 2011, ENTREPRISES; Pg. 23, 450 mots, Pluyette, Cyrille
294	Partie en Afrique, Merkel est critiquée par la presse Allemande Le Figaro, Jeudi 14 Juillet 2011, ÉCONOMIE; Pg. 20, 504 mots, Saint-Paul, Patrick
295	Comment en finir avec l'euro fort Le Figaro, Mardi 19 Juillet 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 19, 825 mots, Kerdrel, Yves
296	Sauvetage de la Grèce: la France et l'Allemagne proposent la piste d'une taxe sur les banques Le Figaro, Mardi 19 Juillet 2011, ENQUÊTE; Pg. 22, 645 mots, Chaperon, Isabelle
297	Zone euro: vers un consensus à l'arraché; Alors que la contribution des banques se précise, Nicolas Sarkozy se rend aujourd'hui à Berlin pour négocier avec Angela Merkel avant le sommet européen extraordinaire de demain. Le Figaro, Mercredi 20 Juillet 2011, ENQUÊTE; Pg. 24, 779 mots, Bayart, Bertille, Chaperon, Isabelle
298	Accord en vue pour sauver l'euro; À la veille du sommet des chefs d'États européens, Nicolas Sarkozy et la chancelière Allemande Angela Merkel négociaient, hier à Berlin, un consensus sur l'aide à la Grèce. Le Figaro, Jeudi 21 Juillet 2011, ENQUÊTE; Pg. 24, 704 mots, Saint-Paul, Patrick, Jaigu, Charles
299	La zone euro éteint l'incendie grec; Le sommet exceptionnel réuni hier à Bruxelles devait à la fois donner un feu vert à un sauvetage de la Grèce et suffisamment de gages d'unité pour enrayer la contagion de la crise sur les marchés. Le Figaro, Vendredi 22 Juillet 2011, ENQUÊTE; Pg. 22, 728 mots, mével, jean jacques
300	Nicolas Sarkozy ressoude le couple franco-Allemand Le Figaro, Vendredi 22 Juillet 2011, ENQUÊTE; Pg. 22, 566 mots, Jaigu, Charles
301	Sarkozy plaide pour un «gouvernement économique» Le Figaro, Vendredi 22 Juillet 2011, ENQUÊTE; Pg. 22, 556 mots, Jaigu, Charles
302	Les barons de la CDU se rebiffent contre Merkel; La chancelière, dont la cote de popularité est descendue à 36%, focalise les critiques. Le Figaro, Mercredi 3 Août 2011, INTERNATIONAL; Pg. 6, 526 mots, Louis, Cyrille
303	La crise de la souveraineté en Europe Le Figaro, Vendredi 5 Août 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 19, 851 mots, fischer, Joschka
304	Crise: le front commun Sarkozy-Merkel; Paris et Berlin évoqueront aujourd'hui les problèmes de gouvernance dans la zone euro. Le Figaro, Mardi 16 Août 2011, ÉCONOMIE; Pg. 18, 570 mots, Crouzel, Cécile
305	La Bourse de Paris termine en légère hausse; Au lendemain du sommet franco-Allemand, le CAC40 a repris 0,73%, à 3254,34points. Mais les inquiétudes sur la crise de la dette en zone euro n'ont pas disparu, et les investisseurs restent très prudents. Le Figaro, Jeudi 18 Août 2011, MARCHÉS; Pg. 26, 472 mots, Triouleyre, Nicole
306	L'Allemagne révisé à la baisse ses prévisions de déficit; Berlin mise sur 1,5% du PIB en fin d'année. Une pression supplémentaire sur ses partenaires. Le Figaro, Mardi 23 Août 2011, ÉCONOMIE; Pg. 26, 458 mots, Lachèvre, Cyrille

307	Angela Merkel perd le soutien d'Helmut Kohl, son mentor; Distinguée par le magazine «Forbes», la chancelière est à la peine en Allemagne. Le Figaro, Vendredi 26 Août 2011, INTERNATIONAL; Pg. 8, 590 mots, philippot, david
308	L'Europe, nouvelle ligne de fracture dans le parti de Merkel; En réclamant une plus grande intégration européenne, plusieurs ténors de la CDU provoquent une véritable levée de boucliers. Le Figaro, Jeudi 1 Septembre 2011, EUROPE; Pg. 8, 550 mots, Saint-Paul, Patrick
309	L'aide à la Grèce suspendue à la décision de la Cour constitutionnelle Allemande; La Cour de Karlsruhe se prononce mercredi sur la validité de la première aide accordée à Athènes. Sa décision pourrait compliquer le vote du second plan. Le Figaro, Lundi 5 Septembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 22, 509 mots, Saint-Paul, Patrick
310	Merkel lutte pour sa survie politique Le Figaro, Lundi 5 Septembre 2011, RECTO; Verso; Pg. 2, 1690 mots, Saint-Paul, Patrick
311	La Cour constitutionnelle Allemande valide l'aide à la Grèce; La chancelière Angela Merkel doit maintenant convaincre son parti de voter le second plan à la fin du mois. Le Figaro, Jeudi 8 Septembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 22, 639 mots, Saint-Paul, Patrick
312	La BCE se déchire sur la stratégie pour sauver l'euro; Le chef économiste de la Banque centrale européenne, Jürgen Stark, a démissionné hier. Comme d'autres officiels Allemands, il est opposé au rachat de dette des États en difficulté. L'euro s'est effondré à 1,3650 dollar. Le Figaro, Samedi 10 Septembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 22, 686 mots, Rodier, Arnaud
313	Merkel veut éviter «un défaut incontrôlable de la Grèce»; La chancelière Allemande a mis un terme à la cacophonie régnant dans sa coalition, offrant un premier répit aux marchés. Le Figaro, Mercredi 14 Septembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 18, 631 mots, Visot, Marie
314	L'ANALYSE; La Grèce, un poison pour la coalition de Merkel Le Figaro, Jeudi 15 Septembre 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 17, 648 mots, Saint-Paul, Patrick
315	Le FMI s'inquiète de voir trop d'États pratiquer une purge budgétaire en même temps Le Figaro, Jeudi 15 Septembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 504 mots, Robin, Jean-Pierre
316	Les marchés misent sur l'axe Paris-Berlin; Les places européennes ont rebondi en attendant la conférence entre Nicolas Sarkozy, Angela Merkel et Georges Papandréou. Le Figaro, Jeudi 15 Septembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 21, 639 mots, Mevel, Jean-Jacques, Lachèvre, Cyrille
317	Le maire social-démocrate de Berlin en route pour un nouveau mandat; Renate Künast, leader des Verts, ne devrait pas parvenir à détrôner Klaus Wowereit. Le Figaro, Samedi 17 Septembre 2011, EUROPE; Pg. 9, 521 mots, Saint-Paul, Patrick
318	Angela Merkel dans la tourmente grecque Le Figaro, Mercredi 21 Septembre 2011, DÉBATS; Pg. 14, 893 mots, Le Gloannec, Anne-Marie
319	Des «eurobunds» avant les eurobonds Le Figaro, Samedi 24 Septembre 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 18, 875 mots, Didier, Michel
320	L'Allemagne vote le plan d'aide à la Grèce; Les députés Allemands ont ratifié à une très large majorité l'extension du Fonds européen de stabilité financière. Une victoire pour la chancelière Merkel qui soulage aussi la zone euro. Le Figaro, Vendredi 30 Septembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 511 mots, Saint-Paul, Patrick
321	Union sacrée en Allemagne sur l'aide à la Grèce; Les députés Allemands ont ratifié, à une très large majorité, l'extension du Fonds européen de stabilité financière. Une victoire pour la chancelière Merkel qui soulage aussi la zone euro. Le Figaro, Vendredi 30 Septembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 507 mots, Saint-Paul, Patrick
322	La conversion européenne de la gauche Allemande Le Figaro, Samedi 1 Octobre 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 19, 711 mots, Adler, Alexandre
323	L'Allemagne et l'Europe: le débat, enfin! Le Figaro, Jeudi 6 Octobre 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 14, 813 mots, UTERWEDDE, Henrik
324	Bruxelles pousse à recapitaliser les banques; La Commission veut que chaque pays membre renforce la solidité de ses établissements financiers. La chancelière Angela Merkel est prête à donner l'exemple. Le Figaro, Jeudi 6 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 18, 582 mots, Mevel, Jean-Jacques

325	Comment sauver l'euro? Le Figaro, Samedi 8 Octobre 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 16, 668 mots, Giuliani, Jean-Dominique
326	Banques: tensions à la veille de la rencontre Merkel-Sarkozy; Paris et Berlin divergent sur l'utilisation du Fonds européen d'urgence pour recapitaliser les établissements financiers. Le Figaro, Samedi 8 Octobre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 20, 771 mots, Visot, Marie
327	Sarkozy et Merkel s'entendent pour renforcer les banques; Paris et Berlin se donnent un mois pour peaufiner leur plan concret. Le Figaro, Lundi 10 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 22, 704 mots, Saint-Paul, Patrick
328	Zone euro: le nouveau plan connu le 23 octobre; Paris et Berlin comptent travailler «confidemment» au renforcement des banques et au sauvetage de la Grèce. Puis ils soumettront leurs pistes aux autres pays le 23 octobre. La méthode irrite certains de nos voisins. Le Figaro, Mardi 11 Octobre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 22, 592 mots, Auguste, Olivier, Mevel, Jean-Jacques
329	G20: Paris cherche à éviter les motifs de crispation; La France veut rassurer le reste du monde sur la crise de l'euro et propose que chaque pays prenne des mesures individuelles pour soutenir l'économie. Le Figaro, Samedi 15 Octobre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 25, 593 mots, Lachèvre, Cyrille
330	Crise de l'euro: négociations de la dernière chance; Avant un sommet européen, dimanche, décisif pour la zone euro, Nicolas Sarkozy s'est rendu en urgence hier à Francfort pour aplanir les divergences franco-Allemandes directement avec Angela Merkel. Le Figaro, Jeudi 20 Octobre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 21, 673 mots, Mevel, Jean-Jacques
331	Le discours d'adieu de Jean-Claude Trichet devant les pères fondateurs de l'Europe Le Figaro, Jeudi 20 Octobre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 21, 543 mots, Saint-Paul, Patrick
332	Vers une nouvelle architecture européenne Le Figaro, Vendredi 21 Octobre 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 17, 844 mots, Rousselin, Pierre
333	Ce n'est pas l'axe Paris-Berlin qui bloque, mais l'axe Nord-Sud Le Figaro, Vendredi 21 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 550 mots, Lachèvre, Cyrille
334	Crise de la dette: l'espoir d'un accord européen encore repoussé; D'abord prévu mardi dernier, le sommet de dimanche ne suffira pas. Un second est prévu dans les jours suivants. Le Figaro, Vendredi 21 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 525 mots, mével, jean jacques
335	Le courage politique de Jean-Claude Trichet Le Figaro, Samedi 22 Octobre 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 17, 1204 mots, Adler, Alexandre
336	Obligée de solliciter l'autorisation de son Parlement, Angela Merkel va gagner du temps jusqu'à mercredi Le Figaro, Samedi 22 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 541 mots, Saint-Paul, Patrick
337	Le monde s'inquiète du blocage européen; Les États-Unis, comme la Chine, ont manifesté hier leur agacement de voir l'Europe peiner à trouver une solution à la crise de sa dette. Une pression pas anodine à la veille de réunions cruciales ce week-end. Le Figaro, Samedi 22 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 594 mots, Mevel, Jean-Jacques
338	Euro: Merkel et Sarkozy condamnés à s'entendre Le Figaro, Samedi 22 Octobre 2011, RECTO; Verso; Pg. 2, 1592 mots, Jaigu, Charles, Saint-Paul, Patrick
339	Sarkozy et Merkel préparent une réponse globale à la crise; Le plan sera décidé mercredi soir. La France se résigne à ne pas adosser le fonds de stabilité à la BCE, comme l'exige depuis le début l'Allemagne. Le Figaro, Lundi 24 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 22, 595 mots, Mevel, Jean-Jacques
340	Le Bundestag Allemand, arbitre incontournable du débat européen Le Figaro, Mercredi 26 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 18, 605 mots, Saint-Paul, Patrick
341	Quatre enjeux fondamentaux pour l'avenir de la monnaie unique et de l'UE Le Figaro, Mercredi 26 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 18, 789 mots, Bayart, Bertille, Visot, Marie, Mevel, Jean-Jacques
342	Le rendez-vous européen de Sarkozy avant la présidentielle; Les 27 se retrouvent aujourd'hui à Bruxelles pour tenter de sauver l'euro. Le Figaro, Mercredi 26 Octobre 2011, POLITIQUE; Pg.

	3, 659 mots, Jaigu, Charles
343	Berlin en position de force Le Figaro, Jeudi 27 Octobre 2011, ENQUÊTE; Pg. 18, 502 mots, Saint-Paul, Patrick
344	BrunoLe Maire prône une relance avec l'Allemagne Le Figaro, Vendredi 28 Octobre 2011, DÉBATS; Pg. 17, 605 mots, Rousselin, Pierre
345	Les Allemands louent les nerfs d'acier de la chancelière ; À l'heure du bilan de mi-mandat, Merkel est complimentée de toutes parts. Le Figaro, Samedi 29 Octobre 2011, EUROPE; Pg. 9, 660 mots, Saint-Paul, Patrick
346	L'Europe règle ses comptes sous les yeux du monde réuni au G20 de Cannes; À la veille de l'ouverture officielle du sommet, les dirigeants européens ont tenu une réunion de crise extraordinaire pour riposter à la décision de la Grèce de faire un référendum sur le plan d'aide à Athènes. Le Figaro, Jeudi 3 Novembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 18, 678 mots, Lachèvre, Cyrille, Mevel, Jean-Jacques
347	L'Allemagne, seul pays de la zone euro à rassurer encore les investisseurs Le Figaro, Vendredi 4 Novembre 2011, ENTREPRISES; Pg. 19, 485 mots, Visot, Marie
348	La crise prend Hollande au dépourvu; Le candidat PS est contraint de mesurer ses critiques contre l'action de la France. Le Figaro, Samedi 5 Novembre 2011, POLITIQUE; Pg. 6, 673 mots, Waintraub, Judith
349	L'Europe au pied du mur pour sécuriser la zone euro; L'urgence, pour les dix-sept membres de l'Eurogroupe, qui se retrouvent aujourd'hui, est de trouver les mécanismes de financement du FESF. Le Figaro, Lundi 7 Novembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 25, 542 mots, Mevel, Jean-Jacques
350	L'Europe en manque de vision? Le Figaro, Vendredi 11 Novembre 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 15, 925 mots, Nye, Joseph
351	Merkel veut plus de fédéralisme; Le parti de la chancelière planche sur une modification des règles de fonctionnement de l'UE. Le Figaro, Vendredi 11 Novembre 2011, EUROPE; Pg. 7, 678 mots, Saint-Paul, Patrick
352	UE: Paris et Berlin divergent sur la réforme des traités ; La prééminence du duo Sarkozy-Merkel inquiète les partenaires européens. Le Figaro, Jeudi 17 Novembre 2011, INTERNATIONAL; Pg. 8, 630 mots, Barluet, Alain
353	Les Européens se divisent à nouveau sur la BCE; Paris relance l'idée de faire voler la Banque centrale au secours des pays les plus endettés. Berlin y met son veto. Le Figaro, Vendredi 18 Novembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 755 mots, Saint-Paul, Patrick, Mevel, Jean-Jacques, Auguste, Olivier
354	Réforme de l'UE: Merkel attend Cameron de pied ferme; La chancelière Allemande reçoit aujourd'hui son homologue britannique. Leurs conceptions de l'Europe s'affrontent. Le Figaro, Vendredi 18 Novembre 2011, EUROPE; Pg. 7, 543 mots, Saint-Paul, Patrick
355	Italie, Espagne... le nouvel équilibre de l'eurozone Le Figaro, Samedi 19 Novembre 2011, DÉBATS; Pg. 17, 779 mots, Adler, Alexandre
356	Unique certitude, la BCE, et elle seule, détient la solution à la crise Le Figaro, Samedi 19 Novembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 469 mots, Robin, Jean-Pierre
357	Berlin et Londres peinent à définir une Europe commune; Le premier ministre britannique demande à son tour à la chancelière Allemande d'infléchir sa position sur le rôle de la BCE face à la crise. Le Figaro, Samedi 19 Novembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 20, 552 mots, Saint-Paul, Patrick
358	Crise de la dette: Paris et Berlin cherchent la parade; Nicolas Sarkozy, Angela Merkel et l'Italien Mario Monti se retrouvent pour un minisommet à Strasbourg, sur fond de crise politique et institutionnelle de l'Europe. Le Figaro, Jeudi 24 Novembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 18, 617 mots, Mevel, Jean-Jacques
359	Sarkozy rejoint Merkel sur la réforme des traités européens; Le chef de l'État et la chancelière, qui rencontraient Mario Monti hier à Strasbourg, feront des propositions avant le Conseil européen du 9décembre. Le Figaro, Vendredi 25 Novembre 2011, ENQUÊTE; Pg. 18, 661

	mots, Barluet, Alain
360	L'Italie ne parvient pas à regagner la confiance des investisseurs; Rome a réussi à emprunter hier 10milliards d'euros, mais à prix d'or. Le Portugal et la Hongrie ont aussi subi les attaques des marchés. Le Figaro, Samedi 26 Novembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 24, 450 mots, Visot, Marie
361	Un pacte de stabilité renforcé pour sauver l'euro; Paris et Berlin finalisent leurs négociations pour un nouveau traité de gouvernance: plus intrusif, il poussera les États à faire des réformes structurelles. Une réponse politique, alors que sur les marchés la crise s'aggrave. Le Figaro, Lundi 28 Novembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 26, 631 mots, Lachèvre, Cyrille, Saint-Paul, Patrick
362	Sarkozy: les défis du discours de Toulon; Le chef de l'État n'a pas abandonné l'idée de faire voter la règle d'or budgétaire avant la fin du quinquennat. Le Figaro, Mardi 29 Novembre 2011, POLITIQUE; Pg. 3, 698 mots, Jaigu, Charles
363	Nicolas Sarkozy à l'heure de vérité européenne; Le chef de l'État présente ce soir à Toulon sa stratégie de sortie de crise. Le Figaro, Jeudi 1 Décembre 2011, POLITIQUE; Pg. 3, 638 mots, Jaigu, Charles
364	Hollande promet de tenir tête à l'Allemagne Le Figaro, Jeudi 1 Décembre 2011, POLITIQUE; Pg. 4, 498 mots, Barotte, Nicolas
365	Le plaidoyer du président pour une Europe politique; Le discours de Toulon a défini la méthode pour «refonder» l'Union. Le Figaro, Vendredi 2 Décembre 2011, POLITIQUE; Pg. 3, 723 mots, Barluet, Alain
366	La France et l'Allemagne, porteuses de l'avenir de l'euro et de l'Europe Le Figaro, Samedi 3 Décembre 2011, DÉBATS; Pg. 20, 1077 mots, Accoyer, Bernard
367	Juppé: «Non aux vieux démons de la germanophobie»; Le chef de la diplomatie dénonce l'attitude «irresponsable» du PS. Le Figaro, Samedi 3 Décembre 2011, POLITIQUE; Pg. 4, 603 mots, Rovan, Anne, Goulliaud, Philippe
368	Merkel «ne veut pas dominer l'Europe»; Face au Bundestag hier, la chancelière a plaidé pour une «union de stabilité» faisant régner la discipline budgétaire. Le Figaro, Samedi 3 Décembre 2011, POLITIQUE; Pg. 5, 787 mots, Saint-Paul, Patrick
369	S&P menace de dégrader la note financière de l'ensemble des pays de la zone euro; L'agence de notation a mis hier soir sous surveillance négative les 17 pays membres, y compris les 6pays les mieux notés -AAA- comme la France ou l'Allemagne. Elle invite la BCE à agir pour défendre la monnaie unique. Le Figaro, Mardi 6 Décembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 20, 707 mots, Lachèvre, Cyrille
370	Euro: l'accord de l'Élysée; Angela Merkel et Nicolas Sarkozy ont présenté hier leurs propositions pour sortir l'Europe de la crise. Le Figaro, Mardi 6 Décembre 2011, EUROPE; Pg. 2, 628 mots, Jaigu, Charles
371	Des sanctions «automatiques» si la discipline budgétaire n'est pas respectée Le Figaro, Mardi 6 Décembre 2011, EUROPE; Pg. 2, 604 mots, Visot, Marie
372	Merkel devra convaincre les «rebelles» dans son camp; Certains de ses alliés au Bundestag pourraient lui reprocher ses concessions. Le Figaro, Mardi 6 Décembre 2011, EUROPE; Pg. 6, 696 mots, Saint-Paul, Patrick
373	Berlin n'est plus immunisé contre la crise de la dette; Le meilleur élève de la zone euro est, lui aussi, menacé de dégradation de sa note. Le gouvernement se veut serein. Le Figaro, Mercredi 7 Décembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 24, 469 mots, Saint-Paul, Patrick
374	Cinq questions posées aux dirigeants européens; L'accord scellé entre Nicolas Sarkozy et Angela Merkel sera soumis demain aux Vingt-Sept, qui se retrouvent pour un sommet crucial à Bruxelles. Le diable pourrait se nicher dans les détails. Le Figaro, Mercredi 7 Décembre 2011, POLITIQUE; Pg. 4, 836 mots, mével, jean jacques
375	Règle d'or:Hollande cherche comment dire non; Pour le candidat du PS, Nicolas Sarkozy et Angela Merkel n'ont «pas pris la mesure de la crise». Le Figaro, Mercredi 7 Décembre 2011, POLITIQUE; Pg. 6, 735 mots, Barotte, Nicolas

376	Le Figaro Jeudi 8 Décembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 25, 643 mots, Mevel, Jean-Jacques
377	La Bourse de Paris prudente avant le sommet européen; Le CAC40 a perdu 0,11%. Les investisseurs étaient sur leurs gardes avant une rencontre des dirigeants européens demain et vendredi, décisive pour l'avenir de la zone euro. Le Figaro, Jeudi 8 Décembre 2011, MARCHÉS; Pg. 33, 507 mots, Rousseau, Herve
378	Ferme sur ses positions, Angela Merkel se dit prête pour un marathon Le Figaro, Vendredi 9 Décembre 2011, INTERNATIONAL; Pg. 4, 542 mots, Saint-Paul, Patrick
379	LIBRES ÉCHANGES; L'euro français est surévalué de 12% par rapport à l'euro Allemand; Plus que les déficits publics, le principal défi pour la monnaie unique, ce sont les larges écarts de compétitivité au sein de la zone euro. Le Figaro, Lundi 12 Décembre 2011, Pg. 29, 910 mots
380	Les marchés dépriment, le CAC 40 perd 3,33% et tombe sous 3000points; Les tensions européennes après le sommet de Bruxelles et les multiples signes de ralentissement de la croissance économique pèsent sur les marchés. Le Figaro, Jeudi 15 Décembre 2011, MARCHÉS; Pg. 27, 527 mots, Rousseau, Herve
381	Schröder: «Les réformes de Sarkozy vont dans la bonne direction» Le Figaro, Jeudi 22 Décembre 2011, DÉBATS; Opinions; Pg. 16, 1495 mots, Jaigu, Charles, Rousselin, Pierre, Beuth, Marie-Catherine
382	La France emprunte moins cher qu'il y a un an; Malgré la crise de la dette et les craintes de perte du tripleA, les taux d'intérêt à dix ans ont baissé dans l'Hexagone en 2011. Il en va de même dans de nombreux pays européens et aux États-Unis. Le Figaro, Samedi 31 Décembre 2011, ÉCONOMIE; Pg. 23, 540 mots, Crouzel, Cécile
383	Allemagne: chômage au plus bas depuis 20 ans; À 7,1% en moyenne en 2011, le taux de chômage Allemand a atteint son plus bas niveau depuis 1990. En décembre dernier, il s'établissait à 6,6%, en légère hausse sur un mois. Le Figaro, Mercredi 4 Janvier 2012, ÉCONOMIE; Pg. 19, 453 mots, Saint-Paul, Patrick
384	Christian Wulff fait amende honorable; Angela Merkel a exigé des explications publiques du chef d'État, sévèrement mis en cause. Le Figaro, Jeudi 5 Janvier 2012, EUROPE; Pg. 8, 496 mots, Saint-Paul, Patrick
385	Merkel et Sarkozy affrontent les défis de 2012; Pour leur première rencontre de l'année, ils divergent sur la taxe Tobin mais s'accordent sur les grandes priorités. Le Figaro, Lundi 9 Janvier 2012, ENQUÊTE; Pg. 22, 477 mots, Saint-Paul, Patrick
386	2011, année de tous les records économiques en Allemagne Le Figaro, Jeudi 12 Janvier 2012, ÉCONOMIE; Pg. 20, 499 mots, Saint-Paul, Patrick
387	À la tête de l'UE, Copenhague veut jeter des ponts; Le Danemark voudrait éviter que le fossé se creuse entre les Vingt-Sept. Le Figaro, Vendredi 13 Janvier 2012, EUROPE; Pg. 8, 686 mots, Mével, Jean-Jacques
388	La Grèce risque à nouveau la faillite; Les négociations avec les créanciers ont été suspendues hier. La grogne enfle en Allemagne. Le Figaro, Samedi 14 Janvier 2012, ÉCONOMIE; Pg. 23, 606 mots, Bayart, Bertille, Saint-Paul, Patrick
389	Pacte budgétaire: la BCE et l'Allemagne tapent du poing sur la table Le Figaro, Samedi 14 Janvier 2012, ÉCONOMIE; Pg. 23, 509 mots, Mével, Jean-Jacques
390	Merkel, renforcée, demande à l'Europe de garder le cap de la rigueur Le Figaro, Lundi 16 Janvier 2012, ENTREPRISES; Pg. 26, 566 mots, Saint-Paul, Patrick
391	LIBRES ÉCHANGES; Comment l'Allemagne finance l'Europe du Sud à travers la Bundesbank; Quatre pays ont accumulé d'énormes créances sur les autres: Allemagne, Pays-Bas, Luxembourg, Finlande. Voilà pourquoi ils sont «triple A». Le Figaro, Lundi 16 Janvier 2012, DÉCRYPTAGE; Pg. 30, 897 mots
392	L'Allemagne révisé sa croissance en baisse; Le gouvernement ne table plus que sur une hausse de 0,7% du PIB en 2012. Berlin continue à refuser toute hausse des moyens financiers à la disposition des fonds de sauvetage de la zone euro. Le Figaro, Jeudi 19 Janvier 2012, ÉCONOMIE; Pg. 20, 533 mots, Saint-Paul, Patrick
393	Paris et Berlin avancent sur la convergence fiscale; Un Conseil économique et financier franco-

	Allemand se tient ce matin. Au menu: le rapprochement de l'IS. Le Figaro, Lundi 23 Janvier 2012, ENQUÊTE; Pg. 22, 481 mots, Visot, Marie
394	LIBRES ÉCHANGES; Le capitalisme rhénan invité d'honneur au Forum économique de Davos; Ses performances sont les meilleures du G7, le sort de la zone euro est entre ses mains, l'Allemagne est de plain-pied dans la mondialisation. Le Figaro, Lundi 23 Janvier 2012, ENTREPRISES; Pg. 26, 920 mots
395	L'Allemagne, nouvel eldorado des jeunes Européens; Les demandeurs d'emploi du bassin méditerranéen viennent tenter leur chance dans un pays en quête de main-d'oeuvre. Le Figaro, Lundi 23 Janvier 2012, EUROPE; Pg. 8, 990 mots, Saint-Paul, Patrick
396	Zone euro: Lagarde plaide, à Berlin, pour un «pare-feu plus vaste»; Angela Merkel refuse d'augmenter la participation Allemande au Mécanisme européen de stabilité (MES). Le Figaro, Mardi 24 Janvier 2012, ÉCONOMIE; Pg. 20, 541 mots, Saint-Paul, Patrick
397	Zone euro: à Davos, Merkel ne promet rien; La chancelière Allemande n'a pas répondu aux appels du FMI en faveur d'un pare-feu financier plus important pour contrer la crise de la dette. Elle refuse également de faire évoluer le rôle de la BCE. Le Figaro, Jeudi 26 Janvier 2012, ÉCONOMIE; Pg. 19, 551 mots, Robin, Jean-Pierre
398	Angela Merkel, inoxydable dans les sondages; L'opposition renonce à attaquer la chancelière, plébiscitée dans l'opinion pour sa gestion de la crise. Le Figaro, Samedi 28 Janvier 2012, INTERNATIONAL; Pg. 8, 546 mots, Saint-Paul, Patrick

BIJLAGE 2: RESULTATEN VAN HET FRAMINGONDERZOEK

	LE MONDE 1 (74artikels)	LE FIGARO 1 (64 artikels)	LE MONDE 2 (149 artikels)	LE FIGARO 2 (111 artikels)
De egoïstische Duitse mieren	19 26%	16 20%	15 10%	12 11%
Streng huisvader	31 42%	35 55%	46 31%	34 31%
Moeilijk huwelijk	18 24%	13 20%	31 21%	28 25%
Frans-Duitse motor voor de eurozone	20 27%	20 31%	47 31%	53 48%
Twijfelende crisismanager	23 31%	20 31%	23 15%	21 19%
Merkel heeft interne problemen	18 24%	26 41%	38 25%	28 25%
Pro-Europese euroredder	14 19%	19 30%	40 27%	34 31%
Onwillige geldschietter	23 31%	14 22%	25 17%	18 16%
Schuldige exportkampioen	15 20%	13 20%	8 5%	5 4%
Harde onderhandelaar	25 34%	23 36%	59 40%	32 29%
Duits Model	5 7%	6 9%	3 2%	7 6%

BIJLAGE 3: VERGELIJKING MET RESULTATEN VAN EEN TWEEDE BEOORDELAAR.

artikelnr	aantal frames (ik)	aantal frames tweede codeur	verschil
7	5	5	0
12	3	3	0
17	6	6	0
59	6	6	0
61	3	4	1
77	3	4	0
80	4	3	1
86	3	3	0
89	4	6	3
111	4	5	1
156	2	2	0
162	3	4	1
188	5	5	0
215	0	1	1
232	2	3	1
290	3	4	1
304	2	3	1
308	3	3	0
320	4	3	1
330	4	3	1
totaal =	69	76	
%	91%		

**BIJLAGE 4: BUITENLANDSE BERICHTGEVING IN LE MONDE: VERGELIJKING
TUSSEN DUITSLAND EN ANDERE EUROPESE LANDEN**

LE MONDE	Allemagne	Italie	Espagne	Royaume -Uni	Belgique	Pays-Bas	Grèce	Suède
1996	9656	5503	4219	3672	3426	2250	797	849
2000	10731	7268	5626	4848	3704	3459	907	1180
2004	5642	4709	3860	4200	3307	1762	1361	810
2008	2974	2461	1758	2953	1586	943	430	484
2012	3191	2268	3157	2898	1653	978	1199	445
Totaal	32 194	22 209	18 620	18 571	13 676	9 392	4 694	3 768

BIJLAGE 5: BRONNEN IN LE MONDE EN LE FIGARO

	artikel nummer	LE MONDE Bronnen
1.	58	- Thomas de Maizière, l'actuel ministre de l'intérieur - un haut responsable Allemand
2.	14	- Axel Weber
3.	7	- Merkel
4.	34	- un député de son entourage (de Merkel)
5.	19	- l'entourage de la chancelière - Joschka Fischer - Le tabloïd conservateur Bild - Der Spiegel - un conseiller de Mme Merkel
6.	37	- Guido Westerwelle - Wolfgang Schäuble
7.	9	- un député du parti de la chancelière l'Union chrétienne-démocrate (CDU). - Peer Steinbrück - le quotidien Die Welt - la chancellerie - le député libéral (FDP) Frank Schäffler - Die Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik (DGAP) - le FAZ - Ansgar Belke, économiste
8.	50	- M. Weber - l'ancien président de la Bundesbank Helmut Schlesinger - une source gouvernementale Allemande citée par le Handelsblatt
9.	66	- Merkel
10.	22	- un dirigeant de cette formation.
11.	4	- le ministre Allemand des finances, Wolfgang Schäuble
12.	44	- Merkel
13.	70	- Merkel - l'entourage de la chancelière,
14.	73	- Christian Wulff,
15.	270	- le communiqué (de Berlin) - la presse Allemande - quotidien Frankfurter Allgemeine Zeitung
16.	221	- le quotidien Bild - l'ancien conseiller économique de Mme Merkel
17.	187	- la chancelière Angela Merkel
18.	174	- Mme Merkel
19.	198	- Merkel - Josef Ackermann (patron Deutsche bank)
20.	241	- Wolfgang Schäuble - un porte-parole du ministère des finances - Jochen Möbert, économiste à la Deutsche Bank
21.	139	- Die Zeit - Helmut Kohl - le ministre de la défense, Thomas de Maizière - un proche de la chancelière
22.	192	- Merkel - Jens Weidmann - Daniela Schwarzer, de la fondation Science et Politique.

23.	154	<ul style="list-style-type: none"> - le président de la Cour de Karlsruhe - Wolfgang Schäuble - Willy Zimmer, professeur de droit constitutionnel à l'université de Strasbourg
24.	149	<ul style="list-style-type: none"> - Wolfgang Schäuble - Merkel
25.	220	- Dorothea Schäfers, spécialiste des marchés financiers à l'Institut économique de Berlin
26.	200	- Merkel
27.	165	<ul style="list-style-type: none"> - le député Gunther Krichbaum (CDU) - le ministre de l'économie et président du FDP Philip Rösler - Le quotidien populaire Bild - Frankfurter Allgemeine Zeitung - le TagesSpiegel - Handelsblatt
28.	219	- Merkel
29.	211	- Jens Weidmann
30.	248	<ul style="list-style-type: none"> - Bernhard Schulte-Drüggelte, membre du comité budgétaire (CDU) - Klaus Hagemann du SPD, parti de l'opposition.
31.	284	- Merkel
32.	141	- Wolfgang Schäuble
33.	143	<ul style="list-style-type: none"> - Hans-Peter Friedrich, le ministre de l'intérieur - Walter Ulbricht, numéro un de la République démocratique Allemande (RDA),
34.	2	geen Duitse bronnen
35.	46	geen Duitse bronnen
36.	57	geen Duitse bronnen
37.	69	geen Duitse bronnen
38.	21	geen Duitse bronnen
39.	227	geen Duitse bronnen
40.	189	geen Duitse bronnen
41.	159	geen Duitse bronnen
42.	213	geen Duitse bronnen
43.	263	geen Duitse bronnen
44.	262	geen Duitse bronnen
45.	195	geen Duitse bronnen
46.	181	geen Duitse bronnen
47.	272	geen Duitse bronnen
48.	242	geen Duitse bronnen
49.	210	geen Duitse bronnen
50.	226	geen Duitse bronnen
51.	193	geen Duitse bronnen
52.	170	geen Duitse bronnen
53.	236	geen Duitse bronnen
54.	140	geen Duitse bronnen
55.	285	geen Duitse bronnen
Totaal		33 (Duitse bron) & 22 (geen Duitse bron)

	artikel nummer	LE FIGARO bronnen
1.	91	- un porte-parole du gouvernement Allemand, Ulrich Wilhelm
2.	103	- Axel Weber
3.	118	- Bild - Angela Merkel
4.	97	- le quotidien populaire Bild - Silvana Koch-Mehrin (FDP) - Frankfurter Allgemeine Zeitung
5.	88	- un porte-parole du gouvernement - Andre Schwarz, porte-parole de leur fédération
6.	81	- la chancelière Allemande (Merkel)
7.	79	- une des personnes qui a assisté à une réunion sur le sujet entre les conservateurs Allemands et Schäuble.
8.	108	- le quotidien Bild,
9.	123	- insiste-t-on à Berlin - ce proche de la chancelière - Peter Ramsauer, ministre des Transports
10.	124	- Angela Merkel
11.	130	- Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ).
12.	92	- Guido Westerwelle, le ministre Allemand des Affaires étrangères.
13.	110	- un spécialiste des marchés
14.	120	- Markus Schmidt, 31 ans, concessionnaire automobile à Berlin - Ulrike Guérot, directrice du bureau Berlinois de l'European Council on Foreign Relations - Nikolaus Blome, directeur de la rédaction Berlinoise de Bild.
15.	128	- Köhler
16.	119	- Angela Merkel
17.	304	- le porte-parole du gouvernement Allemand
18.	309	- les députés
19.	327	- Wolfgang Schäuble - Angela Merkel - Frankfurter Allgemeine Zeitung,
20.	335	- Klaus-Olaf Heinkel
21.	342	- Angela Merkel
22.	345	- la fédération des industries - Der Spiegel, - Die Welt, - Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ).
23.	357	- Handelsblatt
24.	361	- le Welt am Sonntag,
25.	376	- Angela Merkel
26.	391	- Dirk Schumacher
27.	395	- l'Arbeitsagentur, l'agence pour l'emploi
28.	396	- Angela Merkel
29.	397	- Angela Merkel
30.	132	geen Duitse bronnen
31.	136	geen Duitse bronnen
32.	85	geen Duitse bronnen
33.	137	geen Duitse bronnen
34.	289	geen Duitse bronnen
35.	295	geen Duitse bronnen
36.	338	geen Duitse bronnen

37.	363	geen Duitse bronnen
38.	379	geen Duitse bronnen
39.	386	geen Duitse bronnen
40.	383	geen Duitse bronnen
41.	393	geen Duitse bronnen
42.	394	geen Duitse bronnen
43.	301	geen Duitse bronnen
44.	315	geen Duitse bronnen
Totaal		15 geen bron; 29 wel

BIJLAGE 6: KLEURCODES DIE GEBRUIKT WERDEN IN DE ARTIKELS

- De egoïstische Duitse mieren
- Duitsland als strenge huisvader
- Moeilijk huwelijk
- De Frans-Duitse motor
- Twijfelende crisismanager
- Interne problemen
- Pro-Europese euroredder
- Onwillige geldschietter
- Schuldige exportkampioen
- Harde onderhandelaar
- Duits model